

FACULTEIT
RECHTSGELEERDHEID

Het pilootproject “drugbehandelingskamer” versus probatie: een vergelijkende studie

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de criminologische wetenschappen
door (00601985.) Boone Laurens

Academiejaar 2009-2010

Promotor :
Prof. Dr. De Ruyver Brice

Commissarissen :
Charlotte Colman
Wouter Vanderplasschen

Trefwoorden

Drugbehandelingskamer – Probatie – Drugtreatment courts – Probation – Dossierstudie

Verklaring inzake toegankelijkheid van de masterproef criminologische wetenschappen

Ondergetekende,

Boone Laurens [00601985]

geeft hierbij aan derden,

zijnde andere personen dan de promotor (en eventuele co-promotor), de commissarissen of leden van de examencommissie van de master in de criminologische wetenschappen,

[de toelating] [geen toelating] (*schrappen wat niet past*)

om deze masterproef in te zien, deze geheel of gedeeltelijk te kopiëren of er, indien beschikbaar, een elektronische kopie van te bekomen, waarbij deze derden er uiteraard slechts zullen kunnen naar verwijzen of uit citeren mits zij correct en volledig de bron vermelden.

Deze verklaring wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren waarin de masterproef moet worden ingediend, en dient in elk van die exemplaren ingebonden onmiddellijk na het titelblad.

Datum:

Handtekening:

Voorwoord

Deze masterproef kwam tot stand in het kader van de masteropleiding in de Criminologische Wetenschappen. Na vier jaar onthoud ik vooral mijn ervaringen gedurende een uiterst interessante stage in de Rechtbank van Eerste Aanleg waarbij ik uitstekend begeleid werd door beide stagemeeesters Dhr. Dangreau en Mevr. Serlippens, het schrijven van een geslaagde bachelorproef met de steun van Prof. Dr. Brice De Ruyver en Charlotte Colman, de vermoeiende maar geslaagde examenperiodes en ten slotte het tot een goed einde brengen van deze masterproef. Graag zou ik mijn dank betuigen aan ouders en vrienden voor de steun die ik ontving gedurende het schrijven van deze masterproef. Bijzondere dank gaat hierbij uit naar mijn vriendin Laurence Mertens die mij telkens opnieuw wist te motiveren om deze masterproef tot een goed einde te brengen. Ook wens ik Herbert Wachteleer, systeembeheerder van het parket Gent te bedanken voor het bezorgen van de dossiers die ik nodig had voor de dossierstudie. Verder wens ik ook mijn voetbalclub SK Bellem te bedanken voor de soepelheid ten aanzien van mij, met betrekking tot mijn trainingsuren tijdens de drukke periodes aan de universiteit. Ten slotte bedank ik welgemeend mijn promotor Prof. Dr. Brice De Ruyver en zijn assistente Charlotte Colman, die steeds beschikbaar waren voor een constructieve feedback en die mij telkens snel van een antwoord wisten te dienen indien ik vragen had.

Lijst van gebruikte Afkortingen

DBK	Drugbehandelingskamer
DTC	Dugtreatment Court
V.O.V	Vrijheid Onder Voorwaarden
MSOC	Medisch Sociaal Opvangcentrum
PSI	Presentence Investigation
PSR	Presentence Report
OM	Openbaar Ministerie

Lijst van Tabellen en Figuren

Figuur1: Belangrijke gebeurtenissen in de ontwikkelingen van Probatie

Figuur2: Het verloop van de probatieprocedure in de Verenigde Staten

Figuur3: Speciale voorwaarden opgelegd aan volwassen probanten

Figuur4: De zware caseload van één ‘probation officer’ in de Verenigde Staten

Figuur5: De status van de Maricopa County Drug Treatment Court na twaalf maanden

Figuur6: De implementatie en de participatie van het drugbehandelingsprogramma

Figuur7: Urinetest-resultaten en opgelegde sancties

Figuur8: Aantal nieuwe arrestaties en technische inbreuken na een procedureverloop van zes maand

Inhoudstafel

Trefwoorden	i
Voorwoord.....	iii
Lijst van gebruikte Afkortingen	iv
Lijst van Tabellen en Figuren	v
Inhoudstafel	vi
Inleiding.....	1
Achtergrond.....	1
Methodologie & Structuur.....	2
DEEL1: LITERATUURSTUDIE.....	4
HOOFDSTUK 1: DE EVOLUTIE VAN HET STRAFRECHT.....	4
1. Inleiding.....	4
2. Ancien Regime	5
3. Het Klassieke Strafrecht	6
3.1. <i>De Verlichting</i>	6
3.2. <i>De pijlers van het klassieke strafrecht: legaliteit, proportionaliteit en subsidiariteit</i>	7
4. Het Positivisme en het Sociaal Verweer: 2de helft 19de eeuw	8
5. Het Nieuw Sociaal Verweer	11
6. Recente Ontwikkelingen.....	12
7. Besluit.....	13
HOOFDSTUK 2: PROBATIE EN HET BELGISCH DRUGBELEID	14
1. Inleiding.....	14
2. Fasen in de ontstaansgeschiedenis van Probatio.....	15
2.1. <i>Fase 1: Voor WO II</i>	15
2.2. <i>Fase 2: Na WO II</i>	16
3. Motiveringsgronden voor de invoering van probatio	16
4. De Wet van 29juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatio.....	18
4.1. <i>Inleiding</i>	18
4.2. <i>Begrippen; Opschorting, Uitstel, Probatio-opshorting en probatio-uitstel</i>	18
4.3. <i>De toepassingsvoorwaarden</i>	19
4.3.1. Het misdrijf moet bewezen verklaard zijn.....	20
4.3.2. De gerechtelijke antecedenten van de betrokkene moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen.	20
4.3.3. De aard van de feiten	20
4.3.4. De maatschappelijk enquête of het sociaal onderzoek	21
4.3.5. De toestemming of zelfs de inzet van de betrokkene wordt vereist om een opschorting of uitstel te gelasten.	22
4.3.6. De bijzondere voorwaarden om een dienstverlening of een opleiding als probatiovoorwaarde op te leggen.....	22
4.4. <i>De Bevoegde Instanties</i>	23
4.5. <i>De Inhoud</i>	23
4.5.1. De Proeftijd.....	23
4.5.2. De Probatiovoorwaarden	23
4.5.3. De Motivering.....	24
5. Een eerste wijziging van de Probatiowet in 1994.....	24
6. Nog meer wijzigingen in 2000	25
7. Effecten van de Alternatieve Maatregelen	26
8. De evolutie van het Belgisch Drugbeleid.....	28
8.1. <i>Inleiding</i>	28

8.2.	<i>Evolutie van het Belgisch Drugbeleid</i>	29
8.2.1.	Algemene richtlijn van College van procureurs-generaal: 26 mei 1993	29
8.2.2.	Actieplan Toxicomanie-Drugs	30
8.2.3.	De parlementaire werkgroep drugs.....	30
8.2.4.	Gemeenschappelijke richtlijn over het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel in illegale verdovende middelen: 8mei 1998	32
8.2.5.	De federale beleidsnota drugs: 2001	33
8.2.6.	De Ministeriële Circulaire mei 2003	35
8.2.7.	Gemeenschappelijke richtlijn van de Minister van Justitie en het College van procureurs-generaal omtrent de vaststelling, registratie en vervolging van inbreuken inzake het bezit van cannabis van 25 januari 2005	37
8.2.8.	Samenwerkingsprotocol Proefzorg.....	38
8.2.9.	De Drugbehandelingskamer	39
8.3.	<i>Beleid Parket Gent Inzake Drugdelicten en Druggerelateerde Feiten</i>	41
8.4.	<i>Conclusie</i>	41
HOOFDSTUK 3: PROBATIE EN DRUGBEHANDELINGSKAMER BEKEKEN DOOR EEN TRANSATLANTISCHE BRIL.....		43
1.	Inleiding.....	43
2.	De oorsprong van Probatio in de Verenigde Staten.....	43
3.	De moderne toepassing van probatio in de Verenigde Staten	46
3.1.	<i>Probation Officers</i>	46
3.2.	<i>De Probatiovoorwaarden</i>	46
3.3.	<i>De Herroeping</i>	48
3.4.	<i>De caseload voor de ‘probation officers’</i>	49
4.	Knelpunten van Probatio in de Verenigde Staten.....	49
5.	Een Kritische kijk op het Probatiesysteem in de Verenigde Staten	51
6.	The Drugtreatment Courts	53
6.1.	<i>Wat is een Drugtreatment Court</i>	53
6.2.	<i>De succesfactoren van de Drugtreatment Courts</i>	54
6.3.	<i>Historische en Recente Ontwikkelingen van de Drug Treatment Courts</i>	55
6.4.	<i>Drug Treatment Courts in Canada</i>	57
6.5.	<i>Australië en Schotland</i>	58
7.	Drug Treatment Courts vs Probatio.....	59
7.1.	<i>Enkele Onderzoeken</i>	59
7.1.1.	Onderzoek van Tauber, 1991.....	59
7.1.2.	Quasi-experimenteel evaluatie onderzoek van Goldkamp and Weiland in 1993 in Miami’s Dade County	59
7.1.3.	Onderzoek van Mahoney, 1994.....	60
7.1.4.	Onderzoek gevoerd door RAND National Institute of Justice, 1995	60
7.1.5.	Een onderzoek van Deschenes, Turner, Greenwood en Piper.....	61
8.	Wat te doen met de probatiemaatregel?	65
9.	Besluit.....	66
DEEL 2: DOSSIERSTUDIE		69
HOOFDSTUK 4: EEN VERGELIJKENDE DOSSIERSTUDIE		69
1.	Opzet Onderzoek	69
2.	De Onderzoeksmethode.....	70
3.	Uitvoering van de dossierstudie	70
4.	Het verloop van beide procedures	70
4.1.	<i>Het Verloop van de Probatioprocedure</i>	70
4.2.	<i>Boomstructuur van de probatioprocedure</i>	73

4.3.	<i>De rol van de verschillende actoren betrokken bij de Probatieprocedure</i>	75
4.4.	<i>Het verloop van de DBK-procedure</i>	77
4.5.	<i>Boomstructuur van de DBK-procedure</i>	79
4.6.	<i>De rol van de verschillende actoren betrokken bij de DBK-procedure</i>	80
5.	De duur van beide procedures.....	82
5.1.	<i>De Probatieprocedure</i>	82
5.1.1.	Gepieegde feit – eerste zitting.....	82
5.1.2.	Eerste Contact met de Justitieassistent in kader van maatschappelijke enquête.....	83
5.1.3.	Eerste contact justitieassistent in kader van opgelegde voorwaarden en contact hulpverlening.....	83
5.1.4.	Herroeping: Vergadering Probatiecommissie – eerst volgende zitting	84
5.1.5.	Gepieegde feit – herroeping.....	84
5.2.	<i>De DBK-Procedure</i>	84
5.2.1.	Gepieegde feit – eerste zitting.....	84
5.2.2.	Eerste zitting – eindzitting.....	84
5.2.3.	Eerste contact hulpverlening.....	85
6.	Kritische Reflectie van de dossierstudie.....	86
	HOOFDSTUK 5: ALGEMENE CONCLUSIE.....	89
	Bibliografie.....	93
	Bijlage.....	104

Inleiding

Achtergrond

Mijn bachelorstage in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent heeft mij in grote mate geïnspireerd om deze thesis te schrijven. Deze stage liep ik meer bepaald in de drugbehandelingskamer. Ze gaf me de mogelijkheid om uitgebreid kennis te maken met het DBK-systeem en zijn voorloper namelijk Proefzorg. Mijn bachelorproef had betrekking op de evolutie van het Belgisch drugbeleid en zijn impact waarmee we duiden op het ontstaan van dergelijke alternatieve afhandelingssmodaliteiten. Het DBK-project werd aanvankelijk verkocht als een systeem die een oplossing zou bieden voor alle problemen die werden ervaren bij het probatiesysteem van toepassing op problematische druggebruikers. Mijn toenmalige stagemeester en Rechter Eerste Aanleg Dhr. Dangreau wees mij erop dat het zeer interessant zou zijn om beide systemen met elkaar te vergelijken en na te gaan of dit in de praktijk ook echt wel het geval is. Hiermee werd de weg naar mijn masterproef geopend. Zowel het probatiesysteem als de drugbehandelingskamer geven blijk van een gedachtegoed waarbij een alternatieve afhandeling centraal op de agenda staat.

Dit proefschrift bouwt dan ook verder op mijn bachelorproef waarbij we aandacht hadden voor de evolutie van het Belgisch drugbeleid. Hierbij zien we dat het strafrecht als *ultimum remedium* wordt aangewend. Binnen justitie wordt belang gehecht aan gedifferentieerde, kostenbesparende en probleemgerichte alternatieve afhandeling. Dit moet gezien worden tegen de achtergrond van de nijpende overbevolking van de strafinrichtingen, van de groeiende kennis over de negatieve gevolgen van de gevangenisstraf en van de perceptie van criminaliteit als een maatschappelijk probleem waartegen vaker en sneller, maar daarom niet vrijheidsberovend, dient opgetreden te worden.¹

Deze evolutie dient ook van toepassing te zijn voor een specifieke groep binnen het strafrecht namelijk de druggebruiker. Problematisch druggebruik is vaak een complex en langdurig probleem, dat gepaard gaat met andere problemen zoals werkloosheid, psychische en lichamelijke klachten, criminaliteit, contacten met politie en justitie, relationele problemen, sociale uitsluiting,...

¹BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 301.

²GEENENS, K., VANDERPLASSCHEN, W., BROEKAERT, E., DE RUYVER, B. en ALEXANDER, S., *Tussen droom en daad. Implementatie van case management door druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent, Academia Press, 2005,1.

De drugbehandelingskamer heeft immers tot doel om binnen de schoot van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent een gespecialiseerde kamer te voorzien voor niet-georganiseerde drug- en druggerelateerde criminaliteit, waarbij in hoefde van de beklaagden een afhankelijkheidsproblematiek aan de grondslag ligt van de feiten waarvoor zij worden gedagvaard. Volgens het criminologisch vierkant is er dus sprake van een reactie, gericht naar de daderkant.

Methodologie & Structuur

In deze scriptie staan volgende onderzoeksvragen centraal: waar komt de gedachte van strafrecht als ultimum remedium vandaan, hoe heeft de evolutie van ons Belgisch drugbeleid geleid tot de ontwikkeling van probatie en later de drugbehandelingskamer, hoe worden beide systemen internationaal ingevuld, welke zijn de problemen waar probatie mee te kampen heeft, wat zijn de positieve en minder positieve kanten van het probatiesysteem en de drugbehandelingskamer en biedt de drugbehandelingskamer wel degelijk een antwoord op alle problemen waar het probatiesysteem mee te kampen heeft.

In dit proefschrift zullen we op verschillende manieren aandacht hebben voor het probatiesysteem en de drugbehandelingskamer. We zullen pogen om beide systemen met elkaar te vergelijken.

Daarom zal ik in dit proefschrift het probatiesysteem en de drugbehandelingskamer op verschillende manieren bestuderen om zo een antwoord te kunnen bieden op de verschillende onderzoeksvragen. In een eerste deel zal een *uitgebreide literatuurstudie* aan bod komen waarbij we in hoofdstuk 1 aandacht zullen hebben voor de evolutie van het strafrecht. Met dit hoofdstuk willen we de lezer duidelijk maken waar de gedachte van het strafrecht als ultimum remedium vandaan komt. Deze gedachte vormt namelijk de rode draad doorheen deze scriptie en dient om de onderliggende boodschap van beide systemen te vatten.

In een tweede hoofdstuk van dit eerste deel zal ik de lezer wegwijs maken in het Belgisch Drugbeleid en de wetgeving omtrent probatie die hier slechts een component van is.³ Zo zal de lezer duidelijk worden op welke manier de evolutie van ons Belgisch drugbeleid, de ontwikkeling van probatie en later de drugbehandelingskamer tot gevolg heeft gehad. In een

³ SERLIPPENS A. en DANGREAU, J., 'Drugwetgeving', *NJW*, 2007, 482-489

derde hoofdstuk zal duidelijk gemaakt worden hoe probatie en de drugbehandelingskamer internationaal worden ingevuld. Want ook in de Verenigde Staten tracht men de problemen die ervaren worden bij het probatiesysteem een hoofd te bieden door onder andere de zogenaamde *drugtreatment courts* op te richten. Dit hoofdstuk zal hierop een antwoord proberen te geven en de lezer aan te tonen of er voor deze problemen wel degelijk een oplossing gevonden is. Welke deze problemen zijn zal u duidelijk worden wanneer u verder in deze scriptie gevorderd bent.

Een tweede deel bevat het onderzoek dat opgezet werd in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent. Er werd namelijk een vergelijkende studie van probatiedossiers en DBK-dossiers uitgevoerd. De resultaten van deze *dossierstudie* zullen in twee hoofdstukken worden uiteengezet. Een eerste hoofdstuk zal een beschrijving geven van beide procedures in de praktijk en de verschillende actoren die hierbij betrokken worden. In een tweede hoofdstuk zal vooral aandacht geschonken worden aan de duur van beide procedures. Op deze manier wil ik de lezer een antwoord bieden op de vraag of de drugbehandelingskamer wel degelijk tegemoet komt aan de meeste problemen waar probatie mee te kampen heeft. Ook de verschillende problemen van beide systemen wil ik zo aan de oppervlakte brengen. Deze resultaten zullen ten slotte besproken worden in een kritische reflectie.

DEEL1: LITERATUURSTUDIE

HOOFDSTUK 1: DE EVOLUTIE VAN HET STRAFRECHT

1. Inleiding

Het strafrecht bepaalt de grenzen van wat in een bepaalde maatschappelijke context toelaatbaar en niet toelaatbaar is. Het definieert welke gedragingen niet aanvaardbaar zijn en sanctioneert zij die de regels overtreden. Het strafrecht heeft dus in de eerste plaats een normerende functie. Maar het strafrecht is niet neutraal, het wordt ook ingezet als een conserverende functie ten overstaan van de heersende rechtsorde. Het moet dan de rechtsgoederen beschermen die als prioritair worden beschouwd in een bepaalde maatschappij.⁴ Net om deze reden zijn het strafrecht en de handhaving van de strafrechtelijke norm expliciet verbonden met het politieke en sociaal-economische spanningsveld.⁵ Wanneer we een specifiek doel en functie aan het strafrecht willen koppelen, kan dit niet zonder stil te staan bij de politieke en sociaal-economische factoren die haar ontstaan en handhaving in grote mate beïnvloed hebben. Wat de machthebbers van de samenleving nastreven bepaalt in grote mate de functie van de straf: vergelding, afschrikking, verzoening dader en slachtoffer, herstel van de schade, resocialisatie, reïntegratie...⁶ In huidig proefschrift wordt gebruik gemaakt van de stelling dat de discussie rond de strafrechtstheorieën steeds geplaatst kan worden in het spanningsveld dat gevormd kan worden tussen het klassiek strafrecht en het sociaal verweer. Het gevolg hiervan is dat het welzijnswerk ingezet wordt als instrument om het strafrechtelijk beleid te realiseren. Deze instrumentele benadering sluit aan bij het sociaal verweer denken. Hoewel er in de praktijk steeds sprake zal zijn van een mengvorm van zowel de klassieke strafrechtleer als van de doctrine van het sociaal verweer, is het toch steeds mogelijk het strafrecht en het strafrechtelijk beleid aan één van deze doctrines te koppelen.⁷ Dit is nu net wat ik zal proberen in dit hoofdstuk. Ik zal aantonen hoe het idee van alternatief

⁴ BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 5.

⁵ DE RUYVER, B., *De strafrechtelijke politiek gevoerd door de socialistische ministers van justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de criminologie, Rijksuniversiteit Gent, 1986, 207-260.

⁶ DUPONT, L., *Welzijnswerk in de schaduw van het strafrecht*, Acco, Leuven, 1988, 9-12; VERVAELE, J., *Rechtsstaat en recht tot straffen*, Interuniversitaire reeks criminologie en strafwetenschappen, nr 24, Kluwer, Antwerpen, 1991, 18-24; KELLENS, G., *Précis de pénologie et de droit des sanctions pénales. La mesure de la peine*, collection scientifique de la Faculté de Droit e Liège, Bruylant, Bruxelles, 1991, 38-49; BOLLE, P.H., 'La philosophie de la justice criminelle et les théories contemporaines de correction', *Rev.int.dr.pén.*, 1982, 701-725.

⁷ BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 5-6.

sanctioneren, resocialiseren en reïntegreren in het strafrecht dat heden ten dage gehanteerd wordt, is geslopen. Dit is echter nodig om het verdere verloop van dit proefschrift te vatten. Want zowel bij probatie als bij de DBK staan resocialiseren en reïntegreren centraal in het programma.

2. Ancien Regime

Deze strafrechtstheorie heeft zich ontwikkeld door het groeiende verzet tegen de macht van de absolute vorst tijdens het Ancien Régime. Hierbij werd een misdrijf gezien als een persoonlijke aanslag op de figuur van de monarch. Enige strafrechtelijke interventie had dan ook als doel om de aantasting aan het gezag van de vorst te herstellen. Dit wijst op een sterke handhavingsfunctie van het strafrecht maar tegelijkertijd ook op een zwakke normeringsfunctie. Het sanctioneren zelf was een alleenrecht van de koning. Hierbij ging alle aandacht uit naar de strafuitvoering. Alles wat bedreigend was voor de politieke machtspositie ging men criminaliseren, dit is echter typisch voor autoritaire regimes. De nadruk lag op de vergeldende en algemeen preventieve functie van de straf, wat resulteerde in wrede en soms spectaculaire voorbeeldstraffen die vaak publiekelijk ten uitvoer werden gelegd.⁸ Het onderzoek en de strafrechtsprocedure verliep op een inquisitoire wijze. Er was dus met andere woorden geen sprake van een scheiding der machten en men kon pas iemand veroordelen indien zijn schuld onomstotelijk vaststond (*preuves légales*). Dit had tot gevolg dat het belang van bekentenissen en getuigenissen zeer belangrijk was. Om deze te bekomen werd dan wel al eens gebruik gemaakt van foltering.⁹

De sociaal-politieke context van het Ancien Régime werd gekenmerkt door:

1. een trend naar industriële revolutie (opkomst van de internationale handel, het ontstaan van banken,...). Dit bracht ingrijpende maatschappelijke en economische veranderingen met zich mee.
2. de sociale ongelijkheid en de economische veranderingen. Deze zorgden voor een almaar sterker wordende ontevredenheid bij de lagere klassen.

⁸ DE PEUTER, J., 'Het leed als hoofdcomponent van de straf' in *Liber Amicorum Jules D' Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 73.

⁹ DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 32

Deze veranderingen in combinatie met de onhoudbare positie van de absolute monarch vormden een ware voedingsbodem voor de verlichtingsfilosofen die pleitten voor een totale hervorming van het strafrechtssysteem waarbij de beperking van de koninklijke macht en willekeur centraal stond. Deze waren het niet meer eens met de arbitraire en absolute macht van de vorst die aanleiding gaf tot o.a. excessen en een consolidering van de machtspositie.¹⁰

3. Het Klassieke Strafrecht

3.1. De Verlichting

De verlichte auteurs uit die periode waren het er over eens dat de nieuwe strafrechtsbedeling moest genormeerd worden, dat er criteria moesten uitgewerkt worden voor een behoorlijke strafrechtsbedeling.¹¹

1. Voltaire wees op de disproportie die er aanwezig was tussen de straf en het misdrijf. Hij heeft echter zelf nooit een concreet plan uitgewerkt voor de hervormingen van de strafrechtspleging.
2. Montesquieu gaf naast kritiek op het strafrecht ook een aantal concrete aanbevelingen:
 - Proportionaliteitsprincipe: de straffen moeten in verhouding zijn met het misdrijf.
 - Hij pleitte voor een predominantie van de wetgevende macht. Hiermee bedoelde hij enerzijds dat de wetgevende macht als een controle-instrument voor de uitvoerende macht moest fungeren anderzijds als een regelgevend reglement voor de rechterlijke macht.
3. Locke en Rousseau werkten het idee van het sociaal contract uit. Centrale idee hierbij was dat de burger een klein deel van zijn vrijheid afstond aan de gemeenschap in ruil voor veiligheid. Het gemeenschappelijk belang is nu niet meer onlosmakelijk verbonden met de persoon van de monarch. Het recht op straffen staat nu ten dienste van de gemeenschap. Enkel indien het individu het sociaal contract verbreekt, mag de overheid straffen. Bovendien moet de overheid zich zelf houden aan de regels van het sociaal contract. Hierdoor zal zich een democratische rechtsstaat ontwikkelen die rechtszekerheid biedt.¹²

¹⁰ *Ibid.*, 33.

¹¹ DUPONT, L., *Beginselen van behoorlijke strafrechtsbedeling*, interuniversitaire reeks criminologie en strafwetenschappen, nr1, Kluwer, Antwerpen, 1979, 48

¹² DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 36

3.2. De pijlers van het klassieke strafrecht: legaliteit, proportionaliteit en subsidiariteit

De verlichte auteurs stelden dat het recht om te straffen aan een aantal criteria diende te voldoen. Het recht om straffen zelf werd daarbij niet in vraag gesteld. Ze vertrokken van een rationeel mensbeeld; eenieder kent het verschil tussen goed en kwaad, tussen wat mag en niet mag. Hij die weet wat strafbaar is maar toch een inbreuk pleegt tegen de wet, weet dat hij een foutieve gedraging stelt en maakt dan ook bewust de keuze deze handeling te stellen. Op dergelijke handelingen dient het strafrecht zich af te stemmen. Het strafrecht zou dus moeten bestaan uit drie klassieke principes.

1. *Nulla poena sine lege, nulle poena sine crimine, nulum crimen sine poena legale.*

Dit kennen we ook als het legaliteitsbeginsel. Krachtens dit beginsel moeten misdrijven en straffen op voorhand in de wet worden vastgelegd, zodat burgers kunnen beschermd worden tegen een willekeurig overheidsoptreden. Een gevolg van de strikte toepassing van dit beginsel is dat alles wat niet door de wet strafbaar gesteld wordt, toegelaten is en dat diegene die de wet toepast, geen interpretatievrijheid heeft.¹³

2. In tweede instantie dient het *proportionaliteitsbeginsel* in acht genomen te worden.

Hiermee probeerde men een einde te maken aan de wanverhouding tussen straf en misdrijf tijdens het Ancien Régime. Deze wanverhouding diende voornamelijk om het onevenwicht tussen de delinquent en de macht van de soevereine vorst te illustreren. Het proportionaliteitsbeginsel deed deze wanverhouding teniet en liet straffen in verhouding staan tot de ernst van het misdrijf.¹⁴

3. In laatste instantie moet rekening gehouden worden met het *subsidiariteitsbeginsel*. De overheid mag slechts optreden indien dit nodig is. De gedragingen dienen strafbaar gesteld te worden indien de bestraffing echt noodzakelijk is.¹⁵ Strafrecht is met andere woorden het *ultimum remedium*: het laatste middel waar men beroep op zal doen als de rest faalt.

Het rationele mensbeeld van de klassieken heeft als gevolg dat er enorm veel belang gehecht wordt aan de schuldnotie. *Nullum crimen sine culpa*, geen straf zonder schuld. Wie geen schuld treft, kan niet bestraft worden. Meer nog wie geen schuld treft omdat hij niet over een

¹³ *Ibid*, 36-37; VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 9-11; DELMAS-MARTY, M., *Modèles et mouvements Politique Criminelle*, Economis, Paris, 1983, 23-24

¹⁴ DUPONT, L., *Beginselen van behoorlijke strafrechtsbedeling*, interuniversitaire reeks criminologie en strafwetenschappen, nr1, Kluwer, Antwerpen, 1979, 59-60; DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 37

¹⁵ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 9-11

vrije wil beschikt, kan niet bestraft worden. Hiermee wordt geduid op de krankzinnigen en de jongeren beneden de leeftijd des ondersheids. De straf heeft dus enerzijds een vergeldende functie en anderzijds een algemeen preventieve functie. Wanneer een delinquent een straf ondergaat, zal hij in de toekomst geen nieuwe feiten meer plegen, hierdoor heeft de straf dus ook een individueel preventieve werking.¹⁶

De angst voor bestraffing kwam niet langer meer voort uit het feit dat men wreed en openbaar gestraft werd, maar uit de zekerheid dat men bestraft zou worden voor zijn misdrijven via een gevangenisstraf. Deze straf duikt aan het begin van de 19de eeuw voor het eerst op in verschillende codificaties en zal van dan af aan de belangrijkste straf worden in ons strafrechtssysteem. De Franse *code pénal* van 1810, die nog steeds de basis vormt van het huidige Belgische Strafwetboek, was in grote mate door de ideeën van het klassieke strafrecht geïnspireerd.¹⁷

4. Het Positivismisme en het Sociaal Verweer: 2de helft 19de eeuw

Het positivisme is een verzameling van verschillende denkrichtingen die de loutere juridische benadering van de klassieke leer in vraag stelt. Zo wordt de criminaliteit niet opgevat als een abstract juridisch gegeven maar als een sociaal verschijnsel dat waarneembaar is en bijgevolg aan wetenschappelijk onderzoek onderworpen kan worden.¹⁸ De positivisten kwamen gezamenlijk tot een nieuw mensbeeld: de gedetermineerde mens.¹⁹ De vigerende strafrechtstheorie werd enorm beïnvloed door dit mensbeeld. Volgens de positivisten kan een misdrijf nu niet meer beschouwd worden als een doelbewuste overtreding van de strafwet maar wel als het resultaat van een reeks causale factoren van verschillende interne en/of externe oorsprong. De sanctie werd nu een middel tot controle van het toekomstige gedrag. Het strafrecht en zijn daaraan gekoppelde sancties werden nu niet langer primair gezien als een reactie op het gepleegde delict. Sterker nog, het strafrecht wordt een middel waarmee men aan criminele politiek kan doen. Dit maakt ruimte voor vooraf bepaalde doelstellingen die men aan de hand van het strafrecht kan proberen invullen.

¹⁶ BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 10.

¹⁷ DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 42-44.

¹⁸ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 20.

¹⁹ DE RUYVER, B., 'Transformatie van het Belgisch strafrecht' in HEIRBOUT, D. & LAMBRECHT, D. (Eds.), *Van oud en nieuw recht. Handelingen van het Belgisch Nederlands Rechtshistorisch congres*, Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen, 1998, 206-207.

De dader is niet langer een rationeel wezen dat uit vrije wil de wet overtreedt, maar een mens gedetermineerd tot delinquentie.²⁰ We zien dus dat de aandacht verschuift van de DAAD naar de DADER. De gedachte van de objectieve zwaarwichtigheid van het misdrijf (DAAD) die zo belangrijk was in de klassieke periode, wordt verlaten voor de persoonlijkheid van de delinquent (DADER) in de periode van het sociaal verweer. De positivisten formuleerden een nieuwe grondslag voor de strafrechtelijke interventie: de sociale gevaarlijkheid van de delinquent of het sociaal verweer.²¹ Wanneer we hiervan een voorbeeld uitwerken wordt al snel duidelijk wat bedoeld wordt: *La Sociologie criminelle* van Enrico Ferri. Volgens Ferri kan criminaliteit efficiënt aangepakt worden wanneer men maatregelen van sociaal-criminele en van individueel-criminele aard kan combineren. Wanneer we dus de kern van het probleem willen aanpakken dient men dus te interveniëren in het structurele en sociaal-economische domein. Hiermee bedoelen we de bestrijding van werkloosheid en alcoholisme, een behoorlijke gezondheidszorg, een degelijke huisvesting en een goed onderwijssysteem. Hiermee werd door Ferri een trend gezet, hij was namelijk de eerste die de nood aan een strafrechtelijk beleid *sensu lato*²² hoog in het vaandel droeg. Hiermee doelen we op het sociaal interventionistische beleid van de overheid. Anderzijds had zijn werk ook gevolgen voor het beleid *sensu stricto*. Naast het sociaal interventionistische beleid van de overheid zijn ook individuele maatregelen nodig, namelijk de behandeling van de delinquent persoon met het oog op zijn resocialisatie en zijn reïntegratie in de maatschappij. Dit heeft tot gevolg dat de aard en de omvang van de maatregelen niet meer op voorhand kunnen worden bepaald. In tegenstelling tot het klassieke strafrecht was dit wel het geval. De sociale gevaarlijkheid en de kansen op reïntegratie waarover de delinquent beschikt bepalen nu in grote mate de strafmaat. Hierbij wordt dus voor het eerst de term *individualisering* gebruikt. Het is de taak van de rechter om geval per geval te bekijken en te bepalen welke aangepaste sanctie hij zal opleggen met het oog op resocialisatie van de delinquent. Hierbij moet hij rekening houden

²⁰ CORNIL, L., 'Le droit pénal et la procédure pénale après tourmente', *Les nouvelles, Procédure Pénale*, I, Brussel, 1946, 32; VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 20

²¹ DE RUYVER, B., *De strafrechtelijke politiek gevoerd door de socialistische ministers van justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de criminologie, Rijksuniversiteit Gent, 1986, 216-218; VANHOUDT, C.J. & CALEWAERT, W., *Belgisch strafrecht, supplementdeel*, Story Scientia, Gent, 1980, 68-70.

²² Hiermee bedoelen we het beleid *sensu stricto* (=strafwet, opsporing, vervolging, straftoemeting, strafuitvoering) + het geheel van structurele maatregelen ter handhaving van de maatschappelijke orde die gericht zijn op individuele en sociale preventie.

met de noden en de mogelijkheden van de delinquent. Het zijn dus de strafuitvoeringsorganen die de definitieve omvang van de sanctie kunnen bepalen.²³

De klassieke richting houdt in zeer kleine mate rekening met de moeilijke sociale omstandigheden waarin misdadigers zich in het gros van de gevallen bevinden. Anderzijds beschikt de traditionele strafrechtsbedeling niet over de efficiënte middelen om weerwerk te bieden tegen de massale criminaliteit en het onophoudelijk recidivisme.²⁴ Deze kritieken vormen het uitgangspunt van het werk van Adolf Prins. Met zijn interventionistische visie op het strafrecht, wordt A. Prins de grondlegger van het later genoemde sociaal verweer. Eerst en vooral moet het strafrecht de maatschappij kunnen beschermen tegen de delinquent. Hierdoor wordt de 'staat van gevaarlijkheid' een centraal begrip in Prins' doctrine. Hij maakt met andere woorden een synthese van het determinisme en de abstracte wilsvrijheid. Ten tweede leidt de duale samenleving uit het klassieke denken tot conflicten waardoor er bijgestuurd moet worden in deze samenleving. Mede daarom pleit Prins net zoals Ferri voor sociale vangnetten. Toch wijst Prins het klassieke beginsel niet volledig af. De mens is een vrij wezen, maar personen behorende tot de lagere klasse hebben slechts een 'zekere vrijheid'²⁵. Ten aande van normale, volwassen delinquenten moet de klassieke strafwaardigheid gehandhaafd worden. Ten aande van bepaalde categorieën, die niet individueel aansprakelijk gesteld kunnen worden, moeten niet-repressieve maatregelen aangewend worden²⁶. Ten derde moet het strafrechtelijk systeem de maatschappij beveiligen maar voor sommige delinquenten is het niet noodzakelijk dat we deze uitsluiten (wet op de voorwaardelijk veroordeling). Ook preventief optreden ten aande van bedelaars, landlopers en minderjarigen moet mogelijk zijn. Ten slotte vinden we ook de resocialiseringsgedachte van de positivisten terug bij Prins. Naast vergelding en afschrikking wordt resocialisatie de nieuwe functie van het strafrecht. De rechter kan niet voorspellen wanneer het proces van resocialisering tot een goed einde is gebracht. Dit zorgt ervoor dat de rol van de strafuitvoering belangrijker zal worden. De schuldnotie van de klassieke leer wordt dus vervangen door de gevaarsnotie van de positivisten, hierdoor wordt afstand gedaan van het proportionaliteitsbeginsel. Immers de omvang van de straf wordt niet meer bepaald door de ernst van het misdrijf, maar door de mate waarin de delinquent een gevaar voor de maatschappij vormt. Enkel bijzondere preventie heeft nog zin voor de positivisten, want zo

²³ DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid, cursus master criminologische wetenschappen*, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 47-48.

²⁴ FOKKENS, J.W., *Reclassering en strafrechtspleging*, Gouda Quint, Arnhem, 1981, 10.

²⁵ Mentale stoornissen die aanleiding geven tot criminaliteit, komen ook voor bij de hogere klassen maar Prins beklemtoont dat deze afwijkingen vooral in de lagere regionen van de samenleving terug te vinden zijn.

²⁶ Minderjarigen en geestesgestoorden

wil men ervoor zorgen dat een delinquent niet meer overgaat tot strafbare gedragingen. ‘De straf’ wordt vervangen door ‘de sanctie’ zodat de delinquent na verloop van tijd weer in de maatschappij kan worden opgenomen.²⁷ Samen met de gedachte van het sociaal verweer doen nu ook het verzorgings-, resocialiserings- en hulpverleningsideaal hun intrede in het strafrecht. Zo werd onder invloed van Prins door de toenmalige Minister van Justitie Lejeune *de wet op de voorwaardelijke veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidsstelling van 31 mei 1888* goedgekeurd. Hiermee maakte men een individualisering mogelijk op vlak van straftoemeting en strafuitvoering.

De periode van het sociaal verweer bevat duidelijke breuklijnen. Zo is in de eerste plaats het mensbeeld drastisch veranderd. De gedetermineerde persoon verdween naar de achtergrond en maakte plaats voor de mens met de vrije wil. Ten tweede deed de resocialiseringsgedachte zijn intrede, deze stond loodrecht op de klassieke beginselen. Ten derde werd de dader in beeld gebracht. Maar in verhouding tussen de maatschappij en de dader lag de nadruk op de samenleving. Ten slotte was er sprake van een cesuur tussen de straftoemeting en de strafuitvoering. De rechter krijgt met de wet op de Voorwaardelijke Veroordeling meer discretionaire bevoegdheid bij het bepalen van de strafmaat. Het is nu mogelijk voor de rechter om te individualiseren. Met de Voorwaardelijke Invrijheidsstelling werd een ruime beoordelings- en beleidsvrijheid gecreëerd op vlak van de strafuitvoering. Bij het Sociaal Verweer was het strafrechtelijk beleid dan ook in de eerste plaats een strafuitvoeringsbeleid. Het strafrechtelijk beleid moet gericht zijn op resocialisatie en reïntegratie van de delinquent in de maatschappij en dit kan enkel verwezenlijkt worden door een individueel strafuitvoeringsbeleid.²⁸

5. Het Nieuw Sociaal Verweer

De Tweede Wereldoorlog bracht enorm veel gruwel en afkeuring met zich mee. Dit leidde tot een groeiende aandacht voor de mensenrechten en solidariteit waardoor de heersende strafrechtsdoctrine werd bijgesteld.²⁹ In een beweging die zichzelf het Nieuw Sociaal Verweer noemde. De bescherming van de maatschappij en de resocialisatie van de veroordeelde bleven centraal staan, maar dit werd aangevuld met een verruimde aandacht voor het

²⁷ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 21.

²⁸ DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 57-58

²⁹ DE RUYVER, B., ‘De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?’ in *Liber Amicorum Jules D’Haenens*, Gent, Mys en Breesch, 1993, 95.

legaliteitsbeginsel. Een belangrijke persoon voor het Nieuw Sociaal Verweer was de Fransman Mark Ancel. In zijn werk 'La défense sociale nouvelle' pleitte hij voor een humaner strafrecht met een sterke doorgedreven vorm van individualisering, met aandacht voor de persoonlijkheid van de dader en respect voor zijn rechten en vrijheden.³⁰ In realiteit kwam dit neer op het feit dat er verscheidene sociale vangnetten worden gecreëerd. Deze vangnetten zouden de dader moeten kunnen opvangen en ervoor zorgen dat de herintegratie en het resocialiseringsproces vlotter verlopen. Wie door de mazen van het net glipt komt in het klassieke strafrecht terecht. Maar ook hier wordt resocialisering voorop gesteld. Deze stroming aanvaardt echter ook opnieuw de klassieke uitgangspunten op het vlak van de schuld: geen misdrijf zonder schuld. Ook de relevantie van het onderscheid tussen opzet en onachtzaamheid worden erkend.³¹ Wat betreft de doorgedreven individualisering is men van oordeel dat men in dit resocialisatiemodel op alle niveaus van de strafrechtsbedeling individualiseringsmogelijkheden moet uitbouwen. De verschillende actoren van de strafrechtsbedeling moeten in hoge mate kunnen individualiseren om zo te kunnen bijdragen tot de sociale (her)integratie van de dader. Zo moet de rechter op het niveau van straftoemeting in staat zijn de straf in hoge mate te individualiseren. De wetgever speelde hierin een grote rol en kwam hieraan tegemoet door de Probatiewet van 1964. Wat deze Probatiewet precies inhoudt zal verder toegelicht worden in Hoofdstuk 2.

6. Recente Ontwikkelingen

Het geloof in de resocialisatie en de behandeling van delinquenten neemt in de jaren zeventig zienderogen af. En aantal nieuwe stromingen doen hun intrede. *De radicale strekking* stelt het netwidening effect van het nieuw sociaal verweer in vraag.

Het *abolitionisme* gaat zelfs nog een stapje verder en is van oordeel dat het strafrecht niets oplost. De theorie van *selective incapacitation* focust zich op het onderscheid tussen wie naar de gevangenis moet en wie in aanmerking komt voor alternatieve behandelingsvormen.³² Het *justice model* heeft kritiek op het rehabilitatief karakter van het strafrecht. Het pleit onder andere voor een meer repressieve vorm van de strafrechtsbedeling en voor minder discretionaire bevoegdheid van de straftoemeting. Tot slot werd met het *restorative justice*

³⁰ PEETERS, T., het ontstaan van probatie in België. Een poging tot historische reconstructie. *Panopticon*, 1982, 113-114.

³¹ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 26.

³² PETERS, T. en VAN ACKER, J., *Van oriëntatienota naar penaal beleid*, Leuven, 1997, 7-10

model de nadruk gelegd op de herstelfunctie van het strafrecht.³³ De onaanvaardbare verwaarlozing van het slachtoffer werd steeds scherper bekritiseerd.³⁴ De gedachte van bemiddeling en herstel tussen dader en slachtoffer werd als een nieuwe aanpak naar de voorgrond gebracht.³⁵

7. Besluit

Ons strafrecht bestond aanvankelijk uit een combinatie van het Ancien Régime en de Verlichting. De perfecte vertolking hiervan kunnen we weervinden in de *code pénal*. Het doel van de bestraffing beperkt zich tot vergelding en algemene en individuele preventie. In de tweede helft van de negentiende eeuw neemt de positivistische stroming, vertolkt door het Sociaal Verweer, de bovenhand. De aandacht wordt verlegd van de ernst van het misdrijf naar de persoon van de dader. Er is dus sprake van een zogenaamde individualiseringstendens. De straf krijgt nu een driedelige functie: vergelding, afschrikking en resocialisatie. Dit zorgt ervoor dat het verzorgings- en hulpverleningsideaal zijn intrede doet in het Belgisch strafrecht. Dit resulteert in de ontwikkeling van de wet op de voorwaardelijke veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidsstelling.

Na de tweede wereldoorlog ontstaat het Nieuw Sociaal Verweer dat ook zijn invloed uitoefent op ons strafrecht. Het doel van de straf is resocialisering, bescherming van de maatschappij en sociale reïntegratie. Onder invloed van deze denkrichting ontstond in 1964 de Wet op de probatie, opschorting en uitstel.

Heden ten dage staat het herstelrecht samen met reïntegratie en resocialisering centraal in het strafrecht. Wat dit precies betekent zal u verder duidelijk worden wanneer in volgend hoofdstuk de evolutie van het Belgisch Drugbeleid toegelicht zal worden. Hier zal immers duidelijk zijn welke nieuwe concepten, die aan deze finaliteiten beantwoorden, reeds werden ontwikkeld.

³³ DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 68-69.

³⁴ PETERS, T., Bemiddeling, herstel en strafrechtsbedeling, *Panopticon*, 1993, 105.

³⁵ BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 10

HOOFDSTUK 2: PROBATIE EN HET BELGISCH DRUGBELEID

1. Inleiding

Gedurende lange tijd kon de Belgische strafrechter slechts een keuze maken uit drie verschillende sancties: de gevangenisstraf, de geldboete en de voorwaardelijke veroordeling. In 1964 kwam hier echter verandering in, toen een aantal nieuwe vormen van sanctioneren werden ingevoerd: de gewone opschorting van de veroordeling, de probatie-opschorting en het probatie-uitstel.³⁶ De strafrechter kreeg een breder arrangement aan keuzemogelijkheden maar dit maakte zijn strafrechtelijke taak er niet makkelijker op.

De probatiemaatregel is een maatregel die het een strafrechter niet al te makkelijk maakt. Desbetreffende taak bestaat erin dat de rechter aan een maatregel van opschorting of van uitstel bijzondere voorwaarden koppelt, die tijdens een proefperiode strikt moeten worden nageleefd. Wanneer deze voorwaarden aan een maatregel van opschorting zijn verbonden dan spreekt men van probatie-opschorting; indien deze voorwaarden gekoppeld worden aan een maatregel van uitstel dan spreekt men van probatie-uitstel.³⁷

Zoals hierboven uitgelegd, is probatie geen traditionele strafrechtelijke sanctie. Ze heeft nog maar weinig te maken met de traditionele strafrechtelijke principes. Er wordt niet meer uitgegaan van het klassieke idee van afschrikking en vergelding, maar er wordt gesteund op een hulpverleningsideaal, met als prioriteit de delinquent te helpen, te begeleiden en te resocialiseren.³⁸ Bovendien gaat men uit van het principe dat de rechter minder oog moet hebben voor het delict, maar des te meer aandacht moet hebben voor de persoonlijkheid van de delinquent en vooral aan zijn begeleidings- of behandelingsbehoeften. Kort samengevat verschuift de aandacht van de strafrechter dus van daad naar dader.³⁹

Vooraleer we het probatiesysteem (specifiek voor drugsdelinquenten) en de werking van de drugbehandelingskamer met elkaar zullen vergelijken, lijkt het mij aangewezen om een beter zicht te krijgen op de werking van probatie enerzijds en de evolutie van het Belgisch drugbeleid anderzijds. Daarom gaan we in dit hoofdstuk na hoe probatie zich in de loop van de geschiedenis ontwikkeld heeft. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van het probatiesysteem. Hierbij hebben we aandacht voor de toepassings –en probatievoorwaarden,

³⁶ Wet van 29 juni 1964 betreffende de Opschorting, het Uitstel en de Probatie, *B.S.*, 17 juli 1964

³⁷ PEETERS, E., 'Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie', *Panopticon*, 1982, 99-122

³⁸ zie hoofdstuk Evolutie van het Strafrecht

³⁹ VERHEYDEN, R., De probatie tussen toekomst en verleden, *R. W.*, 1975-1976, 514-517

uitstel, opschorting, de herroeping, de probatiecommissie, de justitieassistenten en de maatschappelijke enquête. Hierna zal een korte beschrijving gegeven worden van de effecten van de alternatieve sancties, zodat duidelijk wordt tot wat probatie in de toekomst kan leiden. Verder zullen we u een beeld trachten te schetsen van de evolutie van het Belgisch drugbeleid en tonen hoe deze evolutie de weg heeft vrijgemaakt voor probatie en de Drugbehandelingskamer.

2. Fasen in de ontstaansgeschiedenis van Probatie

2.1. Fase I: Voor WO II

Hierbij kunnen we spreken van een periode waarin de doctrine zich de probatie-idee eigen maakt. Het probatiesysteem in België is ontstaan in de periode tussen de twee wereldoorlogen. Onder invloed van de toenmalige stromingen en ideeën in het crimineelrecht denken waren vooraanstaande penalisten als Paul Cornil, H. Bekaert, en L. Cornil gewonnen voor de gedachte om de Angelsaksische probatie in het Belgisch strafrecht op te nemen. Zij geloofden met het volste vertrouwen in de slaagkansen van dergelijk systeem. Zij zien probatie oorspronkelijk onder de vorm van uitstel van tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf.⁴⁰ Ze zijn van oordeel dat probatie alle tekorten van de wet op de voorwaardelijke veroordeling kan opvangen.⁴¹ Vooral de mogelijkheid tot heropvoeding en de individualiseringsmogelijkheden van de behandeling worden als iets positiefs en innovatiefs aangehaald.⁴² Het unieke aan probatie is dat de behandeling in alle vrijheid gebeurt. De afschrikkende doelstelling van de voorwaardelijke veroordeling wordt nu ingevuld door een systeem dat meer op behandeling en begeleiding is gericht.⁴³ Deze twee kernbegrippen zijn immers nodig om een positieve gedragsverandering van een onverbeterlijke delinquent te verwezenlijken.⁴⁴ Onder invloed van hun impulsen wordt de idee verder onderzocht en uiteindelijk geconcretiseerd in een eerste wetsontwerp.

⁴⁰ PEETERS, E., 'Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie', *Panopticon*, 1982, 102-105.

⁴¹ Wet 31 mei 1888 op de voorwaardelijke veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidsstelling. Naar de toenmalige Minister van Justitie wordt dit ook de Wet Lejeune genoemd.

⁴² DE RUYVER, B., 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?' in *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, 1993, 94-95.

⁴³ HARRIS, R., *Crime, criminal justice and the probation service*, London, Routledge, 1992, 42-43.

⁴⁴ PEETERS, E., 'Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie', *Panopticon*, 1982, 103-104

2.2. Fase 2: Na WO II

Vervolgens de fase na WOII tijdens de welke de idee wordt omgezet in experimenten en wetsontwerpen. Probatie wordt door de parketten op steeds ruimere schaal toegepast. Dit vormt op zijn beurt een belangrijk argument in de parlementaire discussie. In deze periode worden drie wetsontwerpen ingediend. Op 18 mei 1948 werd een eerste wetsontwerp ingediend door Minister van Justitie P. Struyve.⁴⁵ Hierbij wordt het ‘probation-régime’ in het strafstelsel ingevoerd. Dit wetsontwerp voorzag onder andere in de mogelijkheid om het stelsel van de voorwaardelijke veroordeling van 1888 (en gewijzigd in 1947) te koppelen aan een stelsel van probatie. Dit wetsontwerp werd ontbonden door de Wetgevende Kamers. Op 11 november 1952 werd het opnieuw ingediend door toenmalig Minister van Justitie L. Lagae.⁴⁶ De reden om het opnieuw in te dienen waren het slagen van de praetoriaanse probatie-experimenten en het beperken van de ondoelmatige gevangenisstraffen.⁴⁷ Op 26 november 1956 diende Minister van Justitie A. Lilar een nieuw wetsontwerp in dat het vorige systeem hernam, maar het aanvulde met de mogelijkheid de uitspraak van de veroordeling op te schorten. Aan deze opschorting konden dan tevens probatievoorwaarden gekoppeld worden.⁴⁸ Tegelijkertijd liet dit wetsontwerp zich in met de enkele voorwaardelijke veroordeling, deze was tot dan toe afzonderlijk geregeld in de wet van 1947. Men was van mening dat het beter zou zijn om de opschorting en de probatie in een globaal pakket van maatregelen op te nemen. Deze werden dan ook in hetzelfde wetsontwerp ondergebracht. Het is net dit wetsontwerp dat na vele besprekingen en amendementen uitmondde in de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.⁴⁹

3. Motiveringsgronden voor de invoering van probatie

Wat betreft de motivering om de probatie in ons strafstelsel in te voeren, is de leidende gedachte, zowel in de wetsontwerpen als in de rechtsleer, de volgende:

In de periode voor de Tweede Wereldoorlog waren er een drietal belangrijke factoren die hun invloed lieten gelden⁵⁰:

⁴⁵ *Parl. Besch. Kamer*, 1947-48, nr. 469.

⁴⁶ *Parl. Besch. Kamer*, 1952-53, nr. 11.

⁴⁷ PEETERS, E., ‘Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie’, *Panopticon*, 1982, 102.

⁴⁸ *Parl. Besch. Kamer*, 1956-57, nr. 598

⁴⁹ Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *B.S.*, 17 juli 1964

⁵⁰ VAN OUIRIVE, L., *De gevangenis: een systeem op drift*, Leuven, 1978, 33; VERVAECK, L., *L’Antropologie pénitentiaire*, L’Eclou, 1922, 71-75; PEETERS, E., ‘Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie’, *Panopticon*, 1982, 110-112.

1. De groeiende aandacht voor de persoonlijkheid van de delinquent.
2. Een begin van wetgevende belangstelling voor de controle en de begeleiding veroordeelden in vrijheid.
3. De ontvankelijkheid van de heersende neo-klassieke denkwijze in de gerechtelijke wereld van ons land voor de nieuwe ideeën.

Na WO II kon de probatie op wetgevend niveau slecht ingang vinden dank zij onder meer⁵¹:

1. De succesvolle probatiepraktijk van het parket.
2. De sterk humanitair gerichte inslag van het crimineel-politieke denken in die tijd
3. De gelijktijdige discussie rond de korte gevangenisstraf, gepaard gaande met de verwezenlijking van de twee penitentiair-institutionele alternatieven: het weekend arrest en de beperkte hechtenis.
4. Er zijn problemen met de uitvoering van de korte gevangenisstraffen, daarenboven worden deze als zeer nadelig ervaren.
5. Het louter voorwaardelijk veroordelen (zoals omschreven in de wet Lejeune van 1888) is veelal onvoldoende.
6. Men is van mening dat een goede begeleiding en behandeling van de delinquent uiterst noodzakelijk is.
7. Het doel van deze behandeling is te komen tot een effectieve heraanpassing of reïntegratie van de delinquent in de samenleving.

Wanneer men het ontstaan van het probatiesysteem in België tracht te reconstrueren, stelt men onmiddellijk vast dat de probatie oorspronkelijk naar de voorgrond werd gebracht door een kleine groep van invloedrijke penalisten. Zij wouden het probatiesysteem in ons strafrechtsstelsel invoeren. Tekenend voor deze tijd was de groeiende aandacht op penitentiair vlak voor de persoonlijkheid van de delinquent. Dit strookt overigens met het gedachtegoed

⁵¹ CHARLES, R., *Mise à l'épreuve – Probation*, Circulaire 19 mei 1951 Arrondissement à Bruxelles, Parquet du procureur du roi, *J.T.*, 526 ; PEETERS, E., 'Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie', *Panopticon*, 1982, 112-116.

van het (Nieuw) Sociaal Verweer. Tegelijkertijd was er bij de wetgever sprake van enige aandacht voor de begeleiding van de delinquenten. De idee rijpte en werd uitgewerkt in een eerste wetsontwerp. De probatiemaatregel werd in de praktijk van de parketten ingebracht, waar men door de speciale oorlogsomstandigheden nood had aan nieuwe maatregelen.

Na WO II is de probatiemaatregel uiteindelijk deel gaan uitmaken van de strafwetgeving. Dit is mede te danken aan de motiveringsgronden die hierboven opgesomd werden.

4. De Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie⁵²

4.1. Inleiding

De probatie werd in ons land ingevoerd door de Wet van 29 juni betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie. Dit gebeurde, zoals eerder besproken, na decennia lange evolutie in het strafrechtelijk denken. Ik zal deze trachten toe te lichten aan de hand van de inhoud van de wet en de verschillende wijzigingen die er doorheen de jaren werden aangebracht. Eerst en vooral zal ik de drie kernbegrippen van de wet nader toelichten. Vervolgens zal ik het hebben over de toepassingsvoorwaarden die uitstel of opschorting mogelijk maken. Ook de verscheidene bevoegde instanties en de specifieke inhoud van deze alternatieve straf zullen grondig uiteengezet worden. De verschillende rechtsmiddelen die voorzien zijn in het wetboek van strafvordering zullen één voor één uitgelegd worden, alsook de gevolgen van een beslissing tot opschorting of uitstel.

4.2. Begrippen; Opschorting, Uitstel, Probatie-opschorting en probatie-uitstel

Het doel van *opschorting* van de uitspraak is het verminderen van de ongemakken die onlosmakelijk verbonden zijn met de uitspraak van een veroordeling. Hiermee bedoelen we onder andere de stigmatisering en het desocialiserend effect. Bij een opschorting wordt de uitspraak van de veroordeling opgeschort gedurende een periode van minstens één jaar tot hoogstens vijf jaar. Deze periode noemt men de proeftijd.⁵³ Als de beklaagde zich gedurende

⁵² Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie (*B.S.*, 17 juli 1964) gewijzigd door de Wet van 10 februari 1994 (*B.S.*, 27 april 1994) en door de Wet van 11 juli 1994 (*B.S.*, 21 juli 1994); hierna Probatiwet genoemd.; Koninklijk Besluit van 6 oktober 1994 (*B.S.*, 15 oktober 1994) en Ministerieel Besluit van 19 december 1994 (*B.S.*, 10 februari 1995) houdende de uitvoeringsmaatregelen inzake dienstverlening en opleiding.; Koninklijk besluit van 7 april 1995 tot bepaling van het statuut en van het ambt van sommige ambtenaren verbonden aan de probatiecommissie (*B.S.*, 23 mei 1995) gewijzigd door het Koninklijk besluit van 29 februari 1996 (*B.S.*, 26 maart 1996)

⁵³ MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 79

deze periode goed gedraagt, dan kan na het verstrijken ervan, geen straf meer worden opgelegd en komt hiervan ook geen vermelding op zijn strafblad.⁵⁴ Het gaat dus om een gunst die de delinquent geniet, die hem te allen tijde kan ontnomen worden indien hij zich onwaardig toont.⁵⁵

De basis van het *uitstel* is gelijkaardig aan die van de opschorting van de uitspraak. Men wil namelijk de ongemakken die inherent zijn aan de tenuitvoerlegging van de straffen verminderen. Bovendien wil men de verbetering van de veroordeelde stimuleren.⁵⁶ Het uitstel heeft tot gevolg dat de tenuitvoerlegging van de straffen opgeschort wordt gedurende een proeftijd die niet minder mag zijn dan één jaar en niet meer mag zijn dan vijf jaar, te rekenen vanaf de datum van het arrest of vonnis.⁵⁷

Aan de opschorting van de uitspraak van de veroordeling en het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen kunnen bijzondere voorwaarden gekoppeld worden. In dat geval worden zij respectievelijk ‘probatieopschorting’ en ‘probatie-uitstel’ genoemd.⁵⁸ Probatie dient opgelegd te worden wanneer de vrijheidsberoving niet noodzakelijk is, maar gewone opschorting of gewoon uitstel onvoldoende zijn om reclassering te bewerkstelligen. Hiermee probeert men te beantwoorden aan het subsidiariteitsbeginsel.⁵⁹

De wet van 10 februari 1994 bepaalt dat de probatievoorwaarden kunnen bestaan uit het verrichten van een dienstverlening of uit het volgen van een bepaalde opleiding.⁶⁰ De dienstverlening bestaat uit een activiteit van algemeen nut terwijl de opleiding eerder van socio-educatieve of beroepsvormende aard is.⁶¹

4.3. De toepassingsvoorwaarden

⁵⁴ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 409.

⁵⁵ CHARLES, R., ‘Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie- Overzicht – Toepassingsmodaliteiten’, *R.W.*, 1964-1956, 394.

⁵⁶ TULKENS, F. en VAN DE KERCHOVE, M., *Introduction au droit pénal; Aspects juridiques et criminologiques*, Bruxelles, Story Scientia, 1991, 335-336

⁵⁷ MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 79

⁵⁸ Art.1 §1 Wet van 29 juni 1964

⁵⁹ VERHEYDEN, R., ‘De probatie tussen toekomst en verleden’, *R.W.*, 1975-1976, 531

⁶⁰ nieuw art. 1 §1 Wet van 29 juni 1964

⁶¹ MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 79; Ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, Memorie van toelichting, *Parl. St. Senaat*, 1993, nr. 653/1, 7.

Volgens de wet van 29 juni 1964 moeten aan een aantal voorwaarden voldaan worden alvorens de opschorting of het uitstel kan toegestaan worden. De voorwaarden voor probatieopschorting zijn dezelfde als deze voor de opschorting. De voorwaarden voor het probatie-uitstel zijn dezelfde als deze voor het gewone uitstel.

4.3.1. Het misdrijf moet bewezen verklaard zijn

Het is dus de opdracht van de rechter om vast te stellen of de tenlastelegging ten aanzien van de verdachte bewezen is.

4.3.2. De gerechtelijke antecedenten van de betrokkene moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen.

Voor een gewone opschorting of een probatieopschorting mag de beklaagde nog niet veroordeeld zijn geweest tot een criminele straf of een correctionele hoofdgevangenisstraf van meer dan twee maanden.⁶² Het bestaan van een vroegere veroordeling tot een militaire gevangenisstraf van (meer dan) twee maanden vormt echter geen belemmering voor een opschorting van de uitspraak. Het derde artikel, eerste alinea van de probatiewet verwijst immers naar een correctionele gevangenisstraf.

Voor een gewoon uitstel of een probatie-uitstel mag de veroordeelde nog niet eerder veroordeeld geweest zijn tot een criminele straf of een hoofdgevangenisstraf van meer dan twaalf maanden.⁶³

4.3.3. De aard van de feiten

De feiten waarvoor een rechter een opschorting, een uitstel, een probatieopschorting of – uitstel wenst uit te spreken moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen. Opdat een feit in aanmerking zou komen voor een (probatie-)opschorting, mag het niet van die aard lijken dat het gestraft dient te worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf of met een zwaardere straf.⁶⁴ De rechter moet zich, in voorkomend geval, *in abstracto* afvragen welke straf hij zou opleggen, met of zonder verzachtende omstandigheden, indien hij zich over het gepleegde feit zou moeten uitspreken. Indien de opschorting later

⁶² Art.3 al.1 Probatiewet

⁶³ Art.8 §1 al.1 Probatiewet

⁶⁴ Nieuw Art.3 al.1 Probatiewet

herroepen wordt, zal de straf die uitgesproken wordt trouwens niet hoger mogen zijn dan vijf jaar gevangenisstraf.⁶⁵

De rechter kan enkel een uitstel gelasten voor feiten waarvoor hij veroordeeld is tot één of meerdere straffen van niet meer dan vijf jaar.⁶⁶

4.3.4. De maatschappelijk enquête of het sociaal onderzoek

Een maatschappelijke enquête kan ingesteld worden op vraag van de verdachte of met de instemming van de verdachte. Enkel het openbaar ministerie, de onderzoeks- en vonnisgerechten (inclusief de politierechtbanken) met uitzondering van het Hof van Assisen zijn hiertoe bevoegd. Wanneer dergelijke enquête verplicht is, moet de rechter ze instellen in aanwezigheid van de beklaagde.⁶⁷ De Probatiewet bepaalt dat de vonnisgerechten een maatschappelijke enquête over de gedragingen en het milieu van de verdachte kunnen doen instellen door de probatieassistent. De bedoeling van de maatschappelijke enquête is een ruimer zicht te krijgen op de persoon van de betrokkene en zijn omgeving, en de feiten te situeren binnen dit geheel. Wat betreft het milieu van de verdachte, heeft men het hierbij over de persoonlijke, professionele en sociale relaties. De probatieassistenten vergelijken ook de waarden en de normen die gelden in dat milieu met de algemeen maatschappelijk aanvaarde waarden en normen. Zo'n maatschappelijke enquête heeft verschillende doelstellingen. Het hoofddoel is om op een relatief korte termijn de rechter te informeren. Dit moet mogelijk maken om de rechter een ander beeld te geven van de verdachte dan het gerechtelijk dossier dit hem geeft. Ten tweede beschouwen de probatieassistenten het als een noodzaak de aandacht van de rechter te vestigen op de gevolgen die het al dan niet verkrijgen van opschorting of uitstel voor de verdachte inhoudt. Ten derde is een maatschappelijke enquête een cruciale factor in het verder uitbouwen van een begeleiding. Ten slotte heeft de probatieassistent deze enquête nodig om vervolgens zijn probatievoorwaarden te bepalen. Deze voorwaarden verschillen van delinquent tot delinquent. Het is namelijk de bedoeling om aan de hand van deze voorwaarden recidive te voorkomen, het welzijn en een betere sociale aanpassing van de verdachte in de hand te werken. Een maatschappelijke enquête kan ook worden aangevraagd met het oog op een dienstverlening of een opleiding. In dergelijk geval is

⁶⁵ Art.13 §4 Probatiewet

⁶⁶ Art.8 §1 al.1 Probatiewet

⁶⁷ Art.1 bis §3 Probatiewet ; MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 83.

een maatschappelijke enquête *verplicht* en moet de probatieassistent uitmaken in hoeverre een dergelijke maatregel door de betrokkene als zinvol kan ervaren worden.

Wanneer een andere probatiemaatregel (verschillend van dienstverlening of opleiding) voorgesteld wordt om te koppelen aan de opschorting of het uitstel, is de maatschappelijke enquête niet verplicht of *facultatief*.

4.3.5. De toestemming of zelfs de inzet van de betrokkene wordt vereist om een opschorting of uitstel te gelasten.

De opschorting kan slechts gelast worden met instemming van de verdachte omdat de opschorting de erkenning van schuld impliceert.⁶⁸ De probatieopshorting eist van de probant om de probatievoorwaarden na te leven. Deze verbintenis is een belangrijke voorwaarde opdat het gerecht wettig de probatieopshorting zou kunnen gelasten.

Het gewone uitstel daarentegen kan door ieder vonnisgerecht, zonder het voorafgaand akkoord van de veroordeelde, gelast worden.⁶⁹

Het probatie-uitstel vereist echter wel de verbintenis van de probant om de probatievoorwaarden na te leven. Deze verbintenis is een wezenlijke voorwaarde opdat het gerecht wettig een probatie-uitstel zou kunnen gelasten.⁷⁰

4.3.6. De bijzondere voorwaarden om een dienstverlening of een opleiding als probatievoorwaarde op te leggen.

Ten eerste wordt de dienstverlening belangeloos uitgevoerd. Dit betekent dus dat de probant hiervoor geen vergoeding ontvangt. De dienstverlening of de opleiding blijft dus onbezoldigd. Ten tweede bepaalt de rechter de duur van de dienstverlening. Deze bedraagt ten minste 20 uren en ten hoogste 240 uren.⁷¹ De minimale en de maximale duur van een opleiding werden door de wetgever niet bepaalt. Ten slotte moet de dienstverlening of de opleiding uitgevoerd worden binnen de twaalf maanden na de dag waarop het vonnis of het arrest in kracht van gewijsde is gegaan.⁷²

⁶⁸ Art.3 Probatielwet

⁶⁹ MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 85-86.

⁷⁰ Art.8 §2 Probatielwet

⁷¹ VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 414

⁷² Art.1 §2 al.2 Probatielwet

4.4. De Bevoegde Instanties

De gewone opschorting of de probatieopshorting kunnen gelast worden door⁷³:

- De onderzoeksgerechten: de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling
- De vonnisgerechten; de politierechtbank, de correctionele rechtbank en het hof van beroep.

Het gewone uitstel en het probatie-uitstel kunnen door alle vonnisgerechten gelast worden, inclusief het Hof van Assisen.⁷⁴

4.5. De Inhoud

4.5.1. De Proeftijd

De beslissingen die de opschorting gelasten stellen de duur ervan vast. Deze duur mag niet minder zijn dan één jaar en niet meer dan vijf jaar. Dit met ingang van de datum van de beslissing.⁷⁵

De duur van het uitstel mag niet minder dan één jaar en niet meer dan vijf jaar bedragen met ingang van de datum van het vonnis of arrest.⁷⁶

4.5.2. De Probatievoorwaarden

De rechter heeft sinds het ontstaan van de Probatiewet in 1964 enorm veel beoordelingsvrijheid gekregen van de wetgever in het bepalen van de voorwaarden voor probatie. De rechter kiest deze voorwaarden in functie van de persoonlijkheid van de betrokkene of in functie van zijn milieu die als oorzaak van de delinquentie wordt beschouwd. Enkele voorbeelden: verbod bepaalde plaatsen te bezoeken, verbod alcoholische dranken te consumeren, verbod bepaalde activiteit uit te oefenen, verbod een bepaald land te verlaten zonder de instanties te waarschuwen, de verplichting zich aan een ontwenningsskuur te onderwerpen, de verplichting de thuisbezoeken van de probatieassistent te aanvaarden, de verplichting de veroorzaakte schade te herstellen...⁷⁷

⁷³ Art.4 §1 Probatiewet; VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu, Antwerpen, 1999, 412-413.

⁷⁴ Art.8 §1 en §2 probatiewet; CHARLES, R., 'Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie- Overzicht – Toepassingsmodaliteiten', *R.W.*, 1964-1956, 394

⁷⁵ Art.3 al.4 Probatiewet

⁷⁶ Art.8 §1 al.3

⁷⁷ HENNAU, CH. en VERHAEGEN, J., *Droit pénal général*, Bruylant, 1995, 437.

4.5.3. De Motivering

De beslissingen waarbij een (probatie)opschorting of een (probatie-)uitstel worden toegestaan of geweigerd, dienen met redenen omkleed te zijn, overeenkomstig met de bepalingen van artikel 195 van het Wetboek van Strafvordering. Dit is de correcte manier van werken sinds de Wet van 10 februari 1994. Dit artikel duidt op het feit dat de rechter niet enkel moet vaststellen of aan de wettelijke vereisten van de toekenning van opschorting of uitstel is voldaan. Maar hij moet bovendien ook vermelden dat er redenen zijn die de hoop op verbetering drastisch doen toenemen.⁷⁸ Dit kadert in de individualiseringstendens die zijn inslag kent in het strafrecht sinds het Sociaal Verweer.

5. Een eerste wijziging van de Probatiewet in 1994

Echter in de praktijk viel de toepassing van de probatie tegen. De probatie-experimenten van voor en na de Tweede Wereldoorlog, die uiteindelijk tot de Probatiewet van 1994 leidden, waren noodgedwongen (capaciteitsproblemen in de gevangenis) tot stand gekomen en werden niet ondersteund door het gros van de strafrechtspractici. Het wettelijk geregelde probatiesysteem heeft uiteindelijk nooit de dimensie gekregen die de ontwerpers voor ogen hadden. Dit heeft meerdere oorzaken. In eerste instantie is er het aanhoudende gebrek aan middelen bij justitie. Het gebrek aan politieke interesse in justitie heeft er voor gezorgd dat er te weinig middelen ter beschikking gesteld werden om voldoende personeel aan te nemen, maar ook om in te staan voor een goede omkadering waarin dit personeel dient te werken. Beleidsverantwoordelijken hebben zich bij hun hervormingen en vernieuwingen zelden of nooit bekommerd om het structureel kader van het strafrechtstelsel.

Ook het gebrek aan kennis van de probatiewetgeving bij de magistratuur en de advocatuur is gebleken problematisch te zijn. Een gebrek aan personeel en aan omkadering leidt dan weer tot een bijzonder zware case-load voor de probatieassistenten. Deze case-load heeft als gevolg dat er te weinig gebruik gemaakt wordt van de maatschappelijke of sociale enquête. Deze enquête maakt nochtans een belangrijke voorwaarde uit voor het slagen van probatie aangezien deze een keuze van geschikte voorwaarden mogelijk maakt.⁷⁹ Met het oog op het verhogen van de toepassing van de probatie werden in de jaren negentig de dienstverlening en

⁷⁸ DUPONT, L., 'De probatie tussen toekomst en verleden', *R.W.*, 1980-1981, 1938.

⁷⁹ DE RUYVER, B., MEESE, J. en VAN IMPE, K., *uitwerken van een model voor de alternatieve gerechtelijke afdoening bij delinquent druggebruikers op verschillende echelons van de strafrechtsbedeling*, Project in opdracht van de federale diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden, 1998, 44-45

het volgen van een opleiding als nieuwe probatiemodaliteiten ingevoerd.⁸⁰ Met de invoering van de dienstverlening wordt vooral gestreefd naar een efficiëntere en effectievere straftoemeting. Doordat er een nieuwe probatievoorwaarden wordt gecreëerd, is er ook meer mogelijkheid om de straf te individualiseren. Dit wordt nog versterkt door de verplichting om een maatschappelijke enquête in te stellen telkens een dienstverlening of probatie overwogen wordt.⁸¹ Hierdoor werd nog meer werk gecreëerd voor een dienst die al met een bijzondere zware caseload geconfronteerd wordt.⁸² Het gevolg daarvan is dat de begeleidingen niet intens genoeg zijn, dat de controle op de naleving mank loopt en dat de procedure bij niet-naleving zeer stroef verloopt.

6. Nog meer wijzigingen in 2000

Deze wijzigingen moeten gezien worden in het verlengde van de evolutie naar een strafrecht dat efficiënter wordt en een gevangenisstraf dat als ultimum remedium wordt aangewend. Een eerste wijziging vindt plaats met de wet van 22 maart 1999⁸³ waarbij nog een ruimere toepassing van de opschorting mogelijk wordt. Ook de effectiviteit van de opvolging van de probatiemaatregel tracht men te verbeteren.⁸⁴

De wetten van 22 maart 1999 en 28 maart 2000⁸⁵ waren verantwoordelijk voor de invoering van het beknopte voorlichtingsrapport. Dit is een verkorte versie van de maatschappelijke enquête. Dit kan gezien worden in het kader van het efficiënter toepassen van de probatiemaatregel. Deze wet zorgt ook voor meer beoordelingsruimte voor de probatiecommissie wat betreft de herroepingsprocedure. De wet van 17 april 2002 haalde de dienstverlening als mogelijke probatievoorwaarde uit de wetgeving. Een werkstraf kan nu als autonome straf, los van de andere maatregelen opgelegd worden. Het straffende element van de dienstverlening strookt niet met de doelstellingen van probatie. Het is dan ook niet meer dan logisch dat de dienstverlening niet meer als probatievoorwaarde kan opgelegd worden. In

⁸⁰ Wet van 11 juli 1994, *B.S.*, 21 juli 1994)

⁸¹ DEMET, S., 'Opschorting, uitstel en probatie' in *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum*, I, Heule, UGA, 1997, 79-80.

⁸² LAUWERS, C., 'Une philosophie de la probation pour aujourd'hui', *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1996, 146-147; EMMERIK, J.L., 'Behandeling als straf, of straf als behandeling?', *Justitiële Verkenningen*, 1983, 6-7; FAULKNER, D., 'Probation, Citizenship and Public Service.' In *Probation. Working for Justice*, WARD, D., SCOTT, J. en LACEY, M., (eds.), Oxford, University Press, 2002, 39-53; RAYNOR, P., 'What works: have we moved on?', in *Probation. Working for justice.*, WARD, D., SCOTT, J. en LACEY, M., (eds.), Oxford, University Press, 2002, 166-184.

⁸³ Wet 22 maart 1999 tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *B.S.*, 1 april 2000.

⁸⁴ ROZIE, M., 'De laatste ontwikkelingen van de probatiewet', *CBR jaarboek 2001-2002*, 96.

⁸⁵ Wet van 28 maart 2000 tot invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning in strafzaken, *B.S.*, 1 april 2000.

2000 werden verder nog de justitiehuizen opgericht. Deze moeten een bijdrage leveren aan een efficiëntere en meer humane toegang tot justitie.⁸⁶

7. Effecten van de Alternatieve Maatregelen

Door de invoering van alternatieven tijdens de jaren zestig en zeventig worden gevangenisstraffen langzaamaan uit het strafrecht gelicht. Dit is natuurlijk te wijten aan het gedachtegoed uit het Nieuw Sociaal Verweer dat zijn intrede doet in het strafrechtelijk denken.⁸⁷ Deze stroming had zoals besproken enerzijds aandacht voor resocialisering en behandeling en anderzijds voor de toenemende nadelige effecten van de vrijheidsberoving. De alternatieven hebben daarom ook als doel de toepassing van de vrijheidsberoving zo veel mogelijk te beperken. In 1964 zien we met de Wet op de opschorting, uitstel en probatie een van de eerste illustraties van het behandelingsgericht denken. Deze eerste golf van alternatieven in de jaren zestig en zeventig werden slecht beperkt toegepast door de straftoemeting.⁸⁸ De rechters waren er in die periode nog van overtuigd dat enkel een effectieve gevangenisstraf over voldoende symbolische kracht beschikt om de delinquenten af te schrikken en recidive te voorkomen. De probatietijd wordt weinig toegepast en dient vooral ter begeleiding van zwakke personen die geen al te zware misdrijven hebben gepleegd.⁸⁹ De geringe toepassing van probatie was mede te wijten aan de positie van de rechter in het strafproces. Dit kunnen we illustreren aan de hand van een voorbeeld: *het openbaar ministerie heeft de noodzakelijke maatschappelijke enquête niet opgevraagd net voor de terechtzitting. Dit zal de procedure verlengen en zal de rechter er misschien van weerhouden om een alternatief op te leggen.* Ten tweede biedt het wetgevend kader voor de alternatieven de rechter zeer weinig houvast bij de straftoemeting. Het legt namelijk de nadruk op de ernst van het gepleegde feit en op het gerechtelijk verleden van de dader. Bovendien is er ook geen gradatie tussen de verschillende alternatieven voor handen. Ten derde beïnvloedt de persoonlijke ingesteldheid van de rechter de toepassing van probatie. De visies op de verschillende doelstellingen van de straf kunnen enorm verschillen van rechter tot rechter. Ten slotte spelen de structurele factoren ook een enorm rol: Problemen met de controle of begeleiding van de alternatief gestraften of het stroeve verloop van de procedures voor de

⁸⁶ Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en in politiezaken, *B.S.*, 7 mei 2002.

⁸⁷ ANCEL, M., *La défense sociale nouvelle*, Paris, 1966.

⁸⁸ SNACKEN, S. en BEYENS, K., 'Alternatieven voor de vrijheidsberoving: hoop voor de toekomst?' in *Strafrechtelijk beleid in beweging*, SNACKEN, S.(red), VUBPress, 2002, 274.

⁸⁹ DEMAEGT, C. en SERLET, R., *30jaar probatie. Evaluatie en perspectieven*, Brussel, 1994.

rechtbank, de zware caseload voor de justitieassistenten, ...⁹⁰ Er zijn echter een aantal problematische ('perverse') effecten die verbonden zijn aan de eerste golf van alternatieven.⁹¹ Een belangrijk gegeven is dat de alternatieven nog steeds gebonden blijven aan de gevangenisstraf. Dit lijkt iets positiefs want de probant heeft als het ware het gevoel dat het zwaard van Damocles hem boven het hoofd hangt. Hij zou nu het besef moeten hebben dat het zijn laatste kans is en dit zou een behandeling of resocialisatie alleen maar ten goede kunnen komen. Maar zo eenvoudig is het nu éénmaal niet, de verbondenheid met de gevangenisstraf krijgt een bijzonder belang in het teken van netwidening.⁹² De toepassing van de alternatieven leidt in de meeste landen tot een uitbreiding van de penale controle en tot de vernauwing van de mazen van het sociale vangnet. Er is nu sprake van een populatie (de probanten) die vroeger (voor de invoering van de wet van 1964) helemaal niet op de voet werd opgevolgd. Dit in combinatie met het groot aantal voorwaarden en verplichtingen kan de kans op mislukking serieus doen toenemen. Gevolg hiervan is, dat er nog meer mensen naar de gevangenis zullen moeten gaan.

Een voorbeeld: Jan wordt veroordeeld door de strafrechter. Jan zijn straf is van die aard dat hij hiervoor niet naar de gevangenis moet. Maar Jan moet een aanzienlijk aantal probatievoorwaarden nakomen. De kans dat hij deze niet naleeft wordt redelijk groot, aangezien hij zeer strikt wordt opgevolgd door zijn justitieassistent. De kans dat de rechter een herroeping en dus ook een effectieve gevangenisstraf uitspreekt, wordt daarom groter.⁹³ Dit netwidening effect kan zelfs mee aan de basis liggen van een effectieve stijging van de gevangenisstraffen van middellange duur (tussen drie en vijf jaar).

Daarom is het belangrijk dat de alternatieve maatregelen van toepassing zijn op categorieën die een penitentiaire inflatie veroorzaken (voorlopig gehechten, lang- en middellang gestraften, vreemdelingen). Deze alternatieven moeten bovendien ook een blijvende invloed uitoefenen zodat men geen toevlucht meer moet zoeken in vervroegde invrijheidstellingen. Ze mogen ook niet leiden tot een verdere dualisering en ze moeten passen in een goed samenhangend reductionistisch beleid ten aanzien van de vrijheidsberoving.⁹⁴

⁹⁰ SNACKEN, S. en BEYENS, K., 'Alternatieven voor de vrijheidsberoving: hoop voor de toekomst?' in *Strafrechtelijk beleid in beweging*, SNACKEN, S.(red), VUBPress, 2002, 276; PEETERS, E., Een straftoemetingsonderzoek bij de correctionele rechter, *Panopticon*, 1988, nr. 5, 437-472.

⁹¹ *Ibid.*, 277

⁹² *Ibid.*, 276-277.

⁹³ BOTTOMS, A.E., 'The Suspended Sentence in England', *The British Journal of Criminology*, 1981, 1-26; JUNGHER-TAS, J., 'Alternative Sanctions: Myth and Reality. Consistency in Sentencing.', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1994, 44-66.

⁹⁴ SNACKEN, S. en BEYENS, K., 'Alternatieven voor de vrijheidsberoving: hoop voor de toekomst?' in *Strafrechtelijk beleid in beweging*, SNACKEN, S.(red), VUBPress, 2002, 278-310.

In de jaren '90 heeft de Belgische overheid dan ook serieuze inspanningen geleverd om de justitiële reacties te diversifiëren en af te leiden van de gevangenisstraf. Er zijn in de eerste plaats verschillende wettelijke veranderingen uitgevoerd (waaronder de wetwijziging van uitstel, opschorting en probatie van 1994). Ook nieuwe alternatieve gerechtelijke maatregelen zoals de dienstverlening en bemiddeling in strafzaken werden opgenomen in het strafrecht.

8. De evolutie van het Belgisch Drugbeleid

8.1. Inleiding

Nu we dieper zijn ingegaan op de wetgeving rond probatie en het gegeven rond alternatieve sancties, is het tijd om het hieraan verbonden Belgische drugbeleid nader toe te lichten. Ons nakende onderzoek (hoofdstuk 4) heeft namelijk betrekking op de problematische gebruiker. Want om het geheelplaatje te snappen is meer nodig dan enkel de wetgeving te bestuderen. De wetgeving is slechts een component van het drugbeleid.

Hierbij hebben we aandacht voor de wijzigende visie rond justitie. De evolutie van het gevoerde drugbeleid geeft ons een beeld van hoe men van een repressief drugbeleid evolueerde naar een geïntegreerd drugbeleid met een preventieve, hulpverlenings- en strafrechtelijke component. Een drugbeleid waarin alle aspecten van het drugsfenomeen aan bod komen werd pas uitgebouwd sinds de tweede helft van de jaren negentig.⁹⁵

Eerst en vooral zal een evolutie geschetst worden van het drugbeleid, zodat duidelijk wordt hoe deze evolutie uiteindelijk geleid heeft tot de ontwikkeling van de

Drugbehandelingskamer. Ook zullen we hierbij aandacht hebben voor proefzorg aangezien deze in de praktijk bijna altijd onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Vervolgens zal ik aantonen hoe een druggebruiker op elk niveau van de strafrechtsbedeling kan doorverwezen worden naar de hulpverlening.

Ook het gevoerde opsporings- en vervolgingsbeleid zal uiteengezet worden. Hiervoor heb ik beroep gedaan op de verschillende Ministeriële Omzendbrieven en Richtlijnen die de parketten helpen om dit beleid uniform te voeren. U moet echter tijdens het lezen van dit hoofdstuk in het achterhoofd houden dat dit enkel bindend is voor de parketten en niet voor een rechter, die onafhankelijk optreedt. Ook een individu kan geen rechten halen uit wat een

⁹⁵ VANDER LAENEN, F., 'De Belgische drugswetgeving, onderdeel van het drugsbeleid', *Antenne*, december 2008, 1-2.

omzendbrief vermeldt. Ten slotte wordt het drugbeleid van het parket Gent uit de doeken gedaan. Dit hoofdstuk is ter informatie, het is altijd interessant te weten hoe het beleid in je eigen stad wordt gevoerd en waar een problematische druggebruiker kan terecht komen in de strafrechtelijke keten.

8.2. Evolutie van het Belgisch Drugbeleid

8.2.1. Algemene richtlijn van College van procureurs-generaal: 26 mei 1993

In de jaren zeventig-tachtig neemt in België, net zoals in de buurlanden, het druggebruik sterk toe. De overheid wordt gedwongen om het drugfenomeen efficiënter te benaderen en een drugbeleid uit te stippelen.⁹⁶

Deze richtlijn ging over een gemeenschappelijk strafrechtelijk beleid inzake verdovende middelen. Deze bepaalt onder andere dat geen enkel dossier onmiddellijk mocht geseponeerd worden. Elke zaak moest afzonderlijk bekeken worden en de betrokken magistraat moest hierbij zijn eigen beoordelingsvermogen aanwenden.⁹⁷ Een ander principe dat hier werd bepaald is dat er geen onderscheid mag gemaakt worden inzake het soort verdovend middel of inzake de hoeveelheid van het in beslag genomen middel. Daarnaast tracht men ook de alternatieve sancties zoals bemiddeling en praetoriaanse probatie te stimuleren. Men wil op deze manier louter repressieve sancties minder toepassen en de gevangenisstraffen voor problematische gebruikers zoveel mogelijk beperken.⁹⁸ De beleidsmensen die achter deze richtlijn stonden hadden kennelijk geen oren naar concepten als bezit voor eigen gebruik, vereenvoudigde processen-verbaal of tolerantie. Cannabisgebruik wordt hier sterk geproblematiseerd en bestraft.⁹⁹

⁹⁶ CHRISTIAENSEN, S., 'Straffen en helpen van drugscriminelen: beleid en intenties van justitie' in *De illegale drugsgebruiker tussen strafrechtspleging en hulpverlening. Van praktijk naar beleid*, CHRISTIAENSEN, S. en GOETHALS, J. (eds.) Acco, Leuven, 1994, 61-64; CASSELMAN, J., 'Zijn drughulpverlening en strafrechtsbedeling zoals water en vuur?', *De Orde van de dag*, 2004, 47-48.

⁹⁷ SARTOR, F., VAN DER LINDEN, H., DE SMET, A., WALCKIERS, D., DE SAINT HUBERT, B., LEURQUIN, P. en VAN OYEN, H., *Transformatie van het Belgisch Focal Point voor Drugs en drugsverslaving in een Belgisch waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving. Haalbaarheidsstudie*, Brussel, IPH/EPI, 2000, 60-61.

⁹⁸ KAMINSKI, D., 'Les directives de politique criminelle' in *Les enjeux normatifs des drogues*, KAMINSKI, D. (ed.), Bruxelles, De Boeck, 2003, 107-119 ; BOUTMANS, E., 'Drugsdelinquentie volgens de strafwet en rechtspraak', in *De illegale drugsgebruiker tussen strafrechtspleging en hulpverlening*, CHRISTIAENSEN, S. en GOETHALS, J. (eds.), Acco, Leuven, 1994, 64-67.

⁹⁹ VAN CAMP, R., *Algemene richtlijnen van het College van de Procureurs-generaal onder het voorzitterschap van de minister van Justitie over een gemeenschappelijk strafrechtelijk beleid inzake verdovende middelen*, onuitgegeven, 1993, 19.

8.2.2. Actieplan Toxicomanie-Drugs

Op 2 februari 1995 stelde de federale regering het 'Federaal Actieplan Toxicomanie' voor. Dit programma bevatte enkele initiatieven om de drugproblematiek in zijn geheel te kunnen bekijken.¹⁰⁰ Het actieplan bleef echter beperkt tot een tienpunten-programma zonder dat hierbij sprake was van een duidelijke beleidslijn.

1. toewijzing aan de sociale zekerheid van de opbrengst van de tegeldemaking van de vermogensvoordelen die in beslag werden genomen bij de strijd tegen drughandel
2. verbetering opleiding van het gevangenispersoneel over het drugprobleem.
3. opzetten uitwisselingsprogramma voor injectiespuiten
4. uitbreiding van het recht tot sluiting van de etablissementen waar misdrijven worden gepleegd met betrekking tot de handel of het gebruik van verdovende middelen.
5. Uitbreiden en diversifiëren van het verzorgingsaanbod en de oprichting van MSOC's voor druggebruikers
6. het opmaken van een programma ter bestrijding van het recreatief druggebruik
7. uitbreiden van wetenschappelijk onderzoek
8. optimale regeling en verhoging van het aanbod qua verzorging van de druggebruikers
9. uitbreiden van maatregelen tot vermindering van het aanbod aan verdovende middelen
10. onderzoek van de gevolgen van het druggebruik voor de verkeersveiligheid.

Met betrekking tot de probatiemaatregel is vooral punt 5 een belangrijke factor. Men heeft hierbij aandacht voor de laagdrempelige opvang. Een deel van de probanten uit de dossierstudie (hoofdstuk4) volgt een begeleidingsprogramma in het MSOC. Hierbij staat niet het drugvrij zijn centraal maar heeft men vooral oog voor harm-reduction.¹⁰¹

Naar aanleiding van dit programma kwam het parlement tot de conclusie dat er veel te weinig bekend was over het drugsfenomeen. Daarom besloot men een parlementaire werkgroep samen te stellen. De parlementaire werkgroep drugs werd opgericht in februari 1996.¹⁰²

8.2.3. De parlementaire werkgroep drugs

¹⁰⁰ Kabinet van de eerste minister, *Actieplan toxicomanie-drugs*, Brussel, 2 februari 1995.

¹⁰¹ TODTS, S., 'De drugwet en de hulpverlening: lat-relatie of shotgun wedding?', *De orde van de dag*, 2004, 13-14.

¹⁰² Verslag namens de werkgroep belast met het bestuderen van de drugproblematiek, *Parl.St. Kamer 1996-1997*, 1062/1 tot 1062/3.

Deze werkgroep werd opgericht in 1996 onder het voorzitterschap van Louis Vanvelthoven en werd aangesteld met als opdracht de stand van zaken voor alle aspecten van het drugfenomeen én de aanpak van het fenomeen te onderzoeken.¹⁰³ De uitgangspunten zijn de volgende:

Eerst en vooral koos de parlementaire werkgroep voor een *normaliseringsbeleid en een geïntegreerde, globale benadering*. In dit geïntegreerde, globale normaliseringsbeleid moet preventie de hoogste prioriteit krijgen, gevolgd door hulpverlening en tenslotte eventueel repressie.¹⁰⁴ De belangrijkste doelstelling is het ontraden en het terugdringen van het druggebruik, legaal en illegaal, en het afremmen van het aantal nieuwe druggebruik(st)ers door middel van preventie.

De tweede prioriteit is de bescherming van de samenleving en haar leden die met het verschijnsel drugs worden geconfronteerd. Ze betreft ook de problematische druggebruikers die de nodige hulp moeten krijgen om, ondanks de drugs, een menswaardig bestaan te kunnen leiden (door middel van de bevordering van het harm reduction-beleid). Wat de controle van het drugaanbod betreft, moet gewerkt worden aan een versterkt repressief beleid ten aanzien van de georganiseerde drughandel en van criminele organisaties die banden hebben met de drughandel. Bovendien is een aanpassing van het strafrechtelijk beleid ten aanzien van druggebruik(st)ers noodzakelijk. Dat druggebruik(st)ers die geen misdrijf hebben gepleegd in de gevangenis terecht komen moet vermeden worden.¹⁰⁵ Ook moet een penitentiair beleid worden ontwikkeld dat enerzijds helpt voorkomen dat personen die om diverse redenen in de gevangenis zitten drugs gaan gebruiken, en dat anderzijds voorziet in de mogelijkheid tot substitutiebehandelingen voor de problematisch druggebruikende gedetineerden. Vervolgens is een geregelde evaluatie van het resultaat van de doorgevoerde maatregelen onontbeerlijk als men het beleid inzake drugbestrijding wil aanpassen aan de maatschappelijke ontwikkelingen. Het beheersen van het drugfenomeen roept een dubbele vraag op. Op de eerste plaats komt het erop aan de grenzen te bepalen van wat een samenleving in al haar facetten (sociaal, economisch, ethisch) aan middelengebruik kan verdragen. Op de tweede

¹⁰³ DE RUYVER, B., PELC, I., DE GRAEVE, D., *Drugs in cijfers II. Studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen. Vervolgstudie*, Academia Press, Gent, 2007, 128.

¹⁰⁴ VANDERLAENEN F. en DHONT, F., 'Zalven en slaan. Een eerste analyse van de nieuwe drugwetgeving.', *Tijdschrift voor strafrecht*, 2003, 227-245.

¹⁰⁵ CASSELMAN, J., 'Zijn drughulpverlening en strafrechtsbedeling zoals water en vuur?', *De Orde van de dag*, 2004, 48-49

plaats moet de samenleving zich organiseren om het handhaven van de grenzen, op basis van vooropgestelde beleidsdoelstellingen, te verzekeren.¹⁰⁶

In februari '97 kwam de werkgroep in haar aanbevelingen tot de conclusie dat het bezit van cannabis niet langer vervolgd zou moeten worden en dat men zou moeten komen tot wat Prof. Dr. De Ruyver een '*normaliseringsbeleid*' noemt: geen vervolging en ook geen schrapping uit de strafwet, maar een derde weg waarbij uitgegaan wordt van de realiteit. Waarbij de toenmalige CVP wel duidelijk maakte dat cannabisgebruik voor deze partij principieel strafbaar blijft, maar niet prioritair en systematisch moet leiden tot vervolging. Al willen de christen-democraten het woord 'gedoogbeleid' niet in de mond nemen, omdat dat te veel gelijkenissen met Nederland zou oproepen. Hoewel de CVP uit de uiteindelijke tekst - die in mei '97 werd voorgesteld - liet schrappen dat het cannabis-standpunt zou neerkomen op een feitelijke stopzetting van strafrechtelijk optreden tegen cannabisbezit voor eigen gebruik, gaf Vanvelthoven toe dat het in de praktijk daar wel op neerkomt. Alleen bij overlast of een misdrijf om cannabis te verwerven moet het parket nog optreden, zo luidde de aanbeveling.¹⁰⁷ De aanbevelingen van deze werkgroep vormen de basis van de federale beleidsnota drugs van 2001.

8.2.4. Gemeenschappelijke richtlijn over het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel in illegale verdovende middelen: 8mei 1998

Hierin werden de aanbevelingen van de werkgroep grotendeels gevolgd.¹⁰⁸ Deze richtlijn gaat ervan uit dat individueel gebruik vooral een probleem van volksgezondheid is en justitie niet de enige actor is om het drugprobleem aan te pakken. Het strafrecht moet dus als ultimum remedium gehanteerd worden en een gevangenisstraf voor druggebruikers moet zoveel mogelijk vermeden worden.¹⁰⁹ De richtlijn stelt dat het gebruik van illegale drugs strafbaar blijft. Er wordt wel een onderscheid gemaakt tussen bezit van cannabisproducten met het oog op eigen gebruik en bezit van ander illegale drugs met het oog op eigen gebruik. Dit gebeurde omdat er minder gezondheidsrisico's verbonden zijn aan cannabisproducten dan aan andere illegale drugs. Het bezit van cannabis met het oog op eigen gebruik krijgt door deze richtlijn

¹⁰⁶ DE RUYVER, B., CASSELMAN, J., MEUWISSEN, K., BULLENS, F. en VAN IMPE, K., *Het Belgisch drugbeleid anno 2000: een stand van zaken drie jaar na de aanbevelingen van de parlementaire werkgroep drugs*, Onderzoeksgroep Drugbeleid, Strafrechtelijk beleid en Internationale criminaliteit, Gent, 2000, 38-42.

¹⁰⁷ DRIESSENS, K. (z.d) 'Parlementaire werkgroep' in lange weg tot legalisering [WWW].

<http://asp.gva.be/dossiers/-d/drugs/dossier.asp> [27/04/09]

¹⁰⁸ GEMEENSCHAPPELIJKE RICHTLIJN over het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen van 22 april 1998, B.S., 08/05/1998. (richtlijn)

¹⁰⁹ Omzendbrief 8 mei 1998 nr. col 5/98 van het College van Procureurs-Generaal bij de hoven van beroep. Verdovende middelen – vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen.

de kwalificatie van wanbedrijf met de laagste prioriteit in het vervolgingsbeleid. Dit wijkt sterk af van de richtlijn van 1993, waardoor ieder strafbaar feit in verband met drugs diende onderzocht te worden. Wanneer de betrokkene een problematische gebruiker is, zal een gewoon proces-verbaal worden opgesteld dat wordt doorgezonden naar het parket. De vaststelling met betrekking tot het beperkt bezit van cannabis met het oog op éénmalig of incidenteel gebruik kan het voorwerp uitmaken van seponering.

Casselman en De Ruyver evalueerden deze richtlijn en kwamen tot de conclusie dat er een te grote appreciatiebevoegdheid werd toegekend aan de parketten, door de waaier van maatregelen die werden aangeboden en door de vaagheid van de criteria voor de toepassing van die maatregelen. Het is dus mogelijk dat de verschillende parketten de druggebruikers op een andere manier behandelen. De uiteenlopende interpretaties, bij de politie en parketten, werden mede veroorzaakt door het gehanteerde begrippenkader. Elk parket interpreteert de richtlijn dus overeenkomstig het door haar gevoerde beleid.¹¹⁰ Deze richtlijn heeft dus geen uniformiteit kunnen brengen, maar ze heeft wel voor opschudding gezorgd. Vele jongeren zagen het als een vrijgeleide voor het gebruik van cannabis. Hier is duidelijk dat het beleid met deze richtlijn een versoepeling ten aanzien van cannabis wil invoeren, zonder dat men de officiële stap wilde zetten tot een depenalisering of decriminalisering *de jure*.

8.2.5. De federale beleidsnota drugs: 2001

De federale beleidsnota drugs wil een antwoord bieden op de meest prangende problemen rond druggebruik en drugverslaving in onze samenleving.¹¹¹ Deze problemen werden geïnventariseerd door de parlementaire werkgroep drugs. Deze werkgroep deed eveneens aanbevelingen om de problemen aan te pakken. De federale beleidsnota beperkt zich tot de (legale en illegale) psychoactieve stoffen, inclusief tabak. De gokverslavingen worden niet behandeld, het medisch gebruik van cannabis evenmin.

De federale regering bevestigt dat het drugmisbruik een *volksgezondheidsprobleem* is. Bij de aanpak van de drugproblematiek moet preventie dus voorrang krijgen op repressie, behalve wanneer er sprake is van drugsproductie en drugshandel. Deze beleidsnota past in een normaliseringsbeleid, gericht op rationele risicobeheersing. Het beleid van de federale

¹¹⁰ DE RUYVER, B., CASSELMAN, J., MEUWISSEN, K., BULLENS, F. en VAN IMPE, K., *Het Belgisch drugbeleid anno 2000: een stand van zaken drie jaar na de aanbevelingen van de parlementaire werkgroep drugs*, Onderzoeksgroep Drugbeleid, Strafrechtelijk beleid en Internationale criminaliteit, Gent, 2000, 42-44.

¹¹¹ Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de Drugsproblematiek, 19 januari 2001, Brussel, 17.

regering zal zowel inwerken op het aanbod als op de vraag. Problematisch druggebruik wordt beter aangepakt door zorg aan te bieden die gericht is op herintegratie; dan door de gebruiker extra te straffen.¹¹²

De belangrijkste doelen zijn:

- .. een daling van het aantal afhankelijke burgers;
- .. een daling van de fysische en psycho-sociale schade die drugmisbruik kan veroorzaken;
- .. een daling van de negatieve gevolgen van het drugfenomeen voor de samenleving (waaronder de maatschappelijke overlast).

Deze doelen worden nagestreefd via een beleid dat gebaseerd is op drie pijlers:

- .. Preventie voor de niet-gebruik(st)ers en de niet-problematische gebruik(st)ers;
- .. Zorgverlening, risicobeperking en (her)integratie voor de problematische gebruik(st)ers;
- .. Repressie voor de producenten en de handelaars.

Om deze drie pijlers geïntegreerd uit te bouwen is er prioritair nood aan:

- .. meer samenwerking tussen de verschillende bevoegde beleidsdomeinen
- .. de uitbouw van een epidemiologisch en evaluatief instrumentarium.

Problematisch druggebruik (dat niet gepaard gaat met gemeenrechtelijke misdrijven) wordt beter aangepakt door zorg aan te bieden die gericht is op *herintegratie*, dan door de druggebruik(st)er extra te laten lijden door hem / haar te straffen. Voorkomen is daarbij beter dan genezen. De Federale Regering pleit dan ook voor doorgedreven preventie.

Verder zijn er een aantal wetgevende initiatieven noodzakelijk die het mogelijk maken om de georganiseerde misdaad efficiënter aan te pakken. Repressie blijft hier het sleutelwoord. Het onderscheid legale drugs - illegale drugs wordt in deze beleidsnota enkel gemaakt waar dit onderscheid zinvol is. Het lijkt aangewezen dat de op te richten Cel Drugbeleid (een beleidsondersteunend orgaan dat de verschillende bevoegde beleidsniveaus groepeerd) doelen formuleert die door de verschillende beleidsniveaus gedeeld worden en deze doelen concretiseert in indicatoren.

Deze nota bevat verschillende actiepunten, die gegroepeerd zijn in vijf hoofdstukken:

- .. Een geïntegreerde, globale benadering;
- .. Evaluatie, epidemiologie en onderzoek;
- .. Preventie;
- .. Zorgverlening, risicobeperking en herintegratie; en

¹¹² Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de Drugsproblematiek, 19 januari 2001, Brussel, 8-9.

.. Repressie.¹¹³

Concreet betekent dit dat een strafrechtelijke reactie op drugsgebruik zoveel mogelijk moet vermeden worden, en dat alles in het werk moet gesteld worden om te voorkomen dat drugsgebruikers alleen omwille van hun druggebruik in de gevangenis terechtkomen. In de eerste plaats moeten (problematische) druggebruik(st)ers die in contact komen met politie of justitie georiënteerd worden naar de hulpverlening. Verder wordt in de Drugsnota vastgesteld dat de hulpverleningscapaciteit voor druggebruikers de laatste tijd sterk is uitgebreid. Zo werden in verschillende steden de MSOC's opgericht. Met betrekking tot probatie wordt gesteld dat de magistraten nog meer aangemoedigd moeten worden om deze afhandelingsmodaliteit toe te passen. Men heeft hierbij ook aandacht voor de knelpunten van probatie. Zo klaagt men de lange tijd tussen het vaststellen van het feit en de behandeling van het dossier voor de rechtbank aan. Dit kan ervoor zorgen dat een beklaagde al gestart is met een behandelingsprogramma en dat dit moet worden afgebroken voor een effectieve straf. Een ander probleem kan zijn dat de betrokkene al dusdanig is geëvolueerd dat een behandeling niet meer nodig is.¹¹⁴ Ook wordt in de nota het tekort aan opvangmogelijkheden voor problematische druggebruikers erkend.¹¹⁵ Sinds 2001 is deze drugnota niet meer aangepast of geactualiseerd. Tot op vandaag vormt ze de ruggengraat voor het Belgische drugbeleid en het ziet er naar uit dat het zo zal blijven in de toekomst.¹¹⁶

8.2.6. De Ministeriële Circulaire mei 2003

Op 2 juni 2003 verschenen de nieuwe wetten tot wijziging van de Drugwet van 24 februari 1921 in het Belgisch Staatsblad. Zij traden nog diezelfde dag in werking. Met de Wet van 4 april 2003 tot wijziging van de Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, en van art. 137 van het Wetboek van Strafvordering en de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica werden de wetswijzigingen een feit. Deze wetten worden verder aangevuld door het Koninklijk Besluit van 16 mei 2003 en de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003 betreffende het vervolgingsbeleid inzake het bezit

¹¹³ FEDERALE REGERING, Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de drugsproblematiek., Brussel, januari 2001, 8-13.

¹¹⁴ *Ibid.*, 25-31

¹¹⁵ *Ibid.*, 14-31.

¹¹⁶ VANDER LAENEN, F., 'De Belgische drugswetgeving, onderdeel van het drugsbeleid', *Antenne*, december 2008, 1-2.

van en de detailhandel in illegale verdovende middelen. De wetten, het Koninklijk Besluit en de Ministeriële Omzendbrief vormen één samenhangend geheel dat de bestaande drugwetgeving fundamenteel wijzigt.¹¹⁷ Er wordt voor het eerst een onderscheid tussen cannabis en andere illegale drugs in de wet opgenomen. Er wordt tevens een onderscheid gemaakt tussen inbreuken met het oog op eigen gebruik en inbreuken met winstbejag als doel. De drugsmisdrijven worden ingedeeld in drie categorieën¹¹⁸:

invoer, vervaardiging, vervoer, aanschaf, bezit en teelt van cannabis voor eigen gebruik en alle andere misdrijven categorie 1 met verzwarende omstandigheden (i.e. ten aanzien van minderjarigen, deelname in vereniging, fysieke gevolgen).

De hieruit volgende Ministeriële Circulaire van 16 mei 2003 stippelt het vervolgingsbeleid uit inzake het bezit en detailhandel in drugs met het oog op persoonlijk gebruik. Er blijft een zekere beoordelingsvrijheid bestaan voor de parketten. Niet-problematisch cannabisgebruik door een meerderjarige, zonder openbare overlast te veroorzaken, kent vanaf nu het gevolg van een vereenvoudigd proces-verbaal. Wanneer er echter aanwijzingen zijn voor problematisch gebruik, openbare overlast, het gebruik in het bijzijn van minderjarigen of het gebruik van andere illegale middelen, wordt een gewoon proces-verbaal opgesteld en overgemaakt aan het parket. Het gebruik van deze begrippen leidt echter wel tot “een onduidelijkheid van het drugbeleid en de hieruit voortvloeiende rechtsonzekerheid die blijft bestaan”.¹¹⁹

In slechts één van de bevraagde parketten werd een interne nota opgemaakt met concrete richtlijnen naar aanleiding van de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003. Deze nota werd verspreid naar de parketmagistraten met weekenddienst en naar de politiediensten om ervoor te zorgen dat de aanpak van drugdossiers op een éénvormige manier verloopt. De andere bevraagde parketten hebben wel overlegmomenten gehad met de politiediensten en het Parket generaal om de nieuwe Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003 te bespreken, zonder dat hierbij interne richtlijnen of documenten werden opgemaakt. Dit blijkt een bewuste keuze te zijn, aangezien de parketten een afwachtende houding aannemen tegenover de toepassing van de Omzendbrief zoals die in juni 2003 van kracht is geworden. De parketten gaan er immers van uit dat de Omzendbrief grondig zal worden aangepast en ze wachten op de aanpassingen die de Minister van Justitie aankondigde, voor zij de Omzendbrief zullen toepassen. Voor

¹¹⁷ DE RUYVER, B. en VANDERLAENEN, F., Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten, Gent, 3-4.

¹¹⁸ Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *B.S.*, 02/06/2003

¹¹⁹ Persbericht ‘Problematisch gebruik van (illegale) drugs. Onderzoek naar de operationalisering van het concept in een wettelijke context’, Federaal Wetenschapsbeleid en drugonderzoek, congres 24 maart 2005, 1.

zover de vervolgingspraktijk van de parketten overeenkomt met de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003, drukken de parketmagistraten erop dat de praktijk niet bepaald wordt door de Omzendbrief, maar dat zij al jaren dit vervolgingsbeleid voeren. Meer nog, een aantal parketten geven aan dat de Omzendbrief een vertaling is van het vervolgingsbeleid dat al jaren een realiteit is in de parketten. Dit geldt vooral voor het beleid t.a.v. cannabisgebruikers: het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik werd al lang voor de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003 niet meer vervolgd. De parketmagistraten zien de nieuwe wetgeving vooral als een gemiste kans wat het hulpverleningsluik betreft. Zij benadrukken dat de toepassing van de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003 op de vervolgingspraktijk vooral erg beperkt is gebleven omdat de middelen ontbreken om het hulpverleningsluik uit te voeren. Er zijn immers nog steeds geen case managers justitie en therapeutisch adviseurs aangesteld. Eén parket wijst zelfs op de perverse gevolgen van de wetswijziging. Voor deze wijziging werd vlot samengewerkt met de hulpverlening, via het oude systeem van therapeutisch advies, maar sinds de wetswijziging stelt de hulpverlening de samenwerking met justitie in vraag.¹²⁰ Het Arrest van het Arbitragehof op 20 oktober 2004¹²¹ leidde ertoe dat de begrippen openbare overlast, problematisch gebruik en de gebruikershoeveelheid als te vaag en onnauwkeurig bestempeld werden.¹²²

8.2.7. Gemeenschappelijke richtlijn van de Minister van Justitie en het College van procureurs-generaal omtrent de vaststelling, registratie en vervolging van inbreuken inzake het bezit van cannabis van 25 januari 2005

Het dient benadrukt te worden dat deze richtlijn enkel betrekking heeft op cannabis. In afwachting van de aanpassing van de wet van 3 mei 2003 en de omzendbrief van 16 mei 2003, geldt de gemeenschappelijke richtlijn als een tijdelijke overgangsooplossing¹²³. De regels die met deze bepaling gelden zijn: iedere meerderjarige mag een hoeveelheid van maximaal 3 gram of 1 geteelde plant bezitten en er mogen geen aanwijzingen zijn van verkoop of handel (vereenvoudigd PV).

het ostentatieve bezit van cannabis op een openbare plaats toegankelijk voor publiek, evenals het bezit in strafinrichtingen, instellingen voor jeugdbescherming, onderwijs- of gelijkaardige inrichtingen is niet toegelaten (klassiek PV).

¹²⁰ DE RUYVER, B. en VANDERLAENEN, F., *Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten*, Gent, 3-4.

¹²¹ VAN CAUWENBERGE, K., 'Het arbitragehof eist voor iedereen en ook voor de politie duidelijkheid omtrent cannabis', *Vigiles tijdschrift voor politierecht*, 2004, 5, 137-140.

¹²² B.S. 28/10/2004

¹²³ X, 'Gedoogbeleid cannabis in drugwet te vaag', *De Juristenkrant*, 2004, 7.

Met het oog op een adequate handhaving van de openbare orde en rekening houdende met de capaciteit van de politiediensten kan door elke procureur des Konings een bijzondere richtlijn worden verspreid naar aanleiding van massabijeenkomsten. Deze tijdelijke en specifieke richtlijn moet alsdan een welbepaald evenement beogen en gemotiveerd zijn door de omstandigheden, eigen aan het evenement zelf (b.v. een reggaefestival).¹²⁴

Bij deze richtlijn wordt er rekening gehouden met de maatschappelijke problemen, zoals overbevolking van gevangenen en het weren van cannabisgebruikers in het strafrecht. Daarnaast wordt er voor het eerst duidelijkheid gebracht in het beleid rond de decriminalisering onder bepaalde voorwaarden.

8.2.8. Samenwerkingsprotocol Proefzorg

Wanneer we de evolutie van het drugbeleid bekijken (zie supra) dan komen we tot de vaststelling dat het strafrecht als ultimum remedium wordt aangewend. Ook zien we de laatste decennia een stijging van alternatieve maatregelen en alternatieve straffen. Binnen justitie wordt belang gehecht aan gedifferentieerde, kostenbesparende en probleemgerichte alternatieve afhandeling. Dit moet gezien worden tegen de achtergrond van de nijpende overbevolking van de strafinrichtingen, van de groeiende kennis over de negatieve gevolgen van de gevangenisstraf en van de perceptie van criminaliteit als een maatschappelijk probleem waartegen vaker en sneller, maar daarom niet vrijheidsberovend, dient opgetreden te worden.¹²⁵

Deze evolutie dient ook van toepassing te zijn voor een specifieke groep binnen het strafrecht namelijk de druggebruiker. Problematisch druggebruik is vaak een complex en langdurig probleem, dat gepaard gaat met andere problemen zoals werkloosheid, psychische en lichamelijke klachten, criminaliteit, contacten met politie en justitie, relationele problemen, sociale uitsluiting, ...¹²⁶

Een repressief strafrecht houdt te weinig rekening met deze onderliggende problematieken. Personen met een verslavingsprobleem horen bijgevolg niet thuis in de gevangenis. Dit verblijf werkt enerzijds desocialiserend en zelfs contraproductief vanwege de stigmatisering

¹²⁴ GEMEENSCHAPPELIJKE RICHTLIJN van de Minister van Justitie en het College van Procureurs-Generaal omtrent de vaststelling, registratie en vervolging van inbreuken inzake het bezit van cannabis van 25 januari. 2005, B.S. 31/01/2005

¹²⁵ BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 138.

¹²⁶ GEENENS, K., VANDERPLASSCHEN, W., BROEKAERT, E., DE RUYVER, B. en ALEXANDER, S., *Tussen droom en daad. Implementatie van case management door druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent, Academia Press, 2005, 233-237.

en het strafblad. Anderzijds werkt een verblijf in het gevangeniswezen de overstap naar harddruggebruik of problematisch gebruik in de hand.¹²⁷

Het huidige drugbeleid zoals omschreven in de drugnota van de regering, inclusief de meest recente aanpassingen van de drugwetgeving, stimuleren alternatieven voor een strafrechtelijke sanctie ten aanzien van druggebruikers. Deze sanctie dient het ultimatum remedium te blijven. Druggebruikers moeten zoveel als mogelijk georiënteerd worden naar de hulpverlening. Alternatieve vormen van afhandeling, bieden de mogelijkheid om aan een toekomstperspectief en aan (her)integratie te werken. De betrokkene kan maatschappelijk blijven functioneren, blijft aan het werk, kan de ouderrol blijven opnemen, enz... Deze maatregelen houden bijgevolg rekening met de toekomst en hebben daarenboven een reëel effect op de vermindering van criminaliteit.¹²⁸

Zoals hierboven besproken hebben zich pas in de tweede helft van de jaren '90 belangrijke ontwikkelingen voorgedaan en werd een geïntegreerd drugbeleid met een preventieve, hulpverlenings- en strafrechtelijke component ontwikkeld¹²⁹ (zie ook uitgangspunten Parlementaire Werkgroep Drugs).

Het Proefzorgproject is opgestart in augustus 2005 binnen het gerechtelijk arrondissement Gent. Proefzorg is zo een vorm van een alternatieve afhandeling op het niveau van opsporing en vervolging. De doelstelling van Proefzorg bestaat erin het parket reeds op het echelon van de opsporing en de vervolging de bevoegdheid te geven om delinquenten, die bekennen feiten te hebben gepleegd en bij wie een verslavingsverschijnsel of ziekte aan de grondslag van de feiten ligt, vlot, adequaat, efficiënt en individueel door te verwijzen naar de hulpverlening. De cel Proefzorg positioneert zich als brug tussen de justitie en de hulpverlening. Ze realiseert de justitiële doorverwijzing naar de hulpverlening en volgt eventueel het behandelprogramma maximum 6 maanden op. Bij een gunstig verloop zal de procureur des Konings vervolgens seponeren.

8.2.9. De Drugbehandelingskamer

In juni 2003 werd de drugwetgeving aangepast. De wijziging steunde op drie pijlers:

¹²⁷ DECORTE, T. en KORFS, D.(eds), *European studies on drugs and drug policy*, Brussel, VUBpress, 2004, 211-215.

¹²⁸ DE RUYVER, B., PONSAERS, P., LEMAITRE, A., MACQUET, C., DE WREE, E., HODEIGE, R., PIETERS, T., CAMMAERT, F. En SOHIER, C., *Effecten van alternatieve afhandeling voor druggebruikers*, Gent, Academia Press, 2007, 118-121.

¹²⁹ VANDERLAENEN, F. en DHONT, F., 'De vernietiging van artikel 16 van de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de drugwet van 24 februari 1921, Kroniek van en aangekondigde vernietiging', *Tijdschrift voor strafrecht*, 2005, 35-43.

- preventie voor de niet-gebruiker en de niet-problematische gebruiker;
- hulpverlening ten aanzien van de problematische gebruikers;
- repressie ten aanzien van de dealers.

Met betrekking tot de tweede pijler werden drie sleutelbegrippen in de wetgeving ingevoerd: *de case manager justitie, de case manager hulpverlening* en *het therapeutisch advies*.

Tot op heden blijven deze begrippen echter dode letter.

Zoals we eerder al gezien hebben dient men vanuit justitie op het meest geschikte niveau door te verwijzen naar de hulpverlening. Voor loutere gebruikers is dit het niveau van het parket, zoals nu bij *Proefzorg* gebeurt.

Voor gebruikers die druggerelateerde feiten plegen met een relatief beperkte impact voor de slachtoffers, kan dit desgevallend via het systeem van *bemiddeling in strafzaken*.

Voor gebruikers die reeds meerdere kansen van justitie hebben gekregen, voor verdachten waarbij Proefzorg of bemiddeling in strafzaken is mislukt en voor verslaafden die ernstige druggerelateerde criminaliteit plegen, is een dagvaarding voor de *rechtbank* noodzakelijk, al dan niet na een periode van voorlopige hechtenis. Aangezien het doorverwijzen van problematische druggebruikers naar de hulpverlening via het *probatiesysteem* zeer moeizaam verloopt werd in navolging van het pilootproject proefzorg, in 2008 een samenwerkingsprotocol ‘pilotproject drugbehandelingskamer’ afgesloten met alle betrokken partijen. De drugbehandelingskamer heeft tot doel om binnen de schoot van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent een gespecialiseerde kamer te voorzien voor niet georganiseerde drug- en druggerelateerde criminaliteit, waarbij in hoofde van de beklaagden een afhankelijkheidsproblematiek aan de grondslag ligt van de feiten waarvoor zij worden gedagvaard.¹³⁰ Op die manier wil men vanuit justitie adequaat reageren op personen met een drugproblematiek. Zoals aangegeven in inleiding, dient een gevangenisstraf een ‘ultimum remedium’ te zijn ten aanzien van problematische druggebruikers. Het aanbieden van hulpverlening zou een prioriteit moeten zijn en kan op termijn ook een meerwaarde zijn voor gebruikers. Uniek aan de drugbehandelingskamer is dat de rechter eerst de kans geeft aan de beklaagde iets te doen aan zijn/haar afhankelijkheidsprobleem, voordat er een veroordeling uitsproken wordt. Daarom is er op elke zitting een liaison van de hulpverlening aanwezig, die

¹³⁰ *Pilootproject Drugbehandelingskamer: Samenwerkingsprotocol tussen de Minister van Justitie, VZW POPOV GGZ, Procureur des Konings te Gent, Voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Gent en Stafhouder van de balie te Gent.*

de rol van hulpverlener vervult.¹³¹ Deze liaisonpersoon informeert de cliënt over de bestaande mogelijkheden binnen de (drug)hulpverlening en gaat samen met hem/haar op zoek naar een geschikt hulpverleningstraject. Hierbij heeft men oog voor verschillende leefgebieden (vb. werk, huisvesting, ...). De rechtbank van Gent werkt hiertoe samen met verschillende organisaties en voorzieningen, zowel binnen de gespecialiseerde drughulpverlening als binnen de algemene gezondheidszorg en het welzijnswerk. Als de beklaagde geen hulp wil, kan de rechter hem meteen veroordelen. Als de beklaagde er wel mee instemt om een behandelingstraject op te stellen, dient deze de eerste maanden om de twee weken voor de rechtbank te verschijnen. Daarna gebeurt dit minstens eenmaal per maand. Op die manier wordt de beklaagde gedurende zes à tien maanden nauw opgevolgd door de correctionele rechtbank, waarbij hij telkens opnieuw geconfronteerd wordt met dezelfde actoren. Bij afronding worden de eventuele straf en bijkomende voorwaarden individueel en op maat bepaald.

*8.3. Beleid Parket Gent Inzake Drugdelicten en Druggerelateerde Feiten*¹³²

Zie bijlage

8.4. Conclusie

De evolutie die zich heeft voorgedaan in het strafrechtelijk denken, heeft zich in 1964 geuit met de ontwikkeling van de Probatiewet. Delinquentie wordt gezien als gedrag dat door een samenhang van factoren beïnvloed wordt. Straffen worden meer en meer beschouwd als een instrument om de daders her op te voeden en te resocialiseren. In 1994 en 2000 wordt na verschillende kritieken op deze alternatieve manier van afhandelen de Probatiewet verschillende malen aangepast. Vooral om de efficiëntie en de effectiviteit van het systeem te verbeteren. Deze evolutie heeft natuurlijk ook zijn impact gehad op het strafrechtelijk beleid en meer bepaald op het drugbeleid betreffende de problematische druggebruiker. Deze evolutie resulteert uiteindelijk in wat we de drugbehandelingskamer noemen. Via welke een problematische druggebruiker die een crimineel feit heeft gepleegd in de hulpverlening kan terecht komen. Dit is de perfect vertolking van het gedachtegoed van het Nieuw Sociaal Verweer dat sinds de tweede helft van de 19de eeuw zijn intrede heeft gedaan in ons

¹³¹ GEENENS, K., VANDERPLASSCHEN, W., BROEKAERT, E., DE RUYVER, B. en ALEXANDRE, S., *Tussen droom en daad: implementatie van case management voor druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent, Academia Press, 2005, 298-304.

¹³² SERLIPPENS, A., *Beleid Parket Gent Inzake Drugdelicten en Druggerelateerde Feiten*, 1-4.

strafrechtelijk denken: de gevangenisstraf moet als ultimum remedium worden aangewend en de problematische druggebruiker moet geresocialiseerd worden.

HOOFDSTUK 3: PROBATIE EN DRUGBEHANDELINGSKAMER BEKEKEN DOOR EEN TRANSATLANTISCHE BRIL.

1. Inleiding

In volgend hoofdstuk zullen we aandacht hebben voor het ontstaan van het probatiesysteem in de Verenigde Staten. Vervolgens zal de werking van het huidig probatiesysteem in de Verenigde Staten worden toegelicht. Ook zullen we hierbij aandacht hebben voor de problemen en de knelpunten die bij dit systeem ervaren worden. Bovendien zal uitgelegd worden hoe de Drug Treatment Courts ontstaan zijn en op welke manier zij functioneren en geëvolueerd zijn door de jaren heen.

Naast dit alles zullen een aantal onderzoeken u aantonen hoe de probatiemaatregel zich verhoudt ten opzicht van deze drugcourts. Hierbij zullen we aandacht hebben voor de voor- en nadelen van beide afhandelingsmodaliteiten waardoor duidelijk zal worden waar men aandacht moet voor hebben als men een maximaal rendement wil halen uit het probatiesysteem.

2. De oorsprong van Probation in de Verenigde Staten

De staat Massachusetts deelt samen met het Verenigd Koninkrijk de eer het probatiesysteem aan de wereld te hebben meegegeven.¹³³ Gedurende de eerste helft van de 19de eeuw gingen de rechters van de staat Massachusetts vol overgave op zoek naar een gerecht dat meer humaner was. Dit was het klimaat waarin de ontwikkeling van verschillende rudimentaire probation-praktijken opgericht werden. De eerste gewaagde stap werd ondernomen in Boston in 1841. In dat jaar woonde een zekere John Augustus een zitting in de rechtbank bij en besloot hij om borg te staan voor een man die beschuldigd werd van dronkenschap. Merkwaardig genoeg liet de rechter dit toe en de beklaagde moest binnen de drie weken opnieuw verschijnen voor de rechtbank met overtuigende bewijzen van zijn verbetering en ontwenning. J. Augustus bracht verslag uit aan de rechter over de evolutie van het gedrag van de betrokkene. Net zoals in ons huidig systeem van probation wordt hierbij een vrijheidsberoving vermeden en wordt de betrokkene bijgestaan bij zijn herintegratie en resocialisering in de maatschappij. Ook het verslag uitbrengen aan de rechter wordt heden ten dage gedaan door de justitieassistent die toeziet op de voorwaarden van de probant. Augustus

¹³³ De RUYVER, B., *de strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van justitie E. Vandevelde, P. Vermeylen en A. Vrankcx*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1988, 169.

heeft gedurende zijn leven zo'n 2000 mensen bijgestaan en heeft daarbij een relatief hoog percentage aan slaagkansen behaald. Na zijn dood werd zijn werk verder gezet door Rufus R. Cook. Samen zijn ze de eerste 'probation officers' die de V.S gekend hebben. Hun werk was vooral op vrijwillige basis. Ze hielden zich bezig met het onderzoeken van de gedaagde voor de terechtzitting, het schrijven van rapporten over het verloop van behandelingen en zelfs thuisbezoeken werden uitgevoerd. Het is evident dat de onderzoeken aan de magere kant waren, de proefperiodes zeer kort waren en de opnames, behandelingsplannen en de supervisie niet echt duidelijk waren.¹³⁴ Probatio werd voor het eerst in een wettelijk kader gegoten in 1878. De Massachusetts Habitation Act voorzag vergoedde 'probation officers' voor het gerecht in Boston en liet toe om bepaalde delinquenten toe te vertrouwen aan de sociale werkers. Deze wet beperkt de toepassing van probatio niet tot een bepaalde categorie van delinquenten maar regelt het feit dat individuele delinquenten moeten behandeld worden zonder hierbij gestraft te worden. Nadat deze wet gestemd werd zag de taak van de 'probation officer' er als volgt uit: het bijwonen van de terechtzittingen, het onderzoeken van de delinquenten, aanbevelingen doen aan de rechter in verband met het al dan niet aanraden van probatio of gevangenisstraf. Het voorleggen van periodieke rapporten bij het hoofd van de politie, het bezoeken van de probanten, het aanmoedigen en bijstaan van de probanten alsook het voorkomen dat de probant hervalt in zijn oude gewoontes.

Deze vroege vorm van probatio werd overgenomen door de andere staten en in 1925 werd de Probatiwewet opgenomen in het federale wetboek.

Er was onderling veel verschil tussen de staten qua toepassing van de probatiemaatregel. Toch komt het er telkens op neer om de schuldig bevonden delinquenten te behandelen. Hierbij wordt hen toegestaan om in de maatschappij te blijven onder toezicht van een persoon die hen zo veel mogelijk bijstaat.¹³⁵ De 'probation officers' werden de ogen en de oren van de rechtbank. Helaas ontwikkelde probatio zich enorm moeizaam.¹³⁶ Van in het begin was er sprake van een zekere spanning tussen het wetgevende kader en de rehabilitatieve doelen van probatio. Maar het grootste struikelblok was dat voortdurend nieuwe taken werden toegevoegd aan de verantwoordelijkheid van probatio en het budget hetzelfde bleef of zelfs verminderde.¹³⁷ In 1979 was probatio zelfs verantwoordelijk voor vijftig verschillende

¹³⁴ CARTER, R. en WILKINS, L., *Probation and Parole: selected readings*, Wiley, New York, 10-12

¹³⁵ BASLER-PIERSON, M.C., *La probation en Belgique*, Centre National de Criminologie, Brussel, 1980, 27.

¹³⁶ ROTHMAN, D., *Conscience and convenience: The Asylum and its Alternatives In Progressive America*, Boston, 1980, 44.

¹³⁷ MCANY, P., THOMSON, D. en FOGEL, D., *Probation and justice: reconsideration of Mission*, Gunn & Hain, Cambridge, 1984, 22.

activiteiten.¹³⁸ In de periode tussen 1950 en 1970 evolueerde probatie tot een dubbelzinnig fenomeen. En was er vooral aandacht voor de inadequaatheid van de organisatie van probatie en de diensten die door probatie werden aangeboden. In 1974 werd een studie gepubliceerd van Martinson die de ineffectiviteit van probatie aantoonde. Hij concludeerde dat probatie zoals het in die periode werd toegepast een mislukking was en dat het probatiesysteem in de hele V.S in een crisis verkeerde.¹³⁹ De jaren die daarop volgden, werden vooral gekenmerkt door een strijd om probatie te hervormen wat de supervisie en de diensten betreft. Belangrijke zaken die men reeds heeft ondernomen kan men zien in volgende tabel:

Significant Events in the Development of U.S. Probation

Year	Event
1841	John Augustus introduces probation in the United States in Boston.
1878	Massachusetts is first state to adopt probation for juveniles.
1878-1938	Thirty-seven states, the District of Columbia, and the federal government pass juvenile and adult probation laws.
1927	All states but Wyoming have juvenile probation laws.
1954	All states have juvenile probation laws.
1956	All states have adult probation laws (Mississippi becomes the last state to pass authorizing legislation).
1973	National Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals endorses more extensive use of probation.
1973	Minnesota first state to adopt Community Corrections Act; 18 states follow by 1995.
1974	Martinson's widely publicized research purportedly proves that probation does not work.
1975	U.S. Department of Justice conducts the first census of U.S. probationers.
1975	Wisconsin implements first probation case classification system; American Probation and Parole founded.
1976	U.S. Comptroller General's study of U.S. probation concludes it is a "system in crisis" due to inadequate funding.
1982	Georgia's intensive supervision probation program claims to reduce recidivism and costs.
1983	Electronic monitoring of offenders begins in New Mexico, followed by larger program in Florida.
1985	RAND releases study of felony probationers showing high failure rates; replications follow, showing that probation services and effectiveness vary widely across nation.
1989	General Accounting Office survey shows all 50 states have adopted intensive probation and other intermediate sanction programs.
1991	U.S. Department of Justice funds nationwide intensive supervision demonstration and evaluation.
1993	Program evaluations show probation without adequate surveillance and treatment is ineffective, but well-managed and adequately funded programs reduce recidivism.

Figuur 1: overzicht van belangrijke gebeurtenissen in de ontwikkelingen van Probatie
Bron: Joan Petersilia – Probation in the United States, 1997

¹³⁸ FITZHARRIS, T., *Probation in an Era of Diminishing Resources*, Foundation for Continuing education in corrections, Sacramento, 1979, 34.

¹³⁹ MARTINSON, R., 'What Works? Questions and Answers about Prison Reform', *Public Interest*, 1974, 22-54.

3. De moderne toepassing van probatie in de Verenigde Staten

3.1. Probation Officers

‘Probation officers’ worden reeds betrokken bij de besluitvorming lang nog voor de delinquent voor de rechter moet komen. Nadat de zaak door de politie is waargenomen, voeren zij een persoonlijk onderzoek uit of de delinquent al dan niet in staat is om de probatieprocedure te doorlopen. Deze rapporten zijn een primaire bron van informatie voor de rechter en de openbare aanklager of een beklagde in aanmerking komt voor de traditionele procedure of de probatieprocedure. Dergelijk rapport noemt men het ‘presentence investigation (PSI)’ of ‘presentence report (PSR)’. De PSI bevat informatie over de ernst van het misdrijf, sociale omstandigheden van de gedaagde, de mogelijkheden van bestraffen bij deze gedaagde, het al dan niet aanraden van gevangenis of probatie, ook de lengte van de straf en de voorwaarden komen hierin aan bod. De rol en verantwoordelijkheid van de ‘probation officer’ is dus zeker niet te onderschatten.¹⁴⁰ Wanneer voor probatie wordt gekozen, is de ‘probation officer’ ook verantwoordelijk voor de supervisie van de probant. Ook zijn ze verantwoordelijk om te beslissen, indien de voorwaarden geschonden zijn, welke overtredingen aan de rechter zullen meegedeeld worden en welke sancties men hiervoor moet voorzien. Geen enkele gerechtelijke dienst is zo intensief bezig met de opvolging van zijn ‘cliënt’. Elke andere dienst doet zijn werk en overhandigt de zaak aan de volgende in rij.

Bijvoorbeeld: de politie pakt iemand op en geeft de zaak in handen van de openbare aanklager. Hij behandelt de zaak en stuurt deze door naar de rechter. De rechter spreekt zijn straf uit en stuurt hem naar de gevangenis. Maar bij probatie is er sprake van een voortdurende interactie tussen al deze diensten (zie figuur2 op de volgende pagina).

3.2. De Probatievoorwaarden

Voor zij die probatie toegewezen krijgen is het belangrijk dat de probatievoorwaarden worden nageleefd. Wanneer dit niet het geval is worden de probanten naar de gevangenis gestuurd. In de V.S is het wel zo dat probatie en een gevangenisstraf gecombineerd worden in 26% van de gevallen. Ook al leven de probanten hun voorwaarden na toch kan het zijn dat ze ook nog een korte celstraf moeten uitzitten. Dit fenomeen noemt men ‘split sentencing’. De voorwaarden die de probant moet naleven worden vastgelegd in de PSI maar kunnen ook ontworpen

¹⁴⁰ MCDONALD, D. and CARLSON, K., *Sentencing in the federal courts: Does Race Matter?*, U.S. Department of Justice, Washington, 1993, 125.

worden door de rechter zelf. Er worden drie groepen van voorwaarden onderscheiden. Ten eerste zijn er de standaard-voorwaarden: veranderen van adres moet gemeld worden aan de ‘probation officer’, men mag niet werkloos zijn, men mag de staat niet verlaten zonder toestemming,...

Ten tweede zijn er de punitieve voorwaarden. Voorbeelden hiervan zijn boetes, gemeenschapsdienst, hertel van schade, slachtoffervergoeding, huisarrest, drugstesten, alcoholtesten,...

Ten derde zijn er nog de behandelingsvoorwaarden die ervoor zorgen dat de probant met zijn probleem kan leren omgaan.¹⁴¹

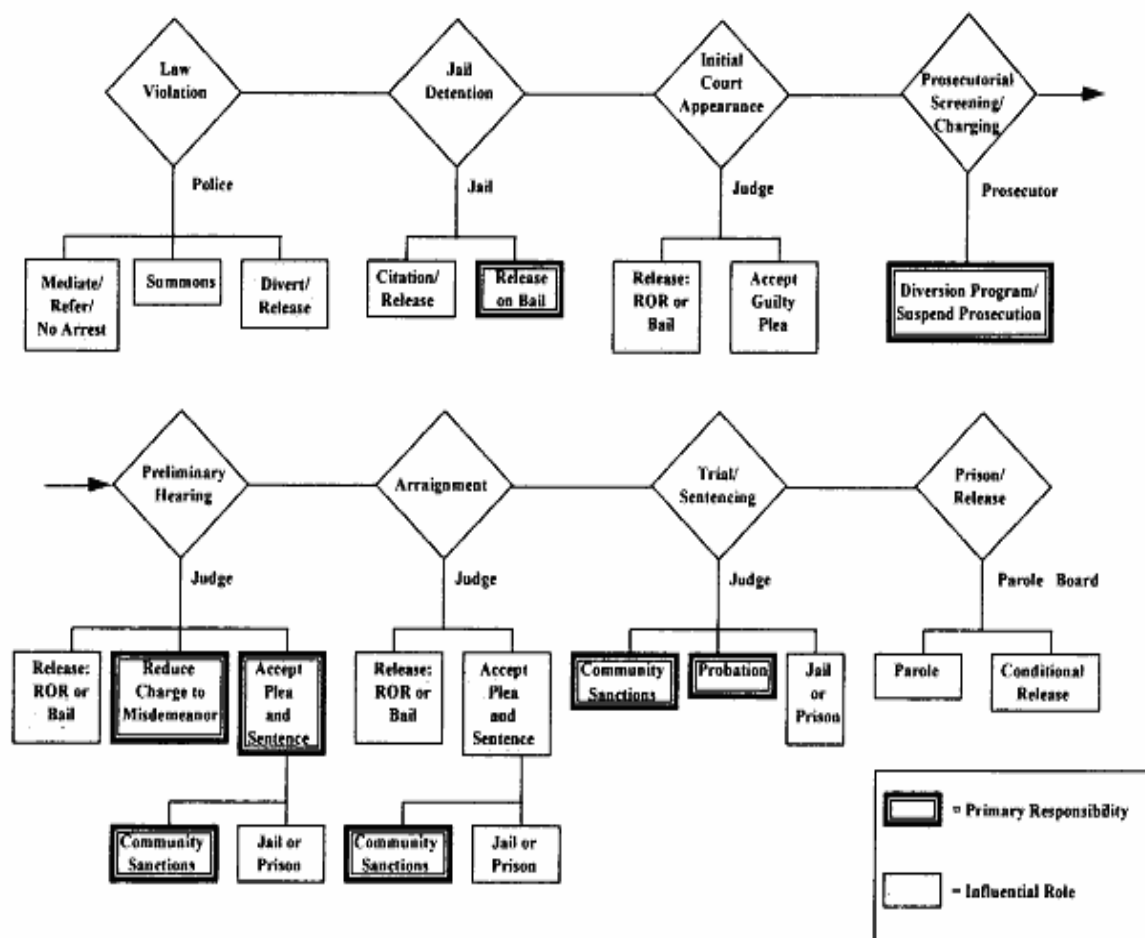
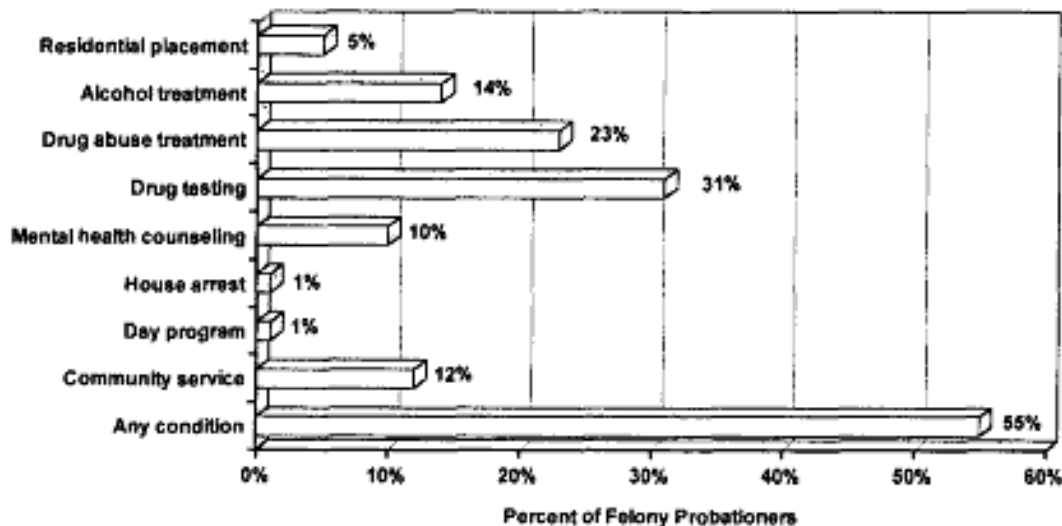

Fig. 1.—Probation's involvement in the criminal justice system. Source.—Adapted from Wilkinson (1995).

Figuur 2: het verloop van de probatieprocedure in de Verenigde Staten
Bron: Joan Petersilia – Probation in the United States, 1997

¹⁴¹ PETERSILIA, J., ‘Probation in the united States’, *Crime and Justice: A review of research*, 1997, 164.

De probatievoorwaarden maken dus deel uit van een contract tussen de probant en het gerecht. Deze voorwaarden die in het contract staan laten de probant toe om in de samenleving verder te functioneren. De ‘probation officer’ ziet er op toe dat het contract niet wordt geschonden. In het geval de voorwaarden worden geschonden kan de probatieprocedure worden herroepen en de beklagde naar de gevangenis gestuurd worden. Een voorbeeld van deze voorwaarden kan je terug vinden in volgende tabel:

Figuur 3 Speciale voorwaarden opgelegd aan volwassen probanten.

Bron: Langan & Cunniff, *Recidivism of Felons on Probation*, Washington, 1992

3.3. De Herroeping

Een zaak kan niet zomaar zonder gevolgen worden herroepen want de probatiepopulatie is zeer groot. Wanneer men in de V.S. slechts een paar procent van deze populatie zou herroepen, zou men al een nieuwe gevangenis moet openen om dat aantal op te vangen. Een onderzoek van Parent toont aan dat 30 tot 50 procent van alle nieuwe gevangenen afkomstig zijn uit het falen van de probatieprocedure.¹⁴² De zaak herroepen en de probant naar de gevangenis sturen, is dus niet altijd de enige oplossing die men heeft. Het zorgt immers voor meer problemen. Daarom experimenteert men in de V.S. met bijvoorbeeld *ninety-day-bootcamps* enkel en alleen voor probanten die herroepen worden.¹⁴³

¹⁴² PARENT, D., ‘Community Corrections Acts: A Recap.’, *Overcrowded Times*, 1995, 9-11.

¹⁴³ GRUBBS, J., ‘Handling probation and parole violators in Mississippi’ in *Reclaiming offender accountability: Intermediate sanctions for probation and parole violators*, RHINE, E. (ed.), American Correctional Association, 1993, 38-45.

3.4. De caseload voor de 'probation officers'

Doorheen de jaren is de caseload voor de 'probation officers' enkel toegenomen. Wanneer we kijken naar midden jaren zeventig zien we dat we gemiddeld 30 aanhankelijke zaken hadden per 'probation officer'. In de vroege jaren negentig is dat al 117 zaken per probation officer.¹⁴⁴

Supervision Level	Prescribed Number of Contacts	Percent of Caseload
Intensive	9 per month	10
Maximum	3 per month	32
Medium	1 per month	37
Minimum	1 per 3 months	12
Administrative	None required	9

Figuur4: de zware caseload van 1 probation officer in de Verenigde Staten
Bron: Langan and Cunniff, 1992

Zeker in grote stedelijke staten zoals Los Angeles is de situatie zeer acuut en is de gemiddelde caseload niet in overeenstemming met de ernst van de situatie. Om een ander voorbeeld te geven: In Los Angeles County Probation Department (de grootste in de hele wereld) zijn zo'n 9000 'probation officers' werkzaam voor 88.000 volwassen en minderjarige probanten(!). Het is zo dat sinds de jaren zeventig gretig wordt gesneden in het budget van justitie terwijl het aantal probanten die onderzoek nodig hebben drastisch blijven groeien. In dergelijke gevallen moeten de 'probation officers' bij wijze van spreken genoeg nemen met een postkaart eens om de twee maanden van hun probant die ze eigenlijk persoonlijk zouden moeten begeleiden. Het is wel duidelijk dat dit geen manier van werken is.¹⁴⁵

4. Knelpunten van Probatie in de Verenigde Staten

Probation officers zien toe op twee derde van al het correctioneel cliënteel in de Verenigde Staten. Ondanks deze spectaculaire groei van het probatiecliënteel in het laatste decennia, is er geen groei te merken in het budget van probatie. Het resultaat hiervan is dat probatiediensten te weinig budget hebben in vergelijking met het budget van de gevangnissen. Hierdoor lopen gevaarlijke jongens zonder toezicht rond en moedigt dit anderen aan in het recidiveren. Mede

¹⁴⁴ CAMP, G. & CAMP, C., *The corrections yearbook 1995: Probation and Parole*, Criminal Justice Institute, New York, 1995, 128-130.

¹⁴⁵ NIDORF, B., 'Surviving in a 'Lock Them Up' Era', *Federal Probation*, 1996, 4-10.

hierdoor vindt de publieke opinie dat probatie te inschikkelijk is en te veel gebreken bevat, wat de geloofwaardigheid van het systeem niet ten goede komt. Toch beschikt probatie over enorm veel verborgen talenten; onderzoek toont aan dat probatie wel degelijk kan zorgen voor een daling van het recidivisme en het gebruik van drugs mits een goede manier van implementeren van het systeem. Sterker nog, delinquenten vinden probatie over een meer punitief karakter beschikken dan korte gevangenisstraffen en de mening van het publiek is reeds van die aard dat niet-gewelddadige delinquenten onderworpen moeten worden aan de zogenaamde ‘intermediate sanctions’¹⁴⁶. Daarom is er nood aan meer onderzoek en evaluatie om te bepalen op welke manier probatie best kan leiden tot de bescherming van de maatschappij en tot de rehabilitatie van de delinquenten.¹⁴⁷

Probatie is dus vaak het onderwerp van intense kritieken. Het lijdt onder zijn ‘zachtaardig’ imago en dit resulteert in het feit dat er weinig publieke steun is voor het systeem. De probatiemaatregel wordt vaak afgeschreven als tolerant en ‘slachtoffer-negerend’. Ook het rehabilitatieve ideaal wordt ondermijnd want het zou geen rekening houden met de realiteit van criminaliteit en zijn predatorische criminelen. Nationaal ontvangt probatie in Amerika slechts 10% van het totale budget dat in justitie wordt geïnvesteerd, desondanks probatie verantwoordelijk is voor 2/3 van het correctioneel cliënteel.¹⁴⁸

Als resultaat van deze onevenwichtige verdeling van het budget, betekent probatie dikwijls vrij zijn van gezag, ondanks men gebonden is aan probatievoorwaarden. Dit komt door de beperkte opvolging. ‘Probation officers’ zijn meestal belast met meer dan 100 cases en dit laat hen slechts toe om één keer in de maand samen te komen met de probant. Ook de tewerkstelling en de behandeling wordt zelden gecontroleerd. Zolang er maar geen sprake is van een nieuwe arrestatie, kunnen probanten probleemloos de procedure doorlopen ook al worden bepaalde voorwaarden op regelmatige basis geschonden. Dergelijk vorm van werken drijft niet alleen de spot met justitie maar zorgt er ook voor dat verschillende ernstige probanten rustig hun gangetje kunnen verder gaan.

Toch is er helemaal niets mis met de probatiemaatregel maar is het de uitvoering van probatie die niet correct verloopt, mede dankzij het gebrek aan middelen binnen justitie. De wil en het geloof in het systeem is aanwezig maar bijkomende middelen zouden dat kleine duwtje in de rug zijn dat probatie nodig heeft. Want iedereen is ervan overtuigd dat probatie over enorm

¹⁴⁶ huisarrest, elektronisch toezicht en intensieve begeleiding

¹⁴⁷ PETERSILIA, J., ‘Probation in the united States’ in *Crime and Justice: A review of research*, 1997, 149

¹⁴⁸ PETERSILIA, J., ‘California’s Prison Policy: Causes, Costs and Consequences’, *Prison Journal*, 1992, 8-36.

vele voordelen beschikt: lagere kosten dan opsluiting, toegenomen mogelijkheden wat betreft de rehabilitatie, verminderd risico op criminele socialisatie... En zeker nu overbevolking van de gevangnissen internationaal op de agenda staat is de nood aan goedkopere en flexibele opties om te straffen nooit zo groot geweest.

5. Een Kritische kijk op het Probatiesysteem in de Verenigde Staten

Probatie bevindt zich in een vervelende positie in de V.S. Het was eerst en vooral ontstaan door progressieve breinen die de hardheid van de straffen wouden verlichten en delinquenten wouden helpen met hun problemen. De algemene opinie is heden ten dage meer geïnteresseerd in de algemene veiligheid en in een verdiende straf dan in het al dan niet resocialiseren van een onverbeterlijke delinquent. Het is net deze publieke kijk die er voor gezorgd heeft dat men over de hele wereld kampt met een overbevolking van gevangnissen en met de zeer hoge kosten die er mee gepaard gaan. Men begint meer en meer te verstaan dat niet alle criminelen moeten opgesloten worden, dit zorgt ervoor dat men terug aandacht durft te hebben voor de hervorming van het probatiesysteem. Want net zoals in België is men van oordeel dat dit ingenieuze systeem aan een grondige hervorming toe is.

Probatie kan immers zeer goed functioneren. De programma's werken wel degelijk en zijn haalbaar, maar er is één ding dat men al die jaren uit het oog verloren heeft. Men heeft er nooit de organisationele capaciteit als een gegeven bijgehaald. Dus werden de 'intermediate sanctions' er bij gehaald (huisarrest, elektronisch toezicht en intensieve begeleiding). Deze hielpen wel om het capaciteitsprobleem van de gevangenis op te lossen maar doen niets in functie van de behandeling die de delinquent nodig heeft. Wanneer de rechtbank als voorwaarde een drugbehandeling oplegt kunnen de 'probation officers' niet altijd een behandelprogramma vinden aangezien de instellingen de delinquenten achteraan op de wachtlijst plaatsen. Wanneer men echter de nodige inspanningen levert met betrekking tot de 'intermediate sanctions', de behandeling en de werkprogramma's kan zo'n behandelprogramma wel succesvol zijn. In programma's waarbij delinquenten zowel opvolging (drug testen) als participatie in een geïndividualiseerde behandeling ervaren, is er sprake van een daling in het recidivecijfer van 20-30%.¹⁴⁹

¹⁴⁹ PETERSILIA, J. en TURNER, S., *Prison versus probation in California: Implications for crime and offender recidivism*, California, 1986, 135.

Maar dergelijke *high quality probation* kost natuurlijk geld. Voor opvolging alleen al wordt gemiddeld 700\$ per jaar, per probant uitgegeven.¹⁵⁰

Een effectief behandelprogramma kost gemiddeld 12000 \$ per jaar per persoon (!) geen wonder dat recidivisme cijfers zo hoog zijn als er hiervoor niet genoeg geld wordt vrijgemaakt.¹⁵¹

Een ander probleem blijkt uit volgend voorbeeld: in Marion County, Oregon wordt aan een groot aantal gevangenen de keuze gegeven om een gevangenisstraf uit te zitten of deel te nemen aan een zogenaamd Intensive Supervision Probation Program (ISP). Dit programma bestond uit drugstesten, gemeenschapsdiensten en frequente bezoeken aan de ‘probation officer’. Duidelijk was dat het merendeel zijn voorkeur uitte voor de opsluiting. De gevangenis heeft dus duidelijk wat van zijn punitieve pluimen verloren. Ook het afschrikkingseffect is sterk verminderd. Er moet dus weer strenger worden opgetreden in de gevangnissen. Meer cipiers, minder omkoping, minder drugs, en minder ontspanningsmogelijkheden.¹⁵²

Het evenwicht tussen de sancties in de gevangenis en in de programma’s van de probatiemaatregel moet op een gelijk niveau gebracht worden, dit is echter nog niet het geval:

ISP: op zijn minst één jaar volgen van dit programma, 2 keer per week face-to-face contact met ‘probation officer’, at random drugstesten, op zaterdag worden de probanten thuis bezocht, wekelijks moeten ze naar anti-narcotica bijeenkomsten, men moet werken tenzij men residentieel behandeld wordt. Men moet gemeenschapsdienst doen. Bovendien moet ook slachtoffer- en schadeherstel bewerkstelligd worden en moet men drugs- en criminaliteitsvrij blijven.¹⁵³

De Gevangenis: een straf van 12 maanden, waarvan op zijn minst de helft moet worden uitgezeten. Men is niet verplicht om te werken of deel te nemen aan een opleiding of behandeling. Eenmaal men vrij is moet men één keer per maand afspreken met de ‘probation officer’.

¹⁵⁰ CAMP, G. & CAMP, C., *The corrections yearbook 1995: Probation and Parole*, Criminal Justice Institute, New York, 1995, 128-130

¹⁵¹ LIPTON, D., *The effectiveness of treatment for drug abusers under criminal justice supervision*, Department of Justice, Washington, 1995, 268.

¹⁵² PETERSILIA, J. & DESCHEENES, E., ‘Perceptions of punishment: inmates and staff rank the severity of prison versus intermediate sanctions’, *Prison Journal*, 306-328.

¹⁵³ PETERSILIA, J., ‘Probation in the United States’, *Crime and Justice: A review of research*, 1997, 185.

Wanneer je deze twee met elkaar vergelijkt zie je wel waarom de meeste probanten hun procedure niet goed naleven. Er is geen evenwicht tussen beide vormen van bestraffen.

Recent zien we dat er meer en meer politieke steun komt voor het probatiesysteem en dat de overheid iets wil doen aan de organisationele capaciteit. Denk maar aan de privé-gevangenissen die massaal worden opgetrokken in de Verenigde Staten. Wanneer de politieke steun en de organisationele capaciteit op maat zijn gebracht, moet men zich richten op bepaalde categorieën van delinquenten. En dat zijn bijvoorbeeld de problematische druggebruikers. Zeker nu de publieke opinie er klaar voor is nu blijkt dat geaccepteerd wordt dat andere strafstrategieën aan de orde zijn bij deze categorie. Daarom richtte men in 1989 in Dade County, Florida een eerste Drug Treatment Court op.

6. The Drugtreatment Courts

6.1. Wat is een Drugtreatment Court

Een DTC is een rechtbank specifiek opgericht om toe te zien op problematische druggebruikers die een misdrijf begaan hebben en die ermee akkoord gegaan zijn om een bepaalde behandeling te aanvaarden om hun misbruik tegen te gaan. DTC's dwingen de delinquent te leren omgaan en verantwoordelijkheid te dragen voor zijn/haar verslaving. DTC's zijn gebaseerd op het feit dat drugafhankelijkheid niet zomaar een strafrechtelijk probleem is maar een probleem dat zich in een veel ruimer kader bevindt, namelijk dat van de publieke en sociale gezondheid. De uniekheid van de DTC ligt hem in het feit dat er de wil en de mogelijkheid is om de traditionele procedure van het justitiële criminele systeem te combineren met de procedures van de drugbehandelingsgemeenschap. Het resultaat is een mix van therapeutische behandeling en justitiële supervisie.¹⁵⁴

Ze zijn gebouwd op een gegeven dat meer en hardere straffen niet zullen leiden tot een vermindering van het verslavend gedrag. Verslaving is niet noodzakelijk een predisponerende factor voor crimineel gedrag maar het kan een reden zijn waarom een grote groep van zware druggebruikers verder gaan met hun crimineel gedrag ondanks de zware sancties die er aan vasthangen. De traditionele procedure, die opsluiting inhoudt, komt niet toe aan de verslaving van de druggebruiker. In de meeste gevallen is de gevangenis zelfs een broeihaard van druggebruik en drugdealing. Probation, gekenmerkt door 'probation officers' met een veel te

¹⁵⁴ WENZEL, S.L, LONGSHORE, D.,TURNER, S. & RIDGELY, M.S. 'Drug courts - A bridge between criminal justice and health services', *Journal of criminal justice*, 2001, 241-253

zware caseload, kunnen jammer genoeg niet altijd een onmiddellijke en effectieve behandeling voorzien. In dergelijk systeem is de kans veel groter dat er sprake is van herval bij de druggebruiker omdat dergelijk systeem niet herkent dat behandeling de uitverkoren optie is om aan een verslaving tegemoet te komen. Justitiële supervisie, behandeling gecombineerd met onmiddellijke sancties voor niet-naleven van de regels en aanmoedigingen voor verminderd gebruik vormen de hoekstenen van deze nieuwe justitiële aanpak.

In plaats van de drugdelinquent onmiddellijk te herroepen en naar de gevangenis te sturen wanneer een terugval wordt waargenomen, wordt de delinquent zijn gedrag gecorrigeerd door medeleven te tonen en hem aan te moedigen.

De DTC is geen magische kogel die alle verslavingsproblemen in onze samenleving zal afschieten, maar het biedt wel een effectief alternatief voor de traditionele aanpak van opsluiting. Het is een kostelijk fenomeen maar dat wordt op zijn beurt bespaard door de kosten die gespaard worden inzake gemeenschaps- en publieke veiligheid. De combinatie van justitiële supervisie en onmiddellijke en intensieve behandeling bieden de meeste hoop voor problematische druggebruikers om een vermindering en uiteidelijke stopzetting van hun gebruik te bekomen. Verschillende studies hebben dan ook aangetoond hoe individueler en hoe langer een behandeling is, hoe groter de waarschijnlijkheid de kans op resocialisering en ontwenning is.¹⁵⁵

6.2. De succesfactoren van de Drugtreatment Courts¹⁵⁶

Opdat een Drug treatment court effectief zou zijn moet ze voldoen aan volgende factoren:

1. Een effectieve rechtsbescherming onder leiding van het multidisciplinaire team van de Drug Court.
2. Sterke interdisciplinaire samenwerking van rechter en teamleden, terwijl ze elk ook hun professionele onafhankelijkheid handhaven.
3. De leden van de rechtbank die geen beroep uitoefenen in de gezondheidszorg moeten een goede kennis van de verslavingsproblematiek hebben.

¹⁵⁵ X, (z.d.) 'Policies and procedures Manual, tribunal de traitement de la toxicomanie de Toronto' in Toronto Drug treatment Court [WWW]. CAMH: <http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Toronto%20DTC%20Policy%20and%20Procedures%20Manual.pdf> (18/02/2010)

¹⁵⁶ MEARS, D.P, WINTERFIELD, L., HUNSAKER, J., MOORE, G.E. & WHITE, R.M. Drug Treatment in the Criminal Justice System, The Current State of Knowledge, Washington D.C., Urban institute Justice policy center, 2002, 77-85.

4. Operationele handleiding om de consistentie van de aanpak en de lopende programma- efficiëntie te garanderen.
5. De rechtbank moet over duidelijke criteria beschikken om de potentiële deelnemers te kunnen screenen.
6. Gedetailleerde beoordeling van elke potentiële deelnemer dader.
7. Een volledige geïnformeerde en gedocumenteerde toestemming van elke deelnemer moet ontvangen worden door de rechtbank voorafgaand aan de deelname aan het programma.
8. Een snelle en efficiënte doorverwijzing van de deelnemende overtreeders naar behandeling en hulpverlening.
9. Bepaalde en consistente sancties voor niet-naleving van het programma, maar met beloningen voor de naleving van het programma.
10. Lopende programma-evaluatie
11. Voldoende, duurzame en toegewijde programmafinanciering.
12. Veranderingen in de onderliggende materiële en procedurele recht, indien noodzakelijk of wenselijk.

6.3. Historische en Recente Ontwikkelingen van de Drug Treatment Courts

The Drugtreatment courts ontstonden deels als reactie op het zero-tolerance beleid van de vele staten in Amerika. Zelfs het bezit van een relatieve kleine hoeveelheid cocaïne of marijuana resulteerde in een minimum straf van 1-3jaar effectieve celstraf. De zogenaamde ‘Drug War’ was tussen 1985 en 1991 dan ook verantwoordelijk voor een stijging van 56% in het aantal arrestaties omwille van drugbezit. Vele gerechten waren er dan ook van overtuigd dat deze aanpak ineffectief en een verspilling van financiële en menselijke bronnen was omdat men het feit dat verslaving niet kan uitgeroeid worden zonder een effectieve behandeling, volkomen negeert.¹⁵⁷

Internationaal gezien maken de Drugtreatment courts deel uit van de zogenaamde ‘probleem-oplossende rechtbanken’. Deze ‘Problemsolving courts’ hebben zich in een super tempo verspreid over de V.S. in een poging om nieuwe oplossingen te vinden voor de moeilijke socio-legale problemen. Het conflict-oplossings-model van deze rechtbanken is gebaseerd op de principes van ‘therapeutic jurisprudence’. Dit is een kijk op de wet die bepaalde

¹⁵⁷ BENTLEY, P., *Canada's First Drug Treatment Court*, 2000, 271.

fenomenen toelaat therapeutische en niet-therapeutische gevolgen te hebben.¹⁵⁸ Deze manier van aanpakken werd al snel toegepast in het strafrecht op fenomenen zoals problematisch druggebruik en huiselijk geweld en verspreidde zich als een lopend vuurtje door de verschillende staten van de V.S. Maar ook Canada, Schotland, Australië, Ierland, Bermuda en Jamaica bleven niet gespaard. Canada heeft reeds deze Drug courts uit de grond gestampt in Toronto, Vancouver en in St. John. Bovendien is 'The Canadian Department of Justice' van plan om drie nieuwe DTC's op te richten. De origine van deze nieuwe gerechtelijke aanpak kunnen we vinden in 1989. In de Verenigde Staten hadden we te maken met een piek in de zogenaamde crack-cocaïne epidemie, dit ging gepaard met de oprichting van een eerste Drug court in Dade County, Florida. Er was een waslijst aan factoren waarom men deze DTC oprichtte:

- Problematisch druggebruik en de mentale problemen die hier mee gepaard gaan werden meer en meer zichtbaar in de sociale- en gemeenschapsinstituties.
- De strijd die de overheid voerde om deze problemen ergens een onderkomen te kunnen geven in het strafrecht, aangezien probatie hier bijkomende moeilijkheden veroorzaakte.
- De extreme toename van het aantal gevangenen en de overbevolking van de gevangenissen, zetten de beleidsmakers ertoe aan om de aanpak van dit fenomeen te herwerken.
- De technologische vernieuwingen in de rechtbanken die het mogelijk maakt dergelijk systeem uit te werken.
- De vele voordelen in kwaliteit en beschikbaarheid van de therapeutische interventies (na zware inspanningen van de overheid) hebben het juridische systeem meer zelfvertrouwen gegeven in het gebruiken van dergelijke vormen van therapie.

The United States Conference of Chief Justices and the United States Conference of State Court Administrators verkozen in augustus 2000 de principes van het 'therapeutic jurisprudence' en de 'problem solving courts' tot het te voeren beleid voor rechtzittingen in de U.S. Daarnaast publiceerde the United States Bureau of Justice Assistance al in 1997 The

¹⁵⁸ BAKHT, N. (z.d.), Problem Solving Courts as Agents of Change [WWW]
Justice Paul Bentley of the Ontario Court of Justice on behalf of the National Judicial Institute:
<http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Problem%20Solving%20Courts%20Paper%20final%20ppr.pdf>
(30/3/2010)

Trial Court Performance Standards. Deze moedigden de rechtbanken aan om niet alleen op de traditionele manier naar de verschillende zaken te kijken. Sinds 1989 rijzen DTC's als paddenstoelen uit de grond in de V.S. Volgens het National Association of Drug Court Professionals zijn er 1200 DTC's in de Verenigde Staten. Deze rechtbanken hebben meer dan 300 000 mensen opgenomen in hun therapeutische programma's. Wat is begonnen als een experiment in Dade County, is nu een internationaal gegeven.¹⁵⁹

6.4. Drug Treatment Courts in Canada

In Canada daarentegen heeft men deze principes niet op dezelfde manier omhelsd als in de V.S. In september 1996 heeft het parlement van Canada beslist om veranderingen aan te brengen in hun zogenaamde 'Criminal Code'. Deze veranderingen werden geformuleerd in 'The Sentencing Principles'. Hierbij gaat men ervan uit dat de gevangenis alleen moet voorbehouden worden voor serieuze en gewelddadige delinquenten en minder voor de minder zware delinquenten die volgens deze richtlijnen onder de juiste voorwaarden terug in de samenleving zouden moeten worden gebracht. Deze veranderingen houden een nauwere relatie in tussen het gerecht, de correctionele diensten en de gemeenschapsdiensten aangaande de rehabilitatie van de delinquenten.¹⁶⁰ Midden jaren negentig kwam men in Toronto, Canada tot het besef dat de traditionele methodes die zich bekommerden over de problematische druggebruikers een grote mislukking waren. Dit in combinatie met het besef dat opsluiting weinig doet aan een drugprobleem van een individu, zette het gerecht in Toronto ertoe aan om met een vierjarig pilootproject te starten. Op 1 december 1998 werd dan Canada's eerste DTC opgericht in Toronto. Dit was meteen ook het eerste DTC dat werd opgericht buiten de Verenigde Staten.¹⁶¹ In tegenstelling tot de meeste DTC's uit de V.S die gebaseerd zijn op een volledige onthouding van alle soorten drugs (inclusief alcohol), werkt de DTC van Toronto naar een volledige onthouding. Dit wil dus niet zeggen dat er van in het begin sprake moet zijn van een volledige onthouding; het Canadese programma eist dat participanten volledig vrij zijn van crack, cocaïne of heroïne voor het programma beëindigd wordt. Om maar een voorbeeld te geven van hoe het er in Canada aan toe gaat:

¹⁵⁹ BAKHT, N. (z.d.), Problem Solving Courts as Agents of Change [WWW] Justice Paul Bentley of the Ontario Court of Justice on behalf of the National Judicial Institute: <http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Problem%20Solving%20Courts%20Paper%20final%20ppr.pdf> (30/03/2010)

¹⁶⁰ SHERRY, L., 'Some Canadian Problem Solving Court Processes', *Canadian Association of Provincial Court Judges Pre-Institute Conference Held September 2003*, St. John's, Newfoundland: National Judicial Institute, 2003, 4-16.

¹⁶¹ BENTLEY, P., *Canada's First Drug Treatment Court*, 2000, 260.

Wanneer participanten een positieve keer in hun levensstijl meemaken, wanneer ze gestopt zijn met het gebruik van crack, cocaïne of heroïne of een ander niet medisch voorgeschreven drug en op zijn minst één marijuana-vrij plasje kunnen afleveren dan worden ze toegelaten om al een eerste fase van hun behandelprogramma af te sluiten.¹⁶²

6.5. Australië en Schotland

De eerste DCT in Australië werd uit opgericht in 1998 in New South Wales. Later werden er ook opgericht in Queensland, South Australia, Victoria en Western Australia. Vroeg onderzoek naar deze DTC in New South Wales wees er op dat er enorme verbeteringen werden gevonden in het meten van de gezondheid, het sociale functioneren en het drugsgebruik van participanten. Bovendien kwam men ook tot de conclusie dat het effectiever is qua kosten en dat de ratio van het aantal inbreuken tegen de drugswet daalt.¹⁶³

The Glasgow Drug Court werd opgericht als pilootproject in November 2001. Hierbij stonden verschillende doelen centraal¹⁶⁴:

- Verminderen van aantal druggerelateerde inbreuken
- Verminderen van aantal individuen die afhankelijk zijn van een drug
- Onderzoeken van de uitvoerbaarheid en nuttigheid van een DTC in Schotland, gebruikmakend van de huidige bestaande wetgeving en aantonen waar eventueel wettelijke en praktische aanpassingen nodig zijn.

Kenmerkend aan deze DTC in Schotland is dat hij op 4 verschillende manieren kan optreden:

1. Als drug treatment court
2. Probation met speciale voorwaarden: een behandeling voltooien, de voorwaarden van de begeleider van de behandeling naleven, op alle momenten een drugstest kunnen ondergaan, elke zitting bijwonen, enkele voorwaarden die eigen zijn aan het individu.
3. Een combinatie van 1 en 2 is ook mogelijk
4. Uitstel: dit is eerder zeldzaam maar wordt gedaan wanneer het nodig is in belang van de beklaagde.¹⁶⁵

¹⁶² BAKHT, N. (z.d.), Problem Solving Courts as Agents of Change [WWW] Justice Paul Bentley of the Ontario Court of Justice on behalf of the National Judicial Institute: <http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Problem%20Solving%20Courts%20Paper%20final%20ppr.pdf> (30/03/2010)

¹⁶³ KING, M., *Geraldton Alternative Sentencing Regime: Applying Therapeutic and Holistic Jurisprudence in the Bush*, 2002, 260-267.

¹⁶⁴ X, *Glasgow Drug Court: reference manual*, second edition november 2003, glasgow sherrif court, 4

Ook hier leken de eerste resultaten positief. Toch bleken ze in het begin op enkele problemen te stuiten. Vooral operationele problemen wat betreft de supervisie en de behandeling. Maar door meer ruimte en beter voorziene gebouwen te creëren voor de supervisie en de behandeling werden de meeste problemen van tafel geveegd. Dit zorgde voor veel optimisme aangezien de Glasgow Drug Court nu een ideaal instrument heeft om het hoofd te bieden aan de druggerelateerde criminaliteit. Ook hier heeft de combinatie van behandeling, drugstesten en intensieve supervisie een positieve impact op het drugsgebruik.¹⁶⁶

7. Drug Treatment Courts vs Probation

7.1. Enkele Onderzoeken

Drugsrechtbanken zijn de nieuwste golf van vernieuwing in de niet ophoudende cyclus van hervormingen die gericht zijn op ‘crime-reduction’. Ze geven ons nieuwe hoop dat drugsdelinquenten in staat zijn om te rehabiliteren wanneer ze ingelijfd worden in een behandelingsprogramma. Het grotendeel van de beschikbare buitenlandse studies suggereren dat drug court-programma’s het succes van een behandeling kunnen doen toenemen en recidivisme kunnen doen verminderen. Betekent dit dan dat de werking zoveel effectiever is dan de werking van de probatie-maatregel?

7.1.1. Onderzoek van Tauber, 1991

De resultaten van de studie toonden aan dat the ‘Alameda County Probation Department’ in California een aanzienlijke daling in recidivisme bewerkstelligde. Maar wanneer we kijken naar de resultaten van het eerste drug court-programma dat binnen deze zelfde rechtbank in 1990 werd opgericht stellen we vast dat er een significant lager aandeel van recidivisme wordt vertoond binnen de eerste acht maanden van de deelname aan het programma.

7.1.2. Quasi-experimenteel evaluatie onderzoek van Goldkamp and Weiland in 1993 in Miami’s Dade County

60 procent van zij die een procedure volgden voor de *drug court* kenden een gunstig verloop van hun behandeling. In tegenstelling tot de probanten kenden de ‘drugcourt defendants’ een

¹⁶⁵ *Ibid*, 9

¹⁶⁶ ELEY, S., MALLOCH, M., MCIVOR G., YATES, R. and BROWN, A., ‘The Glasgow Drug Court in Action: The First Six Months’, *Social Research*, 2003, 1-4

veel lagere ratio van nieuwe arrestaties door de politie en leek het erop dat deze arrestaties veel minder leden tot een gevangenisstraf dan bij de probanten.

Het succes van de *Miami* en de *Alameda County drug courts* leidde er toe dat vele rechtsgebieden beslisten om ook te experimenteren met deze nieuwe vorm van vervolgen. Wanneer de overheid beloofde om nieuwe drug courts te financieren, werden sommigen nog enthousiaster en besloten ze om hun eigen programma's te ontwikkelen. Sommige rechtsgebieden begonnen met het verspreiden van de boodschap zonder eerst na te denken bij de uitvoerbaarheid en de implementering van het *drug court model*, andere jurisdicties ontwikkelden dit zeer zorgvuldig.

7.1.3. Onderzoek van Mahoney, 1994

Dit onderzoek wijst er op dat beginnend onderzoek betreffende deze drug courts zeer veelbelovend is, maar daarbij moeten we rekening houden met de moeilijkheidsgraad van de wettelijke en methodologische kwesties rond dit onderwerp. En juist dit maakt onderzoek hiernaar juist zo uitdagend.

7.1.4. Onderzoek gevoerd door RAND National Institute of Justice, 1995

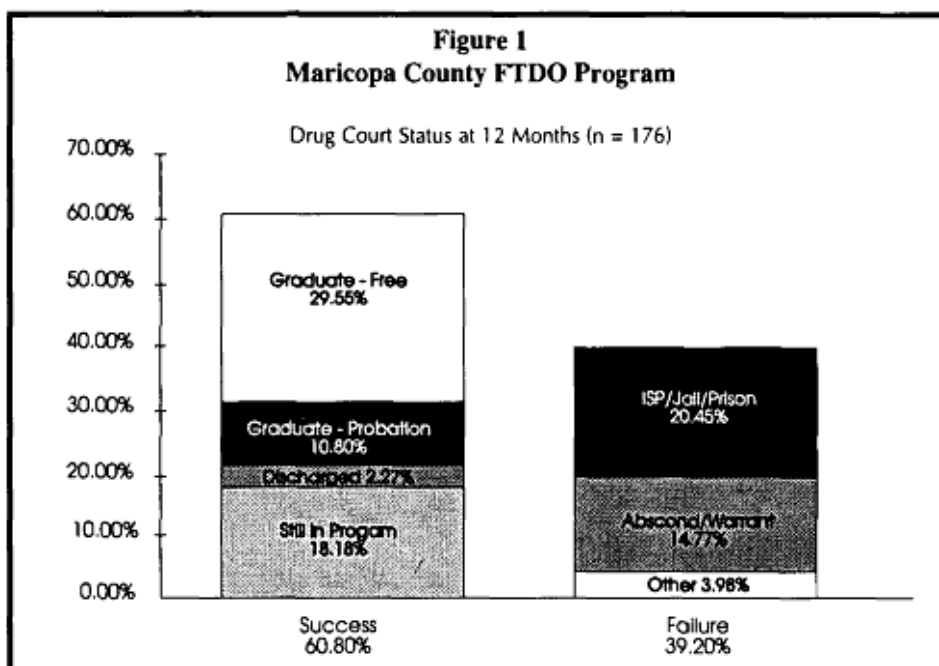
630 drugsdelinquenten die veroordeeld waren in de periode tussen 1992 en 1993 werden 'at random' tot de drug courts en tot de probatie toegewezen. De resultaten toonden aan dat ruim 40 procent van de proefpersonen de procedure en bijhorende behandeling voor de drug courts voltooiden in minder dan 12 maanden. Alhoewel er geen statistisch significant verschil was met zij die in de probatieprocedure terecht kwamen, hadden de probanten wel een hogere ratio dan de deelnemers in de drug courts wat betreft het negatief beïnvloeden van de procedure (uitrekken procedure). Uitgaande van deze resultaten heeft de *Maricopa county drug court* beslist om verder te gaan met haar programma, ondanks enkele kleine aanpassingen, met de hoop om zo het aantal van nieuwe gedetineerden in de komende jaren te verminderen.

Het programma is ontwikkeld om minimum 6 maanden en maximum 12 maanden te duren. Het bestond uit een oriëntatiesessie en maandelijkse vooruitgangrapporten en hoorzittingen. In de oriëntatiezitting informeert de rechter de beklagde omtrent de regels en de verwachtingen, de voorwaarden van het contract en het systeem van beloningen en bestraffingen. Het

programma is opgericht met de bedoelingen uit 3 fases te bestaan, die elk gemiddeld twee maanden duren. Elke fase kan herhaald worden gedurende de deelname van de cliënt aan het programma. De rechter kan ook beslissen over de duur van elke fase en kan ook de beklagde verplichten een fase te herhalen in een éénmaandelijks-contract. De specifieke voorwaarden van behandeling worden bepaald in het contract, dit kan verschillend zijn naargelang de fase. Voor elke component van het programma dat men volbrengt, verdient de cliënt een punt. Voor elke negatieve urinetest ontvangt de cliënt ook een punt. Voortgaand op het puntentotaal, kunnen de cliënten beloningen verkrijgen, inclusief een vermindering in de probatiestraf en gevangenisstraf (die de cliënt zou krijgen wanneer zijn traject voor de drug treatment courts ongunstig verloopt). De cliënten kunnen net zoals een schoolganger overgaan naar de volgende fase, of ze kunnen fasen opnieuw uitvoeren of sancties verkrijgen.

7.1.5. Een onderzoek van Deschenes, Turner, Greenwood en Piper.

DESCHENES, TURNER, and GREENWOOD

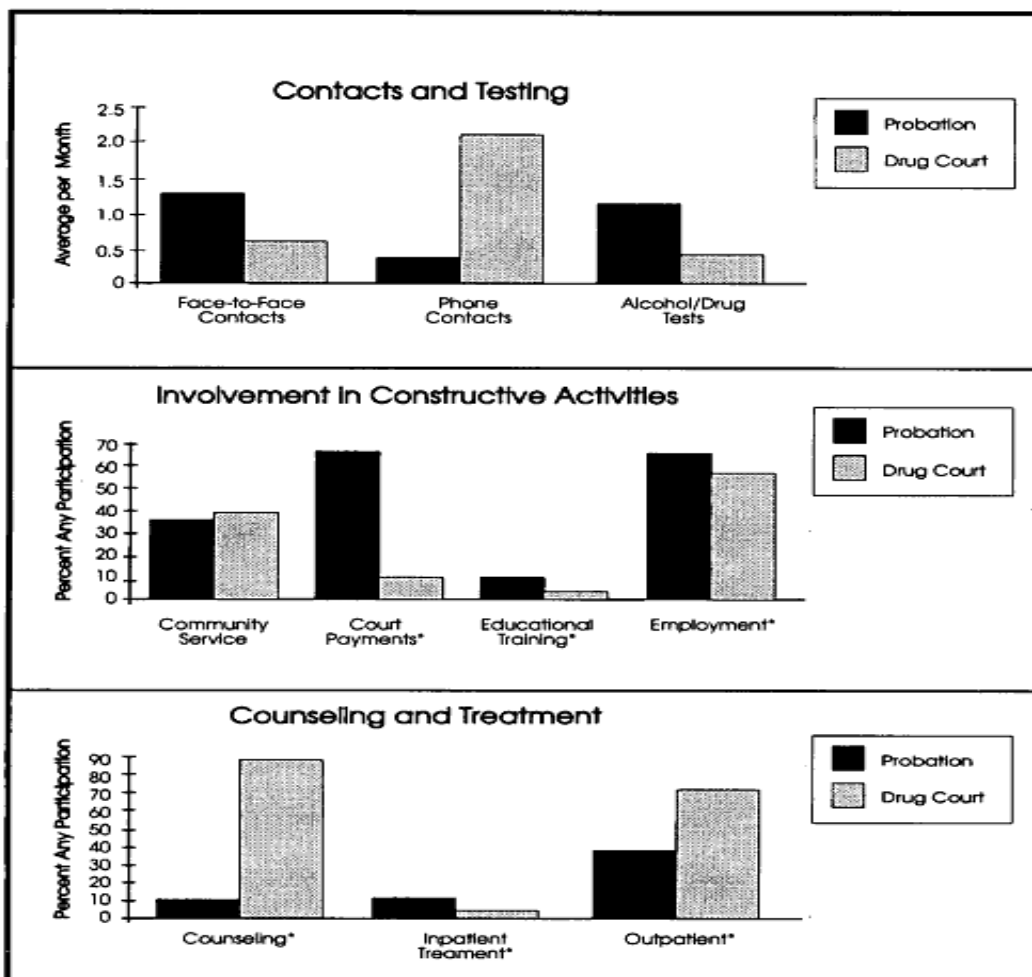

Figuur 5: De Status van De Maricopa County Drug Treatment Court na 12 maanden
Bron: PIPER, E., DESCHESES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., 'Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County's drug court', *Justice System Journal*, 1995, 62.

Uit **figuur 5** kunnen we besluiten dat de groep geslaagden bijna dubbel zo groot is als de groep met gefaalden. De categorie die slaagt aan de hand van probatie is eerder klein in vergelijking met de categorie die het doen aan de hand van een behandelingsprogramma van

de DTC. U mag niet uit het oog verliezen dat er nog bijna 20% is die nog bezig zijn aan hun behandelprogramma. Deze resultaten geven je een duidelijk beeld van het ‘relatieve’ succes van de DTC’s. we mogen nog altijd het resultaat van de probatie niet minimaliseren. Want ook probatie brengt het hier zeker niet slecht vanaf.

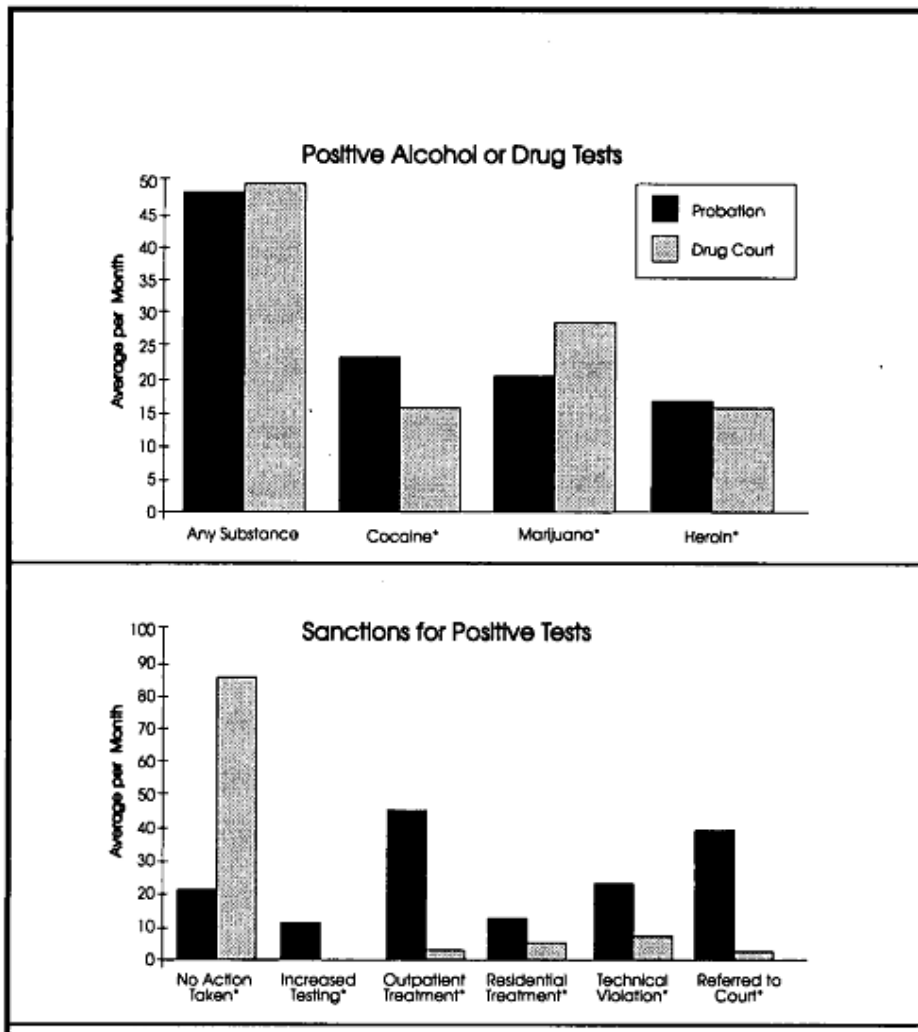
Figuur 6: de implementatie en de participatie van het drugbehandelingsprogramma
 Bron: PIPER, E., DESCHENES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., ‘Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County’s drug court’, *Justice System Journal*, 1995, 66

Figuur 6 toont aan dat de face-to-face contacten van de ‘probation officer’ met zijn cliënt aanzienlijk groter zijn dan de face-to-face contacten die georganiseerd worden door de DTC procedure. Net zoals de drugs- en alcohol testen. Dit is vooral te wijten aan het feit dat de DTC naar een volledige onthouding streeft en dat de probatieprocedure vereist van de probant dat hij van in het begin drugsvrij is. Dit is ook de reden waarom de probatieprocedure rapper wordt herroepen dan de DTC-procedure. Merkwaardig genoeg is het aantal telefonische contacten bij de DTC aanzienlijk groter dan bij de probatieprocedure. Deze grafiek kan een

vertekend beeld geven van de DTC procedure en insinueren dat de DTC er onpersoonlijker aan toe gaat maar in de praktijk is niets minder waar.

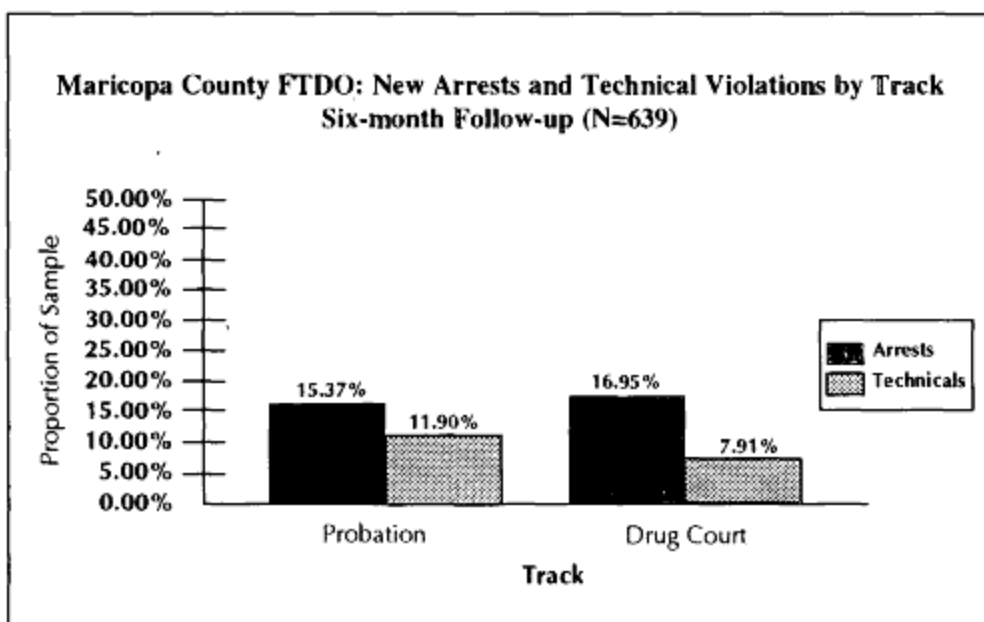
Opvallend is het aanzienlijk groter aantal cliënten van de DTC die in de drughulpverlening terechtkomen. Dit aantal is bij de probatiemaatregel aanzienlijk kleiner.

Figuur 7: Urine test resultaten en opgelegde sancties

Bron: PIPER, E., DESCHENES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., 'Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County's drug court', *Justice System Journal*, 1995, 68.

Figuur 7 toont ons dat het aantal positieve urine testen relatief vergelijkbaar is bij zowel de probatieprocedure als bij de DTC-procedure. Wat wel opvalt is de verschillende reactie hierop. De probation departments zullen veel strenger reageren op een positieve urinetest dan de DTC. Dit is mede te wijten aan het feit men bij de DTC naar een onthouding toewerkt en bij probatie en een absolute onthouding van in het begin nastreeft. Er worden dus verschillende accenten gelegd.

Figuur8: aantal nieuwe arrestaties en technische inbreuken na een procedureverloop van 6 maand
Bron: PIPER, E., DESCHENES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., 'Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County's drug court', *Justice System Journal*, 1995, 69

Figuur 8 toont ons dat minder dan 20 procent van alle probanten binnen de eerste 6 maand van de probatieperiode voor een nieuw feit gearresteerd wordt, maar er was geen significant verschil in herarrestatie-scores tussen zij die een probatieprocedure volgden en zij die een procedure volgden voor de drugbehandelingskamer. Wat betreft recidivegraad zijn beide procedures relatief succesvol.

De resultaten van deze studie suggereren dat drug court programma's het succes van de behandeling kunnen doen toenemen en de recidivegraad kunnen doen afnemen, net zoals probatie daar in slaagt. Wat wel opvalt is het aanzienlijk groter aantal dat in de hulpverlening wordt opgenomen via de DTC in vergelijking tot probatie.

De drug court programma's resulteerden in veel meer participanten in een drugbehandelingsprogramma in vergelijking met de probatieprocedure. Maar ook het drug court programma was niet in staat om alle middelenmisbruik te verminderen. Er is een duidelijk verschil tussen drug court cliënten en probanten wat betreft het soort drugs ze misbruiken. Cocaïne en Heroïne was vooral typerend voor de probanten en Marijuana vooral voor de drugcourt cliënten. Bovendien voorzag het drug court programma meer supervisie en een gestructureerd systeem van beloningen en bestraffingen. Merkwaardig genoeg resulteerde het DTC programma niet in een betere resocialisatie dan het probatiesysteem. Er was met

andere woorden geen sprake van een hogere mate van verminderen van recidivecijfer in vergelijking met het probatiesysteem. Er was wel sprake van een verminderde mate van opsluiting bij een eventuele herarrestatie. Dit is mede te wijten aan het feit dat men in de drug treatment courts over een groter aanbod beschikt van middelen om problematisch druggebruik aan te pakken. Bij probatie is dit immers niet zo. DTC leiden niet noodzakelijk tot minder recidive maar wel tot een vermindering van de gevangenisoverbevolking.¹⁶⁷

8. Wat te doen met de probatiemaatregel?

Voorgaande studies tonen aan dat probatie zeker geen slecht systeem is dat niets doet aan het recidivecijfer of het drugprobleem van de probant. Wel worden al snel een aantal structurele problemen naar voor geschoven die probatie bestempelen als een log systeem.

Maar hoe zouden we probatie dan kunnen hervormen?

Recent is er een trend ontstaan die gebruik maakt van een sterkere justitiële betrokkenheid wat betreft de probatievoorwaarden. In vele jurisdicties hebben rechters de zogenaamde drug courts opgericht. De manier van werken werd hierboven toegelicht maar ondertussen zou duidelijk moeten zijn dat wanneer de delinquent zijn haar programma succesvol beëindigt, hij/zij niet wordt opgesloten. Onderzoek naar deze drug courts zijn beperkt maar enkele studies hebben aangetoond dat ze leiden tot een vermindering in recidivisme en een toename van de deelnames aan de behandelingen¹⁶⁸. Andere rechters kiezen ervoor om de probatievoorwaarden des te strenger te maken en des te individueler, maar ik wil er hierbij op wijzen dat wanneer deze voorwaarden te streng zijn, de kans op schending groter wordt en de kans op opsluiting daarmee ook groter wordt. Ook het opleggen van deze individuele voorwaarden kost tijd en de agenda van probatie zit al zo vol.

Een andere mogelijkheid kan zijn om de lokale politie van een stad te betrekken bij de opvolging van de probanten.¹⁶⁹ De politie kan er op toezien dat elke probant, die in de stad woont wekelijks een bezoek komt brengen op het commissariaat. De lokale politie moet het

¹⁶⁸ PIPER, E., DESCHENES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., 'Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County's drug court', *Justice System Journal*, 1995, 55-74

¹⁶⁹ MORGAN, T. & MARRIS, S., 'Washington's partnership between the police and community corrections: a program worth emulating', *Perspectives*, 1994, 23-30

samen met de probant hebben over het verloop van zijn maatregel. Hiervan wordt dan een rapport opgesteld dat doorgestuurd kan worden naar de probatieassistent.¹⁷⁰

Dit zorgt ervoor dat de probant een goed contact krijgt met de politie. Dit zorgt voor een vorm van sociale controle die de kans op de recidivegraad kan doen afnemen..

Dergelijke vorm van werken werd in Washington uitgeprobeerd, hoewel het nooit geëvalueerd werd, waren de agenten ervan overtuigd dat het wel degelijk leidde tot een daling in de recidivegraad. Persoonlijk lijkt me dit in de V.S iets minder makkelijk van toepassing dan in een kleiner land zoals België. Zeker in de kleinere steden kan dit een goede manier van werken worden omdat de sociale controle er daardoor nog groter op wordt.

Maar het nauw opvolgen van deze probanten is slechts één kant van het verhaal. Een andere kant is het creëren van gevangenisruimte voor zij die de voorwaarden schenden. Bij de drug courts probeert men op een andere manier met deze overbevolking om te gaan. Een positieve drugstest kan onmogelijk leiden tot een einde van de drug court-procedure en een effectieve celstraf. Want dan wordt het probleem alleen maar groter. Daarom leidt een positieve drugstest tot slechts enkele dagen in de gevangenis. Een volgende positieve drugstest wordt dan nog strenger bestraft, enz... men werkt dus zoals eerder gezegd met een systeem van belonen en bestraffen.¹⁷¹

9. Besluit

In Amerika heeft men te kampen met een crisis wat betreft het probatiesysteem. Deze problemen zijn er gekomen nadat men zichzelf de das heeft omgedaan. Het gedachtegoed omtrent de probatiemaatregel was zeer progressief en inventief. De ideeën die men ontwikkelde omtrent probatie waren zeer efficiënt en effectief, zeker in de eerste jaren. Maar van in het begin was er sprake van een zekere spanning tussen het wetgevende kader en de rehabilitatieve doelen van probatie. Het grootste struikelblok hierbij was dat voortdurend nieuwe taken werden toegevoegd aan de verantwoordelijkheid van probatie en het budget hetzelfde bleef of zelfs verminderde. Dit had tot gevolg dat men het hoofd niet meer kon bieden aan de spectaculaire groei van het aantal probanten. Al snel werden de ‘probation officers’ geconfronteerd met een veel te zware caseload, die hen beperkte het probatiecliënteel op een strikte manier op te volgen. Probanden in stedelijke gebieden in de Verenigde Staten worden weinig of niet opgevolgd, wat resulteert in een hogere graad aan recidive. De

¹⁷⁰ WILSON, J., ‘Crime and Public Policy’ in *Crime*, WILSON, J. en PETERSILIA, J. (eds.), San Fransisco, Institute for contemporary studies, 1995, 132.

¹⁷¹ *Ibid.*, 68.

probanden moeten op een goede manier worden opgevolgd. Hiervoor moet geld vrijgemaakt worden om een passende behandeling te combineren met een goede en correcte opvolging door de 'probation officer'. Men moet zorgen voor veel meer 'probation officers' zodat deze geen te zware caseload hebben en zich dus op een juiste manier kunnen ontfermen over hun cliënt. Naast deze budgettaire problemen vormt ook het zachtvaardig imago van de probatiemaatregel een struikelblok. Dit resulteert in het feit dat er weinig publieke steun is voor het systeem. Dit is te wijten aan het feit dat de probatiemaatregel zich ondanks de structurele en budgettaire problemen niet volledig heeft kunnen ontplooiën. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat deze afhandelingsmodaliteit als niet-punitief wordt ervaren door de grote publieke meerderheid. In deze financieel moeilijke tijden is het laatste waarin men geïnteresseerd is wel het resocialiseren van een onverbeterlijke drugdelinquent. Recent zien we dat er meer en meer politieke steun komt voor het probatiesysteem en dat de overheid iets wil doen aan de organisationele capaciteit van zowel de gevangenis als van de hulpverlening. Dit zorgt er voor dat men de tijd heeft om zich richten op bepaalde categorieën van delinquenten. En dat zijn bijvoorbeeld de problematische druggebruikers. Zeker nu de publieke opinie er klaar voor is nu blijkt dat geaccepteerd wordt dat andere strafstrategieën aan de orde zijn bij deze categorie uit het strafrecht. Want de overbevolking van de gevangenis kan dan wel aangepakt worden via de 'intermediate sanctions', toch zal dit niets doen aan het drugprobleem waar de problematische druggebruiker mee te kampen heeft. Daarom richtte men in 1989 in Dade County, Florida een eerste Drug Treatment Court op. Men mag de ontwikkeling van de Drug Treatment Courts niet zien als een vervanging van de probatiemaatregel voor de problematische druggebruikers. Beide systemen hebben hun slaagkansen aangetoond. Probation beschikt immers over enorm veel verborgen talenten. Onderzoek toont aan dat probation wel degelijk kan zorgen voor een daling van het recidivecijfer en het gebruik van drugs mits een goede manier van implementeren van het systeem. Sterker nog, delinquenten vinden probation over een meer punitief karakter beschikken dan korte gevangenisstraffen. Opvallend is wel dat de Drug Treatment Courts in betere mate leiden tot een doorverwijzing naar de drughulpverlening. Maar dit wil niet zeggen dat men de probatiemaatregel moet afschrijven. Integendeel men moet geld vrijmaken om deze maatregel te verfijnen, zodat ook de doorverwijzing naar de hulpverlening via probation soepel kan verlopen. Beide systemen beschikken immers over vele voordelen: lagere kosten dan opsluiting, toegenomen mogelijkheden wat betreft de rehabilitatie, verminderd risico op criminele socialisatie... En zeker nu overbevolking van de gevangenissen internationaal op de agenda staat is de nood aan goedkopere en flexibele opties om te straffen nooit zo groot

geweest. De probatiemaatregel heeft er nu een vriendje bij en samen kunnen ze elkaar op de goede weg helpen zodat de probatiemaatregel in combinatie met de Drugtreatment Courts een integraal deel kan worden van ons internationaal gevecht tegen de drugsproblematiek.

DEEL 2: DOSSIERSTUDIE

HOOFDSTUK 4: EEN VERGELIJKENDE DOSSIERSTUDIE

1. Opzet Onderzoek

Aanvankelijk werd de drugbehandelingskamer te Gent verkocht als een systeem die de problemen waar het probatieweestem mee te kampen heeft zou oplossen. Om een beter beeld te krijgen van de verschillende problemen van het probatieweestem, werd een dossierstudie uitgevoerd op de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent. Hierbij werd een analyse gemaakt van dossiers uit de Drugbehandelingskamer en probatiedossiers betreffende problematische druggebruikers die naar de hulpverlening moeten worden doorverwezen, de zogenaamde code 60-dossiers. In het pilootproject van de drugbehandelingskamer werden een groot aantal van deze problemen aan de oppervlakte gebracht. Nu is het de bedoeling om dergelijke problemen te onderzoeken in de praktijk en beide manieren van sanctioneren te vergelijken met elkaar. Het DBK-project werd opgestart binnen de geschetste ‘ultimum remedium’-filosofie en wenst ondermeer tegemoet te komen aan de problemen inherent aan het probatieweestem, zoals de moeizame doorverwijzing naar de hulpverlening en het grote tijdsverloop tussen het gepleegde feit en concrete reactie. Deze problemen die ondervonden worden bij het probatieweestem zullen *geanalyseerd* worden aan de hand van volgende dossierstudie. Deze zou moeten duidelijk maken hoelang de verschillende stappen tijdens de probatieweestem in beslag nemen. Dit zal duidelijkheid scheppen over de tekortkomingen van het systeem en de redenen waarom men vanuit deze tekortkomingen het pilootproject DBK heeft opgestart.¹⁷². Deze drugbehandelingskamer is namelijk het plan om aan deze tekortkomingen grotendeels tegemoet te komen. De dossierstudie zou duidelijkheid moeten scheppen over de problemen die men probeert aan te pakken en de nieuwe problemen die opduiken bij het pilootproject. De resultaten van het onderzoek zullen opgesplitst worden in 2 delen. Deel 1 zal een vergelijking maken tussen de justitiële weg die zowel een probant als een beklagde van de drugbehandelingskamer kan afleggen. En deel 2 zal de duur van beide procedures met elkaar vergelijken.

¹⁷² MINISTER VAN JUSTITIE, VZW POPOV GGZ, PROCUREUR DES KONINGS GENT, VOORZITTER RECHTBANK EERSTE AANLEG GENT, STAFHOUDER BALIE GENT, *Samenwerkingsprotocol pilootproject Drugbehandelingskamer*, 8-14.

2. De Onderzoeksmethode

Om beide systemen met elkaar te vergelijken werd in deel 1 al een beroep gedaan op een uitvoerige literatuurstudie. In deel 2 zullen we gebruik maken van een dossierstudie. Eerst en vooral moest schriftelijke toelating verkregen worden van de Procureur des Konings Johan Sabbe. Voor het onderzoek wordt beroep gedaan op 20 probatiedossiers en 20 dossiers uit de drugbehandelingskamer. Enkele voorwaarden waar de dossiers aan moesten voldoen alvorens ze geselecteerd waren zijn van cruciaal belang voor de resultaten: bij de DBK gaat het om afgehandelde dossiers zodat er een volledig beeld kan gevormd worden van de procedure en zeker alle stappen reeds aan bod zijn gekomen. Bij probatie is het evident dat niet alle dossiers reeds afgehandeld kunnen zijn. Aangezien de meeste over een proefperiode van 3-5 jaar voldoen. Verschillende probatiedossiers zijn nog steeds hangende. Alle dossiers die geanalyseerd zijn, werden reeds gevonnist tussen 2007 en 2008. Het betreft niet zomaar probatiedossiers, maar het gaat om dossiers waarbij sprake is van een problematisch druggebruik. Anders laat dit niet toe de resultaten te vergelijken met elkaar aangezien het bij de drugbehandelingskamer enkel gaat om problematisch druggebruik. Op de hoogte gebracht van deze voorwaarden werd ik uitgenodigd bij de systeembeheerder van de rechtbank in Gent. Hier werd een lijst van ongeveer 40 dossiers per procedure ter beschikking gesteld waarop ik een steekproef uitvoerde. De geselecteerde dossiers kwamen in aanmerking voor de analyse.

3. Uitvoering van de dossierstudie

Ik kreeg op de rechtbank van Eerste aanleg een bureau ter beschikking om in alle rust de dossiers te analyseren. Hierbij focuste ik me voornamelijk op de verschillende data die aan bod kwamen in dossiers. Door alles chronologisch te rangschikken kreeg ik een goed beeld van hoe een procedure verloopt. In het deel dat hierop volgt zullen alle resultaten opgesomd worden, die uiteindelijk in een kritische reflectie zullen geëvalueerd worden

4. Het verloop van beide procedures

4.1. Het Verloop van de Probatieprocedure

Eerst en vooral moet door de politie een inbreuk op de drugwetgeving worden vastgesteld. De politie zal hiervan een PV opstellen en doorsturen naar de Procureur des Konings van het arrondissement Gent. Wanneer het gaat om een problematisch druggebruiker heeft het openbaar ministerie vier keuzes. Het kan seponeren (wat weinig waarschijnlijk is), er kan op

het niveau van het parket doorverwezen worden naar Proefzorg, er kan ook Bemiddeling in Strafzaken beslist worden. Dit kan ook in combinatie met proefzorg gebeuren aangezien er bij problematisch druggebruik meestal wel sprake is van een zekere schade waarbij een slachtoffer betrokken is.

Bijvoorbeeld: een autoruit wordt ingeslagen en het GPS-toestel wordt gestolen om zo het druggebruik te kunnen bekostigen.

Ten slotte kan de procureur ook beslissen om de verdachte te dagvaarden voor de rechtbank.

Wanneer dit laatste aan de orde is. Kan de rechter de persoon vrijspreken of veroordelen.

Wanneer een vrijspraak wordt uitgesproken is de procedure afgelopen. Wanneer de beklaagde wordt veroordeeld kan dit effectief zijn, hierbij wordt een gevangenis of werkstraf opgelegd. Er kan ook sprake zijn van een opschorting van de straf of een straf met uitstel al dan niet gebonden aan probatievoorwaarden. Wanneer er geen sprake is van voorwaarden hoeven er ook geen verdere stappen ondernomen worden zolang de beklaagde maar geen nieuwe feiten pleegt. Wanneer er wel voorwaarden worden opgelegd, zal de voorzitter van probatiecommissie op de hoogte worden gebracht van de zaak. Vervolgens zal hij een justitieassistent aanstellen die zich over de zaak zal ontfermen en de probant zal uitnodigen voor een eerste verkennend gesprek. In het beste geval komt de beklaagde opdagen, aanvaardt hij de voorwaarden die de justitieassistent hem oplegt, leeft hij deze voorwaarden correct na en kent de probatieprocedure een gunstig verloop. Maar in het geval de probant niet komt opdagen, wordt een nieuwe uitnodiging gestuurd naar de probant. Nu zijn er twee mogelijkheden; de probant komt deze keer wel opdagen en leeft al dan niet de voorwaarden na of hij komt opnieuw niet opdagen. In dit laatste geval wordt dan een aangetekende oproeping verstuurd en de zaak wordt te kennen gegeven bij de probatiecommissie. Deze commissie heeft twee keuzes, ofwel wordt een voorstel tot herroeping uitgesproken en wordt de zaak vervolgens aanhangig gemaakt bij het openbaar ministerie die dan in het merendeel van de gevallen zal beslissen om de zaak voor de rechter te brengen. Ofwel wordt geen herroeping uitgesproken en moet de probant opnieuw verschijnen voor de justitieassistent om alles nog eens opnieuw te proberen.(!) Wanneer er toch sprake is van herroeping en de zaak verschijnt voor de rechter, heeft ook de rechter dezelfde twee keuzes als het openbaar ministerie: ofwel wordt een herroeping uitgesproken en wordt de probatieprocedure stopgezet en wordt de probant veroordeeld tot een effectieve straf ofwel beslist de rechter om geen herroeping uit te spreken en de probant nog een kans te geven dan begint de procedure opnieuw.

Wanneer je dergelijk verloop van de procedure ziet, is het al snel duidelijk dat de procedure relatief snel kan afgehandeld worden wanneer alles verloopt zoals het zou moeten. Maar Wanneer je als probant de procedure wenst uit te rekken zijn er mogelijkheden genoeg om dit te realiseren. De logheid van het systeem is de doorwinterde delinquent vaak bekend met als gevolg dat hij misbruik maakt van de zwakheden ervan:

Een pleger van een druggerelateerd feit wordt voor de rechtbank gedagvaard door het Openbaar Ministerie. In eerste instantie zal de nodige tijd verlopen vooraleer de parketmagistraat overgaat tot dagvaarding. Wanneer de zaak wordt ingeleid voor de rechtbank en er dezelfde dag nog probatiemaatregelen worden voorgesteld, dan zal het sowieso nog ongeveer één maand duren vooraleer de griffie, de voorzitter van de probatiecommissie aanschrijft. Er verloopt opnieuw tijd voor aanstelling van een justitieassistent die zal belast worden met de opvolging van het specifieke dossier. Eenmaal de justitieassistent is aangewezen zal die pogen de probant uit te nodigen voor een gesprek. Vaak loopt het hier reeds fout en zal de justitieassistent geconfronteerd worden met het feit dat de probant geen stabiele levenssituatie kent en onvindbaar blijkt te zijn of gewoonweg niet reageert op de uitnodigingen. Indien hij er wel in slaagt een afspraak te bekomen met de probant wordt de zaak besproken en zal men proberen de probant naar de hulpverlening te oriënteren.¹⁷³

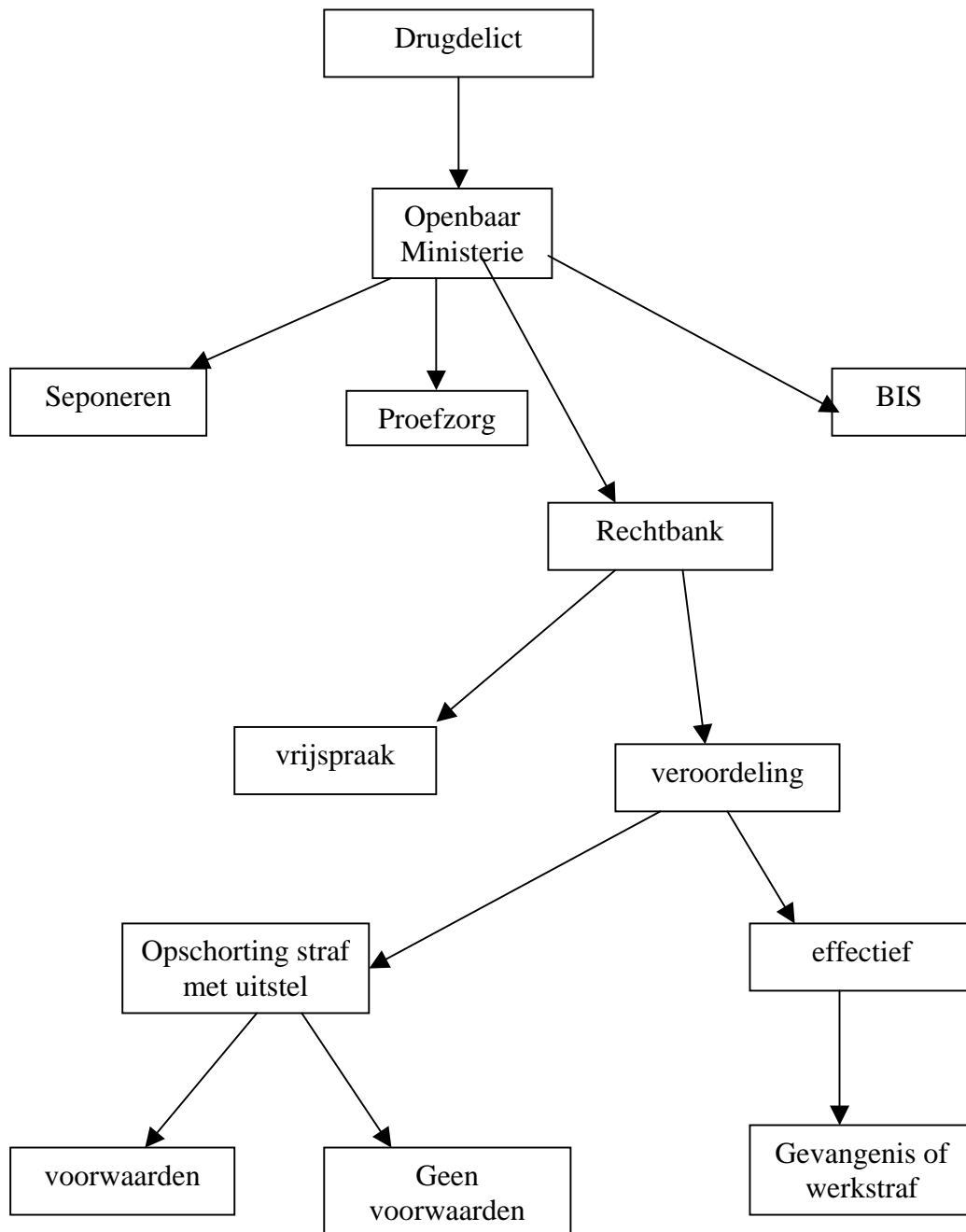
Wanneer de probant zich niet schikt naar de wensen van de justitieassistent, dan wordt hij per aangetekend schrijven uitgenodigd voor een zitting van de probatiecommissie. Wanneer men overgaat tot herroeping van de voorwaarden zal het vaak maanden duren alvorens de zaak voor de rechtbank worden gebracht.

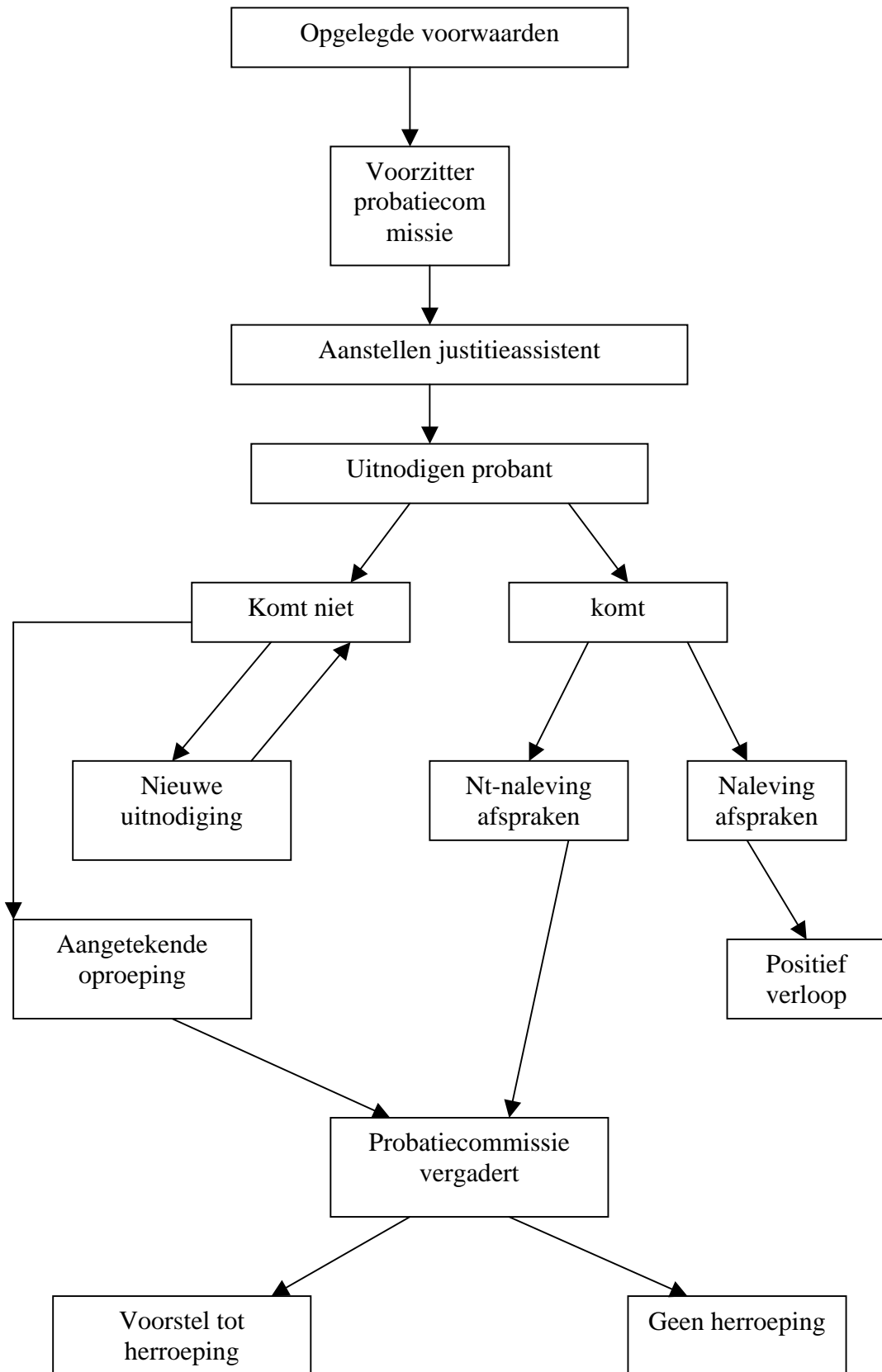
Hier wringt nu net het schoentje want vaak wanneer de rechtbank dient te oordelen over de herroeping van de probatiemaatregelen, wordt de rechter meestal geconfronteerd met het feit dat de probant na ontvangst van zijn dagvaarding snel opnieuw stappen heeft ondernomen om te voldoen aan de voorgelegde en ingestemde voorwaarden. Op die manier komt men in een vicieuze cirkel terecht waarbij de probant het bestaande systeem kan misbruiken, om zonder al te veel inspanningen de zaak voorbij de termijn te tillen waarin de maatregelen gelden.¹⁷⁴

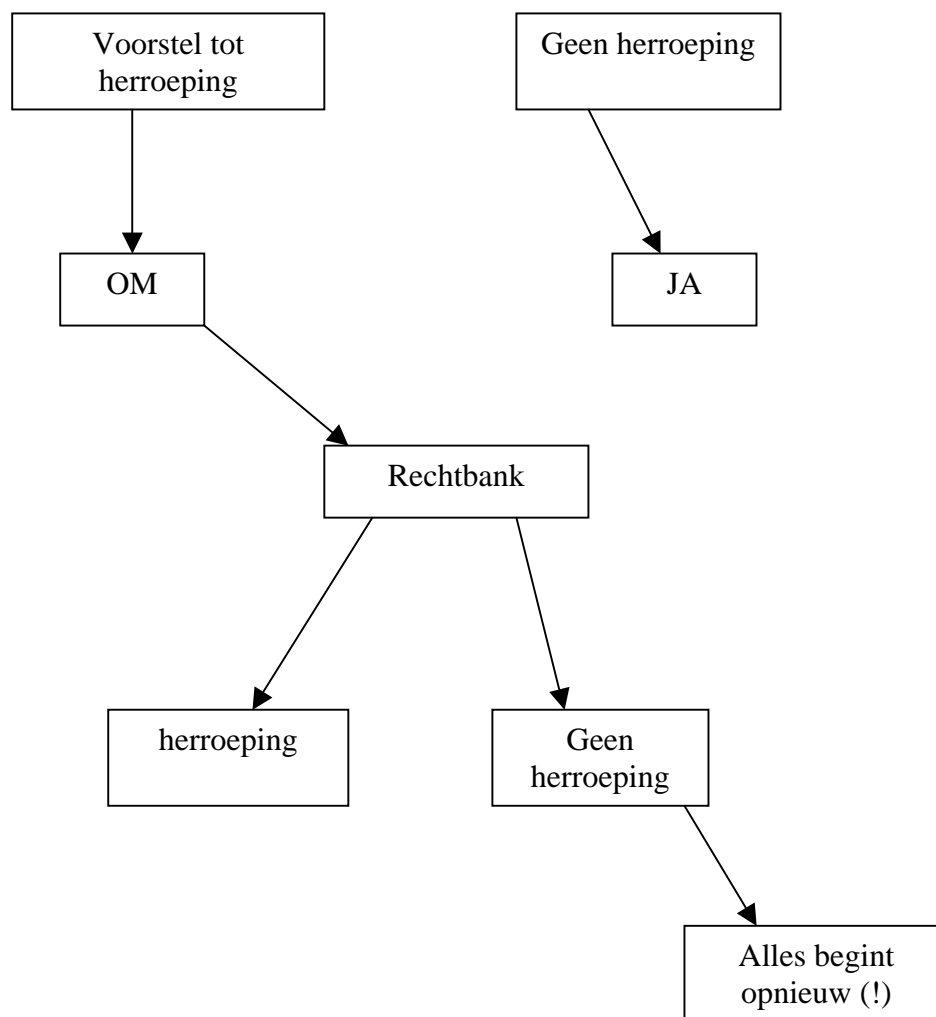
¹⁷³ SERLIPPENS, A. en DANGREAU, J., *Pilootproject Drugs in 3D in de Gentse rechtbank van Eerste Aanleg: De Drugbehandelingskamer (DBK)*, 7-9

¹⁷⁴ MINISTER VAN JUSTITIE, VZW POPOV GGZ, PROCUREUR DES KONINGS GENT, VOORZITTER RECHTBANK EERSTE AANLEG GENT, STAFHOUDER BALIE GENT, *Samenwerkingsprotocol pilootproject Drugbehandelingskamer*, 4-10.

4.2. Boomstructuur van de probatieprocedure

4.3. De rol van de verschillende actoren betrokken bij de Probatieprocedure¹⁷⁵

Het openbaar ministerie: met het oog op het vorderen van een probatieopschorting of een probatie-uitstel kan het openbaar ministerie een maatschappelijke enquête laten uitvoeren door een justitieassistent. Dit kan echter slechts mits toestemming van de verdachte. Wanneer een dienstverlening of een opleiding als probatievoorwaarde overwogen wordt, is een maatschappelijke enquête verplicht. In dit geval moet ze ingesteld worden in de aanwezigheid van de betrokkene. Wanneer het openbaar ministerie van die mening is dat de openbaarheid van de debatten de declassering van de verdachte zou kunnen veroorzaken, kan het openbaar ministerie ten aanzien van de vonnisgerechten schriftelijk vorderen dat de beslissing van een opschorting in de raadkamer doorgaat. In het kader van de herroeping speelt het openbaar

¹⁷⁵ MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 126-137.

ministerie een belangrijke rol. In de gevallen waarin niet voldaan werd aan de voorwaarden en de probatiecommissie de herroeping bevolen heeft, kan het openbaar ministerie de betrokkene dagvaarden voor de rechtbank van eerste aanleg.

De onderzoeksrechter: ook de onderzoeksrechter kan met het oog op een probatieopschorting of -uitstel een maatschappelijke enquête laten uitvoeren door de justitieassistent. Wanneer het onderzoeksgerecht dit reeds tijdens een gerechtelijk onderzoek vraagt, verhindert men dat de rechter zijn zaak later zal moeten uitstellen om dergelijke enquête te laten uitvoeren.

De rechter: net zoals de onderzoeksrechter en het openbaar ministerie kan de rechter een maatschappelijke enquête laten uitvoeren door de justitieassistent. Verder nog is de rechter verantwoordelijk voor het bepalen van de proeftijd en het bepalen van de probatievoorwaarden rekening houdende met de aanbevelingen die gedaan werden in de maatschappelijke enquête. Ten slotte kan de rechter uitspraak doen over de herroeping. Indien hij overgaat tot herroeping kan de rechter de verdachte van de feiten niet veroordelen tot een gevangenisstraf van meer dan vijf jaar.

De advocaat: de advocaat kan vragen aan het openbaar ministerie, de rechter en de onderzoeksrechter om een maatschappelijke enquête te laten uitvoeren. Zo zorgt hij ervoor dat zijn cliënt misschien in aanmerking komt voor probatieopschorting of –uitstel. Bovendien kan hij samen met zijn cliënt een voorstel van probatievoorwaarden formuleren.

De probatiecommissie: wanneer de afspraken die de betrokkene gemaakt heeft met de justitieassistent niet worden nageleefd zal de probatiecommissie vergaderen en beslissen of er al dan niet een voorstel tot herroeping zal worden ingediend bij het openbaar ministerie. Deze vergadering wordt voorgezeten door de rechter van eerste aanleg, bijgestaan door de advocaat van de betrokkene, substituut van de Procureur des Konings, de justitieassistenten en eventuele begeleiders uit de hulpverlening.

De justitieassistent: is verantwoordelijk voor het opstellen van de maatschappelijke enquête die hij moet uitvoeren in opdracht van het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter of de rechter. Hierdoor kan hij aanbevelingen doen of een probatieprocedure wel aangewezen bij de betrokken persoon. Verder nog kan hij voorstellen welke probatievoorwaarden van toepassing horen te zijn.

Na de veroordeling van de beklaagde, wordt de justitieassistent verantwoordelijk voor de opvolging van de probant. Hierbij moet hij erop toezien dat hij de voorwaarden naleeft. In dit onderzoek is de rol van de justitieassistent zeer belangrijk bij het zoeken van een juiste plaats binnen de drughulpverlening. Van het verloop van de naleving van de voorwaarden doet de

justitieassistenten verslag in het probatieverslag. Dit kan aangewend worden door de probatiecommissie om al dan niet over herroeping te beslissen tijdens de vergadering van de probatiecommissie.

De hulpverlening: Voor de effectieve begeleiding en behandeling van cliënten wordt een beroep gedaan op verschillende welzijns- en gezondheidscentra in de Gentse regio en op de gespecialiseerde drughulpverlening in deze regio of daarbuiten.

4.4. Het verloop van de DBK-procedure

In navolging van het pilootproject proefzorg werd in 2008 een samenwerkingsprotocol ‘pilotproject drugbehandelingskamer’ afgesloten met alle betrokken partijen. De drugbehandelingskamer heeft tot doel om binnen de schoot van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent een gespecialiseerde kamer te voorzien voor niet-georganiseerde drug- en druggerelateerde criminaliteit, waarbij in hoofde van de beklaagden een afhankelijkheidsproblematiek aan de grondslag ligt van de feiten waarvoor zij worden gedagvaard.¹⁷⁶ Op die manier wil men vanuit justitie adequaat reageren op personen met een drugproblematiek. Zoals aangegeven in hoofdstuk 1, dient een gevangenisstraf een ‘ultimum remedium’ te zijn ten aanzien van druggebruikers. Het aanbieden van hulpverlening zou een prioriteit moeten zijn en kan op termijn ook een meerwaarde zijn voor gebruikers. Uniek aan de drugbehandelingskamer is dat de rechter eerst de kans geeft aan de beklaagde iets te doen aan zijn/haar afhankelijkheidsprobleem, voordat er een veroordeling uitgesproken wordt. Daarom is er op elke zitting een liaison van de hulpverlening aanwezig, die de rol van hulpverlener vervult.¹⁷⁷ Deze liaisonpersoon informeert de cliënt over de bestaande mogelijkheden binnen de (drug)hulpverlening en gaat samen met hem/haar op zoek naar een geschikt hulpverleningstraject. Hierbij heeft men oog voor verschillende leefgebieden (vb. werk, huisvesting, ...). De rechtbank van Gent werkt hiertoe samen met verschillende organisaties en voorzieningen, zowel binnen de gespecialiseerde drughulpverlening als binnen de algemene gezondheidszorg en het welzijnswerk. Als de beklaagde geen hulp wil, kan de rechter hem meteen veroordelen. Als de beklaagde er wel mee instemt om een behandelingstraject op te stellen, dient deze de eerste maanden om de twee weken voor de

¹⁷⁶ *Pilotproject Drugbehandelingskamer: Samenwerkingsprotocol tussen de Minister van Justitie, VZW POPOV GGZ, Procureur des Konings te Gent, Voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Gent en Stafhouder van de balie te Gent.*

¹⁷⁷ GEENENS, K., VANDERPLASSCHEN, W., BROEKAERT, E., DE RUYVER, B. en ALEXANDRE, S., *Tussen droom en daad: implementatie van case management voor druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent, Academia Press, 2005, 159-164.

rechtbank te verschijnen. Daarna gebeurt dit minstens eenmaal per maand. Op die manier wordt de beklaagde gedurende zes à tien maanden nauw opgevolgd door de correctionele rechtbank, waarbij hij telkens opnieuw geconfronteerd wordt met dezelfde actoren. Bij afronding worden de eventuele straf en bijkomende voorwaarden individueel en op maat bepaald.

Wat betreft de verschillende zittingen, is het belangrijk een onderscheid te maken tussen de inleidende zitting, de oriëntatiezitting, de opvolgzittingen en de eindzitting. Doorheen het gehele traject hebben cliënten het recht op bijstand van een advocaat en wordt ook rekening gehouden met de burgerlijke partij.

Tijdens de inleidende zitting zal de parketmagistraat uiteenzetten waarom hij meent dat een beklaagde in aanmerking komt voor deelname aan de drugbehandelingskamer. Er wordt aan een cliënt een uitgebreide uiteenzetting gegeven over de werking van de DBK en men besteedt eveneens aandacht aan de verwachtingen van de cliënt. Indien een beklaagde ervoor kiest om deel te nemen aan het traject, krijgt hij een afspraak met de hem/haar toebedeelde liaison. Wanneer blijkt dat iemand schuldig is en niet in aanmerking komt voor de DBK, zal er overgegaan worden tot een eindzitting.

Tussen de inleidende zitting en oriëntatiezitting verlopen twee weken. Tijdens deze periode gaat de liaison, al dan niet in samenspraak met de ‘behandelende instantie’, de problematiek en graad van afhankelijkheid bij de cliënt na. Samen met de liaison stelt de betrokkene een behandelingstraject op om voor te leggen aan de rechtbank.

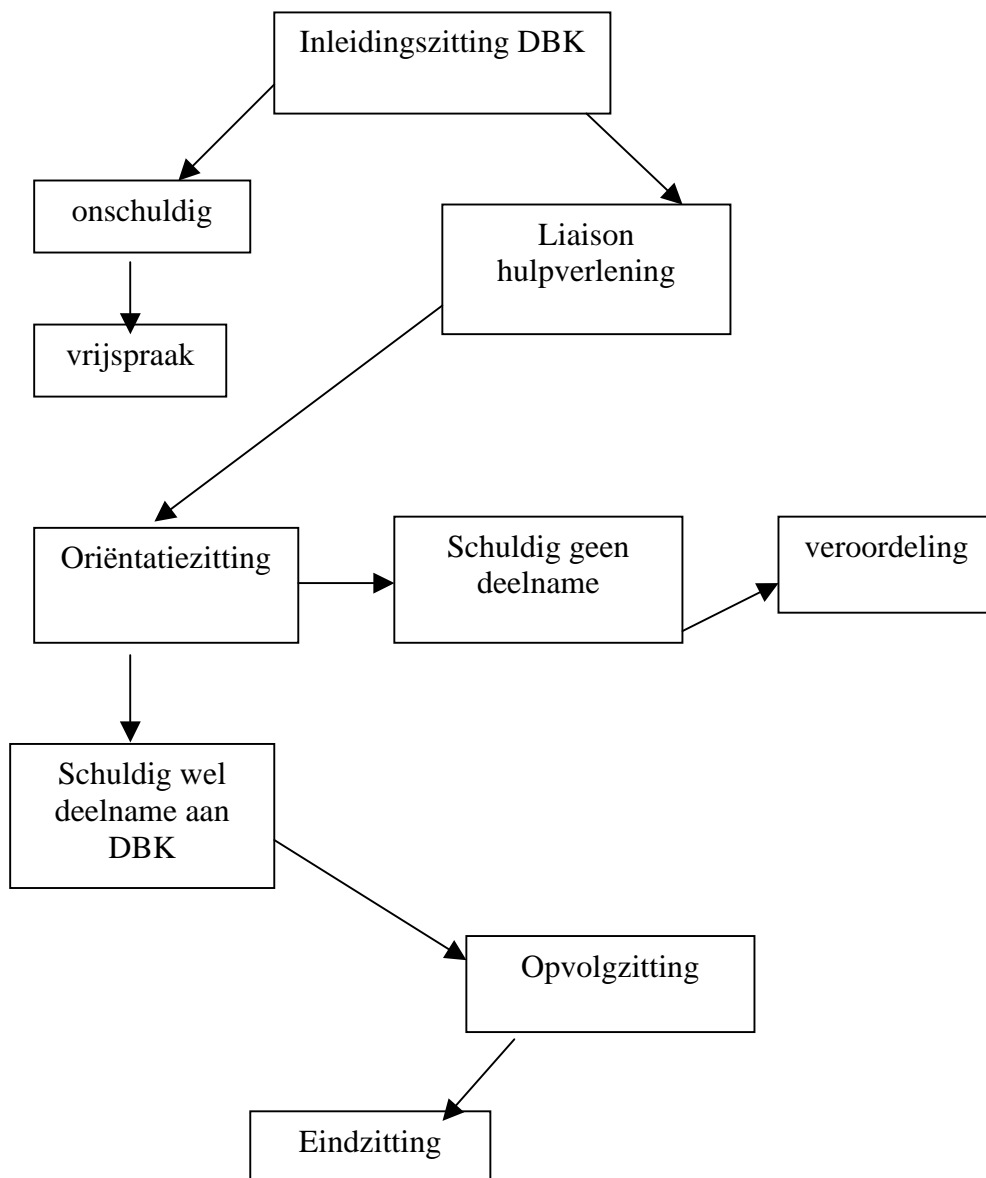
Op de oriëntatiezitting stelt de beklaagde het behandelingstraject voor aan de rechtbank. Indien de rechtbank zich hiermee tevreden stelt, dient de cliënt de eerste maand om de twee weken te verschijnen, later minstens eenmaal per maand. Tijdens de opvolgingzittingen legt de betrokkene bewijzen voor aan de rechtbank, die duiden op een goede uitvoering van het behandelingstraject.

Dit gehele proces heeft een gemiddelde duurtijd van tien maanden. Op die wijze wordt de rechtsgang niet te veel vertraagd, wat ook positief is voor de beklaagden. Het spreekt uiteraard voor zich dat deze termijn moet afgestemd worden op het ontwikkeld behandelingstraject.

Tot slot wordt er overgegaan tot de eindfase: de eindzitting. Tijdens deze eindfase worden de voorbije maanden geëvalueerd en wordt er toekomstgericht gekeken. De zaak wordt in beraad genomen, rekening houdend met de elementen die zich hebben voorgedaan. Ook de

burgerlijke partij wordt hierbij uitgenodigd. Op de eindzitting heeft de rechter de keuze tussen een veroordeling, een (probatie)opschorting of een (probatie)uitstel (art. 9 van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen)

4.5. Boomstructuur van de DBK-procedure

4.6. De rol van de verschillende actoren betrokken bij de DBK-procedure¹⁷⁸

Naast de beklaagde, het parket, de rechtbank en de hulpverlening zijn nog een aantal andere actoren betrokken bij de werking van de drugbehandelingskamer. In wat volgt, wordt de rol van deze actoren in het DBK-verhaal beschreven.

Het parket: Het Openbaar Ministerie bepaalt aan de hand van juridische en beleidscriteria welke personen in aanmerking kunnen komen voor het systeem van de drugbehandelingskamer. Indien een parketmagistraat iemand dagvaardt voor de DBK, zal de procureur op de inleidende zitting uiteenzetten waarom hij meent dat de beklaagde in aanmerking komt voor deelname aan het DBK-traject. Tijdens het traject dienen parketmagistraten telkens na te gaan of er geen nieuwe feiten zijn binnengekomen op het parket. Alle feiten worden immers gecentraliseerd bij dezelfde rechtbank, zodat deze kennis heeft van de ontwikkelingen en evoluties met betrekking tot de betrokken cliënten. Na afloop van het traject vorderen parketmagistraten de volgens hen best passende straf. Hun specifieke taak en doel is te voorkomen dat er zich nieuwe feiten voordoen en ervoor zorgen dat probleemgebruikers hun gebruik stopzetten.

De rechter: De rechter legt aan de beklaagde uitvoerig de werking uit van de drugbehandelingskamer en zet tevens de krijtlijnen uit van wat van de beklaagde verwacht wordt. Hij neemt de zaak in de eindfase in beraad, rekening houdend met de elementen die zich hebben voorgedaan gedurende het gehele traject.

De liaison: Op elke zitting is er een liaison aanwezig. Deze persoon vormt de brug tussen justitie en hulpverlening en is in de hulpverlening ingebed. De liaison is een schakelfiguur naar verschillende vormen van hulpverlening, teneinde aan een beklaagde ondersteuning te bieden op alle leefgebieden.

Indien een beklaagde kiest voor een DBK-traject, krijgt deze diezelfde dag nog een afspraak met de liaison die hem wordt toebedeeld. Op dit gesprek verduidelijkt de liaison zijn/haar positie als hulpverleningsactor. Men probeert de cliënt in de eerste plaats op zijn gemak te stellen. De liaison geeft ook uitleg aan de cliënt over de procedures en de verwachtingen, over de DBK, probeert een overzicht op te stellen van de verschillende diensten waarmee de cliënt

¹⁷⁸ DE RUYVER, B., VANDERPLASSCHEN, W., VANDERLAENEN, F., COLMAN, C., GOOSSENS, K., TAVERNIER, L., BOONE, L. en BROEKAERT, E., *De Drugbehandelingskamer: tussentijdse evaluatie*, IRCP, 2009, 12-14.

reeds contact heeft. Verder worden ook praktische dingen geregeld, zoals het ondertekenen van een geïnformeerde toestemming, uitwisselen van contactgegevens, ...

Na twee weken volgt een eerste grondig gesprek. Hierin probeert de liaison een beeld te krijgen van de persoon die voor hem/haar zit. Dit gaat over verschillende leefgebieden, zoals o.a. gezondheid, dagbesteding, gebruik, justitie, ... Men zoekt samen naar wat belangrijk is. Hierbij komt ook het netwerk rondom de cliënt aan bod. Deze zoektocht wordt stap voor stap concreter gemaakt. Verder informeert de liaison de beklaagde over de bestaande mogelijkheden binnen de hulpverlening. Wanneer alle informatie verzameld is, wordt er een plan opgesteld. Dit resulteert in een concreet behandelingstraject waarbij er oog is voor de verschillende leefgebieden. De bedoeling is dan dat de cliënt dit plan voorlegt op de rechtbank. De taak van de liaison op de rechtbank is de zaak van de beklaagde te behartigen en toe te lichten wanneer nodig. Nadien wordt het plan opgevolgd en wordt er gekeken of alles goed en vlot verloopt.

Naar de hulpverlening toe bestaat de taak van de liaisons erin hulpverleners te sensibiliseren en te informeren over de DBK. Ook daar is het van belang duidelijk uit te leggen wat de DBK inhoudt. Tot slot heeft men oog voor 'netwerken'. Als liaison komt men in contact met verschillende organisaties. Belangrijk is daar voldoende vertrouwen te winnen en informatie uit te wisselen wanneer nodig. Ook naar de cliënten toe is het van belang een vertrouwensrelatie op te bouwen.

De balie: De opdracht van een advocaat bestaat erin zijn cliënt raad te geven op juridisch vlak, hem bij te staan in de loop van de procedures en hem te vertegenwoordigen voor het gerecht. Binnen de DBK verandert niets aan hun takenpakket. Toch zijn er enkele verschillen in vergelijking met de probatiezittingen. Zo dient een advocaat aan een cliënt het systeem van de DBK en de rol van alle actoren (met name deze van de liaison) grondig uit te leggen. Verder moet de advocaat zelf vaker op de zitting aanwezig zijn wegens het frequente voorkomen van hun cliënt. Bovendien is op elke inleidende zitting een 'advocaat van wacht' aanwezig. Wanneer een cliënt in aanmerking komt voor de DBK, kan deze steeds beroep doen op een pro-deo advocaat. Tenslotte kan een advocaat steeds een doorverwijzing naar de DBK vragen. In dat geval is het belangrijk om aan de liaisons kenbaar te maken dat het een cliënt met een afhankelijkheidsprobleem betreft.

DBK-coördinator: Deze persoon fungeert als aanspreekpunt voor alle betrokken actoren. Hij staat in voor de contacten met de hulpverlening in de brede zin van het woord, met inbegrip

van welzijns- en gezondheidscentra die niet tot de drughulpverlening sensu stricto behoren. Hij dient eventuele problemen te signaleren- bij zowel justitie als de hulpverlening- en verdere samenwerkingsmogelijkheden te verkennen. Het is belangrijk voor ogen te houden dat er momenteel officieel geen DBK-coördinator is aangesteld. Deze functie wordt opgenomen door de provinciale coördinator case management, die vanuit de subsidiërende overheid (Provincie Oost-Vlaanderen) de toestemming en ruimte krijgt, om (tijdelijk) deze functie in te vullen.

De onderzoeksrechter: Wanneer de beklaagde aangehouden is omwille van druggerelateerde feiten, kan de onderzoeksrechter een beroep doen op de liaison voor een prescreening en assessment in verband met middelengebruik. Dit kan resulteren in een efficiënte vrijheid onder voorwaarden (VOV), waarbij de verdachte na afloop van het gerechtelijk onderzoek naar de drugbehandelingskamer kan doorverwezen worden.

De hulpverlening: Voor de effectieve begeleiding en behandeling van cliënten wordt een beroep gedaan op verschillende welzijns- en gezondheidscentra in de Gentse regio en op de gespecialiseerde drughulpverlening in deze regio of daarbuiten.

5. De duur van beide procedures

5.1. De Probatieprocedure

5.1.1. Gepleegde feit – eerste zitting

Wanneer we kijken naar de duur tussen het plegen van het feit en de uiteindelijke veroordeling voor de rechtbank zien we dat dit in 6 gevallen al na 3-5 maand is na het gepleegde feit. Slechts in enkele gevallen duurt dit langer. In drie gevallen duurde dit 7 maand aangezien er een gerechtelijk onderzoek werd gevorderd na het plegen van de feiten. In 8 andere gevallen duurt dit tussen 12 en 15 maanden. In 4 van de 8 gevallen is dit te wijten aan het feit dat de Procureur eerst besloot om Proefzorg toe te passen. Maar de betrokkenen kwamen hun afspraken niet na en werden na 15 maanden alsnog voor de rechtbank gebracht waar hen probatie-uitstel verleend werd. In de vier andere gevallen was er sprake van een gerechtelijk onderzoek en een aanhouding waardoor de betrokkenen ook nog eens de procedure voor de raadkamer moesten doorlopen alvorens voor te komen voor de

correctionele kamer. In twee andere gevallen waar geen proefzorg werd verleend zien we dat ook hier de duur iets meer dan één jaar bedraagt, opvallend bij deze gevallen is het feit dat het hierbij gaat om nieuwe feiten na een eerdere veroordeling tot probatie-uitstel één jaar voor deze nieuwe feiten. Zij schonden dus hun voorwaarden maar ze verkregen opnieuw de gratie en werden veroordeeld tot probatie-uitstel. Dan is er nog een uitschieter waarbij het 19 maanden duurt alvorens de betrokkene veroordeeld wordt. Dit was te wijten aan het feit dat de betrokkene eerst via proefzorg in de hulpverlening was terecht gekomen. Aangezien de betrokkene na 8 maand was hervallen, werd het dossier terug overgemaakt aan de Procureur des Konings die de zaak dan aanhangig maakte voor de correctionele kamer waar dan uiteindelijk probatieopschorting werd uitgesproken.

5.1.2. Eerste Contact met de Justitieassistent in kader van maatschappelijke enquête

In alle gevallen die bestudeerd zijn wordt één à twee maand voordat het vonnis uitgesproken wordt een maatschappelijke enquête opgesteld door de justitieassistent. In één enkel geval waarbij er sprake was van Vrijlating Onder Voorwaarden was dit maar liefst 6 maanden voor het vonnis. Het duurt nog zolang tot de terechtzitting voor de correctionele kamer omdat de beklaagde nog de procedure voor de Raadkamer moet doorlopen. Bij de VOV verwittigt de onderzoeksrechter het Justitiehuis een justitieassistent aan te stellen om de voorwaarden voor de vrijlating op te stellen.

5.1.3. Eerste contact justitieassistent in kader van opgelegde voorwaarden en contact hulpverlening

Ook hier is er sprake van een constante in de resultaten van het onderzoek. In alle gevallen wordt een eerste contact met de Justitieassistent in kader van het bespreken van de opgelegde voorwaarden voorzien 2 à 3 maanden na het vonnis van de rechtbank. Slechts in 6 van de 20 dossiers wordt die afspraak ook effectief nagekomen. In 2 van de 6 gevallen is dit slechts na een nieuwe uitnodiging van de justitieassistent. Dan is het ook evident dat er maar in 8 gevallen een contact kan gemaakt worden met de hulpverlening. Dit gebeurt meestal relatief snel. De probant moet in 4 van de 6 gevallen één maand op de wachtlijst staan, alvorens opgenomen te worden in de hulpverlening. In de 4 andere gevallen is dit 2 maanden na het vonnis.

5.1.4. Herroeping: Vergadering Probatiecommissie – eerst volgende zitting

Wanneer de probanten hun afspraken met de justitieassistent niet nakomen, wordt de probatiecommissie hiervan op de hoogte gebracht. Hierbij zullen we kijken naar hoelang het duurt tot de rechter de herroeping heeft bevolen, nadat de probatiecommissie beslist heeft op de vergadering om een beslissing tot herroeping over te maken aan het openbaar ministerie. In zeven van de twintig dossiers is er sprake van een herroeping. Opvallend is het feit dat het telkens 6 maanden duurt tussen de vergadering van de probatiecommissie en het vonnis waarbij herroeping wordt uitgesproken. Dit is praktisch gelijk aan de termijn die nodig was tussen het gepleegde feit en de eerste veroordeling van de beklaagde.

5.1.5. Gepleegde feit – herroeping

Deze resultaten zijn zeer uiteenlopend. Wanneer we de 7 dossiers bekijken waarin de herroeping uitgesproken wordt zien we 2 dossiers waarbij deze termijn iets meer dan 2 jaar bedraagt. Drie dossiers slepen meer dan 3 jaar aan en er zijn 2 dossiers waarbij dit om en bij 1 jaar bedraagt.

5.2. *De DBK-Procedure*

5.2.1. Gepleegde feit – eerste zitting

Wanneer we de dossiers bekijken, zien we dat de meeste drugdelinquenten slechts acht tot elf maanden na de feiten voor de drugbehandelingskamer verschijnen (in 16 van de 20 dossiers). Bij één uitschieter is dit zelfs 16 maanden. Deze relatief lange duur is te wijten aan het feit dat de beklaagden eerst een procedure bij proefzorg hebben doorlopen, die uiteindelijk mislukt is. Wanneer de beklaagden geen proefzorg doorliepen en direct voor de drugbehandelingskamer gedagvaard werden, bedraagt deze termijn vier tot vijf maanden (2 dossiers). Eén beklaagde kwam reeds na 1 maand voor de rechtbank. Dit was te wijten aan het feit dat de beklaagde voorkwam aan de hand van een uithalingsbevel.

5.2.2. Eerste zitting – eindzitting

In 8 van de 20 gevallen werd probatie-uitstel uitgesproken door de rechter aangezien de beklaagde de procedure bij de drugbehandelingskamer niet meer foutloos doorliep. De termijn tussen de inleidingszitting en de uitspraak van de rechter die als correctionele rechter optrad

varieerde tussen een half jaar en één jaar. In 3 gevallen werd ook probatie-uitstel uitgesproken maar dit was omdat de beklaagde niet wenste deel te nemen aan de DBK-procedure. In deze gevallen werd binnen de maand na de eerste zitting een uitspraak gedaan. In 4 dossiers was er sprake van een uitspraak een week na de eerste zitting aangezien de beklaagde niet kwam opdagen en dit ook al het geval was bij de mislukte proefzorg die hieraan voorafging. In vijf gevallen kwam het tot een eindzitting na positief verloop van de procedure. In drie van de vijf gevallen sleepte de procedure een jaar aan, in één geval duurde dit 18 maanden en in een ander geval duurde dit slechts 7 maanden. Opvallend is dat bij 3 van de vijf gevallen alsnog een probatie-uitstel wordt uitgesproken om de betrokkene verder te ondersteunen in zijn rehabilitatie.

5.2.3. Eerste contact hulpverlening

Hierbij rekenen we het gesprek op de inleidende zitting met de liaison niet als een geldig contact. Ook al is deze persoon verbonden aan de hulpverlening. Met een contact met de hulpverlening doelen we hier op een daadwerkelijke opname of behandeling die van start gaat.

In 13 gevallen kwam het tot een contact met de hulpverlening. In 8 gevallen resulteerde deze hulpverlening niet in een rehabilitatie. In vijf gevallen was dit wel succesvol. Hierbij moeten we wel in het achterhoofd houden dat in de meeste gevallen al een eerste contact met de hulpverlening gemaakt werd via proefzorg. Wat betreft de DBK kan de betrokkene in 8 gevallen al na minder dan een maand na de inleidende zitting opgenomen worden in de hulpverlening. Hierbij hebben we het over een residentiële opname. In drie gevallen is dit het geval na 2 maand. In één enkel geval kan dit al reeds gebeuren een week na de inleidende zitting. Deze resultaten zijn sterk afhankelijk van de opname capaciteit van de hulpverlening. De betrokkenen komen op een wachtlijst terecht tot ze kunnen opgenomen worden. In deze 13 gevallen is er bij geen enkel dossier sprake van een vlekkeloos verloop van de procedure. De liaisons moeten meerdere malen een opnameplaats zoeken voor deze betrokkene, want wanneer de betrokkene de voorwaarden van het opnamecentrum niet naleeft wordt hij ontslaan en wordt de plaats door iemand anders ingevuld.

6. Kritische Reflectie van de dossierstudie

Wanneer we kijken naar de resultaten van probatie zien we dat de rechtbank de beklaagde de mogelijkheid geeft om zich aan bepaalde voorwaarden te houden. Voorbeelden van probatiemaatregelen bij problematische middelengebruikers zijn: verbod bepaalde plaatsen te bezoeken, zich aan een behandeling onderwerpen, vermijden van enig contact met het drugmilieu, onthouden van elke vorm van druggebruik, een gepaste psycho-sociale begeleiding volgen, een vast adres behouden of ingaan op de uitnodigingen van de probatieassistent. Probatiemassistenten staan in voor de begeleiding van de probant en brengen verslag uit aan de probatiemissie. In voorkomend geval kan deze de herroeping van de probatie op grond van het niet-naleven van de voorwaarden voorstellen aan het parket.¹⁷⁹ Met betrekking tot deze maatregelen rijzen enkele problemen. Wanneer een zaak wordt ingeleid voor de rechtbank en er dezelfde dag nog probatiemaatregelen worden voorgesteld, duurt het sowieso nog ongeveer een maand voordat de griffie de voorzitter van de probatiemissie aanschrijft. Er verloopt opnieuw tijd voordat overgegaan wordt tot de aanstelling van een justitieassistent die belast wordt met de opvolging van het specifieke dossier. Eenmaal een justitieassistent is aangewezen, zal deze pogen de probant uit te nodigen voor een gesprek. Dikwijls blijkt dit niet evident. Zo wordt men vaak geconfronteerd met het feit dat een probant geen stabiele leefsituatie kent en onvindbaar blijkt te zijn of gewoonweg niet reageert op de uitnodigingen. De mogelijkheden van justitieassistenten om aan dit probleem tegemoet te komen, zijn momenteel ontoereikend. Indien een justitieassistent er wel in slaagt een afspraak te organiseren, wordt de zaak besproken en zal men proberen de probant naar de hulpverlening te oriënteren. Het spreekt voor zich dat hier in tussentijd heel wat tijd is over heen gegaan. Men kan dus pas na 2 à 3 maanden een poging doen om een gepaste begeleiding te zoeken voor de probant. Wanneer men er uiteindelijk toch in slaagt de betrokkene te oriënteren naar de drughulpverlening, heeft men geen instrumenten ter beschikking om efficiënt te reageren op terugval of eventuele andere problemen. De probant kan hervallen in zijn druggebruik, hij kan opzettelijk een aantal uitnodigingen van de justitieassistent niet nakomen en andere uitnodigingen dan weer wel. Zo heeft de probant verschillende mogelijkheden om alles in tijd te rekken. Toch zal de justitieassistent opnieuw contact zoeken met de persoon in kwestie. Indien deze zich niet aan de afspraken met zijn/haar justitieassistent houdt, wordt deze per

¹⁷⁹ MEESE, J., VAN IMPE, K. en DE RUYVER, B., 'De relatie tussen strafrechtsbedeling en drughulpverlening: op dreef of op drift?', *Panopticon*, 2000, 304-345.

aangetekend schrijven uitgenodigd naar een vergadering van de probatiecommissie. Deze commissie kan aan het parket enkel voorstellen om de probatiemaatregelen te herroepen. De zaak wordt dan opnieuw verwezen naar het openbaar ministerie die de zaak op zitting dient te brengen, alwaar de rechtbank moet oordelen over de opportuniteit van de herroeping.

Vaak zien we dat er tussen de datum van het gepleegde feit en het voorstel tot herroeping al snel meer dan een half jaar kan verlopen zijn. Wanneer door de probatiecommissie een effectieve beslissing tot herroeping wordt genomen, zal het gauw zes maanden duren alvorens de zaak voor de rechtbank wordt gebracht.

Vaak wordt de rechtbank, die dient te oordelen over de herroeping, geconfronteerd met het feit dat een cliënt na ontvangst van zijn dagvaarding snel opnieuw stappen heeft ondernomen om te voldoen aan de hem/haar voorgestelde voorwaarden. Op die manier dreigt men in een vicieuze cirkel terecht te komen waarbij een cliënt het bestaande systeem kan misbruiken, om zonder al te veel inspanningen de zaak voorbij de termijn te tillen binnen de welke de maatregelen gelden. Het is dus een feit dat de probatieprocedure zeer langdradig kan worden. Het is evenwel even duidelijk dat het huidige systeem vaak geen adequaat antwoord biedt op de verslavingsproblematiek en dat de Belgische justitie er niet in slaagt om snel en efficiënt te reageren met betrekking tot personen die een acute drugproblematiek kennen. Het probatiesysteem betreft een log systeem waarbij moeilijk op een efficiënte manier kan worden ingespeeld op het - vaak wijzigend - gedrag van de drugdelinquent. Als oplossing hiervoor werd in 2008 het pilootproject Drugbehandelingskamer opgestart. Het werd verkocht als een nieuw systeem dat aan alle problemen waar het probatiesysteem mee te kampen heeft tegemoet zal komen. De drugbehandelingskamer werd aanvankelijk verkocht als dergelijk systeem, maar de praktijk leerde al snel dat ook dit systeem zijn beperkingen heeft. Wanneer we de resultaten van het onderzoek hierbij betrekken zien we dat de procedure voor de rechtbank veel langer duurt dan bij probatie. De beklaagde dient elke week voor de rechtbank te verschijnen en indien het traject een positief verloop kent, kan dit meer dan een jaar duren. Het is dus een zeer tijdsintensief systeem in vergelijking met de klassieke procedure. Waarbij meestal slecht ene drietal zittingen nodig zijn om de uitspraak te doen over probatieopschorting of –uitstel. Uit het onderzoek blijkt ook dat wanneer er voor de betrokkene geen plaats in de hulpverlening gevonden wordt, men in een soort fase zit waar niet veel kan ondernomen worden. Toch valt op hoe snel beklaagden via de drugbehandelingskamer in de hulpverlening worden opgenomen. Er wordt dus veel korter op de bal gespeeld.

Het is duidelijk dat de Drugbehandelingskamer wel tegemoet komt aan het onnodig uitrekken van de procedure. Dit is in deze kamer zo goed als onmogelijk aangezien men zich telkens persoonlijk voor de rechter moet verantwoorden. Toch mag men het probatiesysteem niet afschrijven, het heeft slechts een grondige hervorming nodig. Want probatie is een systeem met zeer veel potentieel wanneer men zorgt voor een minder zware caseload voor de justitieassistenten, zodat zij ook zeer kort op de bal kunnen spelen en de procedure veel persoonlijker kunnen maken. Ook aan de structuur van het probatiesysteem kan gewerkt worden. Men kan de procedure minder ingewikkeld maken en er voor zorgen dat er rapper kan gereageerd worden; zo kan men de procedure bijvoorbeeld inkorten door de probatiecommissie zelf te laten beslissen over de herroeping. Wanneer we deze beslissing laten nemen door een rechter duurt dit al snel een half jaar alvorens de probant opnieuw moet voorkomen. En ook dan kan de probant bijvoorbeeld verzet of andere stappen ondernemen om de procedure te rekken door bijvoorbeeld een attest van een ambulante begeleiding in een ontwenningcentra voor te leggen op de zitting of een attest van andere probatievoorwaarden waar hij nu plots wel aan voldoet.

Toch staat de drugbehandelingskamer niet garant voor een sterkere stijging in rehabilitatie en reïntegratie in de maatschappij. Het is vergelijkbaar met de resultaten van probatie. Ook bij de klassieke procedure zijn er een aanzienlijk aantal die de procedure goed doorlopen. Maar er is en blijft een harde kern van problematische gebruikers die zowel bij probatie als bij de drugbehandelingskamer telkens tot hervaal komen. Beide systemen hebben dus hun voor –en nadelen en beide systemen moeten naast elkaar blijven bestaan en zelfs gecombineerd worden.

HOOFDSTUK 5: ALGEMENE CONCLUSIE

Ons strafrecht bestond aanvankelijk uit een combinatie van het Ancien Régime en ideeën van Verlichte filosofen. Het doel van de bestraffing beperkte zich vooral tot afschrikking, vergelding en algemene en individuele preventie. Tot in de tweede helft van de 19de eeuw het Sociaal Verweer zijn intrede doet in het strafrechtelijk denken. De aandacht verschuift van de ernst van het misdrijf naar de persoon van de dader. Deze vernieuwing noemen we de individualiseringstendens. De straf krijgt een bijkomende functie die gericht is op de resocialisatie van de delinquent. Dit fenomeen gaat gepaard met de intrede van het verzorgings-en hulpverleningsideaal. Deze evolutie is verantwoordelijk voor het ontstaan van de Wet op probatie, opschorting en uitstel in 1964. Deze wet is de perfecte vertolking van de resocialiseringstendens en is gericht op de sociale reïntegratie van de delinquent en op de bescherming van de maatschappij. Deze Probatiewet ontstond na de ontwikkeling van de wet op de voorwaardelijke veroordeling en voorwaardelijke invrijheidsstelling en diende om de tekorten van deze wet op te vangen. Deze evolutie die we zien in het strafrechtelijk denken laat ons Belgisch Drugbeleid natuurlijk ook niet ongemoeid. Aangezien het hulpverleningsideaal dankzij deze denkwijze centraal op de strafrechtelijke agenda komt te staan, is deze uiteraard perfect van toepassing op de problematische druggebruiker die in het strafrecht verzeild geraakt. De ontwikkeling van het Belgisch drugbeleid kwam in een tempoversnelling terecht na de aanbevelingen van de parlementaire werkgroep drugs in 1996. Hierbij werd gekozen voor een normaliseringsbeleid en een geïntegreerde, globale benadering. Dit had tot gevolg dat preventie de hoogste prioriteit kreeg, gevolgd door hulpverlening en tenslotte repressie. Eenvoudig gezegd betekent dit dat men het druggebruik en het aantal nieuwe druggebruikers wil afremmen. Vervolgens wil men de maatschappij en haar leden die met drugs geconfronteerd worden beschermen. Ook de problematische druggebruikers moeten geholpen worden. Ten slotte wil men zeer repressief optreden ten aanzien van zij die de drughandel organiseren of mee helpen organiseren. In 2001 wil men met de federale beleidsnota drugs het problematisch druggebruik beter aanpakken door zorg te bieden die gericht is op herintegratie en resocialisatie. Dit kleine onderdeel van de federale beleidsnota drugs opende de weg voor de ontwikkeling van Proefzorg enerzijds en de drugbehandelingskamer anderzijds. Deze beleidsnota vormt dus met andere woorden de ruggengraat van het Belgisch drugbeleid zoals ze op deze dag gevoerd wordt. In 2008 wordt uiteindelijk het pilootproject drugbehandelingskamer opgestart binnen de schoot van de Rechtbank van Eerste Aanleg in Gent. Aanvankelijk werd dit pilootproject verkocht als een

oplossing voor de problemen die ervaren worden binnen de probatiemaatregel. Het is even duidelijk dat het huidige probatiesysteem vaak geen adequaat antwoord biedt op de verslavingsproblematiek en dat de Belgische justitie er niet in slaagt om snel en efficiënt te reageren met betrekking tot personen die een acute drugproblematiek kennen. Het probatiesysteem betreft een log systeem waarbij moeilijk op een efficiënte manier kan worden ingespeeld op het - vaak wijzigend - gedrag van de drugdelinquent. Uit het gevoerde onderzoek blijkt dat er degelijk problemen zijn omtrent probatie. Maar het is niet aan de drugbehandelingskamer om deze problemen op te lossen. De DBK komt wel tegemoet aan het onnodig uittrekken van de procedure want dit is zo goed als onmogelijk bij de DBK. Wel moet het probatiesysteem een grondige hervorming ondergaan zodat men niet in een vicieuze cirkel terecht kan komen waarbij een cliënt het bestaande systeem kan misbruiken, om zonder al te veel inspanningen de zaak voorbij de termijn te tillen binnen de welke de maatregelen gelden. Het is dus een feit dat de probatieprocedure zeer langdradig kan worden. Probatie is echter een systeem met zeer veel potentieel wanneer men zorgt voor een minder zware caseload voor de justitieassistenten, zodat zij korter op de bal kunnen spelen en de procedure veel persoonlijker maken. Ook aan de structuur van het probatiesysteem kan gewerkt worden. Men kan de procedure minder ingewikkeld maken en er voor zorgen dat er rapper kan gereageerd worden. Zo kan men de procedure bijvoorbeeld inkorten door de probatiecommissie zelf te laten beslissen over de herroeping. Zo voorkomt men dat de probant na ontvangst van zijn dagvaarding snel opnieuw stappen kan ondernemen om te voldoen aan de voorgelegde en ingestemde voorwaarden. Deze problemen ondervinden we niet bij de drugbehandelingskamer. De beklaagden komen op een (in vergelijking met probatie) gigantisch snelle manier in de drughulpverlening terecht. Ook wordt er veel korter op de bal gespeeld aangezien de beklaagde praktisch elk week moet voorkomen en zijn verloop van ontwenning en resocialisatie moet bewijzen aan de rechter. De drugbehandelingskamer heeft na twee jaar in een proefperiode duidelijk zijn meerwaarde bewezen maar dat wil niet zeggen dat de probatieprocedure nu moet afgeschreven worden. beiden moeten naast elkaar blijven bestaan en elkanders problemen aanvullen. Dit neemt niet weg dat alles veel vlotter zou verlopen mits een grondige hervorming van het probatiesysteem, waardoor het potentieel van het probatiesysteem ten volle naar de oppervlakte kan rijzen.

Ook de gevangenis capaciteit moet uitgebreid worden zodat men niet telkens problemen heeft wanneer men de zaak wil herroepen. Naast dit moet de gevangenis ook een meer punitief

karakter krijgen zodat de probant er voor terug deinst om herroepen te worden.¹⁸⁰ Nu zien we in de meeste gevallen dat er nogal onverschillig wordt gereageerd ten aanzien van een gevangenisstraf. Wanneer dit zal bewerkstelligd worden zullen de slaagkansen van de hervorming van het probatiesysteem grondig toenemen en zal de Drugbehandelingskamer in combinatie met de probatiemaatregel integraal deel uitmaken van de internationale strijd tegen de drugsproblematiek. Ook in de Verenigde Staten kampt men met gelijkaardige problemen. Ook hier bevindt de probatiemaatregel zich in een crisis. Dit is mede te wijten aan het blind zijn voor de spanningen tussen het wetgevende kader en de rehabilitatieve doelen gekoppeld aan de probatiemaatregel. Bovendien werden aan probatie voortdurend nieuwe taken toegewezen zonder dat er extra budget werd vrijgemaakt. Dit gepaard gaande met een explosie van het aantal probanten, de stagnatie van het aantal ‘probation officers’ en de publieke steun die ver te zoeken was, leidde tot een situatie die niet meer te overzien viel. Na de *Drug War* had men te maken met een overdreven aantal probanten. Dit gepaard gaande met het besef dat dit niets doet aan het drugprobleem waar de problematische druggebruiker mee te kampen heeft, leidde in 1989 tot de oprichting van eerste Drugtreatment Court in Dade County, Florida. De traditionele procedure, die opsluiting inhoudt, komt niet toe aan de verslaving van de druggebruiker. In de meeste gevallen is de gevangenis zelfs een broeihaard van druggebruik en drugdealing. Probation, gekenmerkt door ‘probation officers’ met een veel te zware caseload, kunnen jammer genoeg niet altijd een onmiddellijke en effectieve behandeling voorzien. In dergelijk systeem is de kans veel groter dat er sprake is van herval bij de druggebruiker omdat dergelijk systeem niet herkent dat behandeling de uitverkoren optie is om aan een verslaving tegemoet te komen. Justitiële supervisie, behandeling gecombineerd met onmiddellijke sancties voor niet-naleven van de regels en aanmoedigingen voor verminderd gebruik vormen de hoekstenen van deze nieuwe justitiële aanpak.

Men mag de ontwikkeling van de Drugtreatment Courts net als in België met de Drugbehandelingskamer niet zien als een vervanging van de probatiemaatregel voor de problematische druggebruikers. Beide systemen hebben hun slaagkansen aangetoond. Probation beschikt immers over enorm veel verborgen talenten. Onderzoek toont aan dat probation wel degelijk kan zorgen voor een daling van het recidivecijfer en het gebruik van drugs mits een goede manier van implementeren van het systeem. Sterker nog, delinquenten vinden probation over een meer punitief karakter beschikken dan korte gevangenisstraffen.

¹⁸⁰ PLOURDE, C. & BROCHU, S. ‘Drugs in prison: a break in the pathway’. *Substance Use & Misuse*, 2002, 37, 47-63.

Opvallend is wel dat de Drugtreatment Courts in betere mate leiden tot een doorverwijzing naar de drughulpverlening. Maar dit wil niet zeggen dat men de probatiemaatregel moet afschrijven. Integendeel men moet geld vrijmaken om deze maatregel te verfijnen, zodat ook de doorverwijzing naar de hulpverlening via probatie soepel kan verlopen. Beide systemen beschikken immers over vele voordelen: lagere kosten dan opsluiting, toegenomen mogelijkheden wat betreft de rehabilitatie, verminderd risico op criminele socialisatie... En zeker nu overbevolking van de gevangenissen internationaal op de agenda staat is de nood aan goedkopere en flexibele opties om te straffen nooit zo groot geweest. Men moet de drugbehandelingskamer niet zien als een verbetering van de probatiemaatregel waardoor deze laatste volledig wordt afgeschreven. Maar als een aanvulling op de tekortkomingen van de probatiemaatregel waar aan gewerkt moet worden, zodat de drugbehandelingskamer in combinatie met de probatiemaatregel een integraal deel kan worden van ons internationaal gevecht tegen de drugsproblematiek.

Bibliografie

BOEKEN

ANCEL, M., *La défense sociale nouvelle*, Paris, 1966, 391.

BASLER-PIERSON, M.C., *La probation en Belgique*, Centre National de Criminologie, Brussel, 1980, 368.

BENTLEY, P., *Canada's First Drug Treatment Court*, 2000, 271.

BOUTMANS, E., 'Drugsdelinquentie volgens de strafwet en rechtspraak', in *De illegale drugsgebruiker tussen strafrechtspleging en hulpverlening*, CHRISTIAENSENS, S. en GOETHALS, J. (eds.), Acco, Leuven, 1994, 33-59.

BOUVERNE – DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J. (eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Gent, Academia press, 2002, 707.

CAMP, G. & CAMP, C., *The corrections yearbook 1995: Probation and Parole*, Criminal Justice Institute, New York, 1995, 236.

CARTER, R. en WILKINS, L., *Probation and Parole: selected readings*, Wiley, New York, 693.

CHRISTIAENSEN, S., 'Straffen en helpen van drugscriminelen: beleid en intenties van justitie' in *De illegale drugsgebruiker tussen strafrechtspleging en hulpverlening. Van praktijk naar beleid*, CHRISTIAENSEN, S. en GOETHALS, J. (eds.) Acco, Leuven, 1994, 61-110.

CORNIL, L., 'Le droit pénal et la procédure pénale après tourmente' in *Les nouvelles, Procédure Pénale*, I, Brussel, 1946, 358.

DECORTE, T. en KORFS, D.(eds), *European studies on drugs and drug policy*, Brussel, VUBpress, 2004, 220.

DELMAS-MARTY, M., *Modèles et mouvements Politique Criminelle*, Economis, Paris, 1983, 243.

DEMAEGT, C. en SERLET, R., *30jaar probatie. Evaluatie en perspectieven*, Brussel, 1994, 328.

DE RUYVER, B., *De strafrechtelijke politiek gevoerd door de socialistische ministers van justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de criminologie, Rijksuniversiteit Gent, 1986, 346.

DE PEUTER, J., 'Het leed als hoofdcomponent van de straf' in *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 69-90.

DUPONT, L., *Welzijnswerk in de schaduw van het strafrecht*, Acco, Leuven, 1988, 158.

DUPONT, L., *Beginnelsen van behoorlijke strafrechtsbedeling*, interuniversitaire reeks criminologie en strafwetenschappen, nr1, Kluwer, Antwerpen, 1979, 231.

DE RUYVER, B., (*Grondige Studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, cursus master criminologische wetenschappen, Universiteit Gent, IRCP, 2009-2010, 623.

DE RUYVER, B.(1998). *Transformatie van het Belgisch strafrecht*. In D. HEIRBOUT & D. LAMBRECHT (Eds.), *Van oud en nieuw recht. Handelingen van het Belgisch Nederlands Rechtshistorisch congres*, Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen, 191-218.

DE RUYVER, B., CASSELMAN, J., MEUWISSEN, K., BULLENS, F. en VAN IMPE, K., *Het Belgisch drugbeleid anno 2000: een stand van zaken drie jaar na de aanbevelingen van de parlementaire werkgroep drugs*, Onderzoeksgroep Drugbeleid, Strafrechtelijk beleid en Internationale criminaliteit, Gent, 2000, 60.

DE RUYVER, B., MEESE, J. en VAN IMPE, K., *uitwerken van een model voor de alternatieve gerechtelijke afdoening bij delinquente druggebruikers op verschillende echelons*

van de strafrechtsbedeling, Project in opdracht van de federale diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden, 1998, 4.

DE RUYVER, B., PELC, I., DE GRAEVE, D., *Drugs in cijfers II. Studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen. Vervolgstudie*, Academia Press, Gent, 2007, 324.

DE RUYVER, B., PONSAERS, P., LEMAITRE, A., MACQUET, C., DE WREE, E., HODEIGE, R., PIETERS, T., CAMMAERT, F. En SOHIER, C., *Effecten van alternatieve afhandeling voor druggebruikers*, Gent, Academia Press, 2007, 321.

DE RUYVER, B. en VANDERLAENEN, F., *Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten*, Gent, 21.

FAULKNER, D., 'Probation, Citizenship and Public Service.' In *Probation. Working for Justice*, WARD, D., SCOTT, J. en LACEY, M., (eds.), Oxford, University Press, 2002, 39-53.

FOKKENS, J.W., *Reclassering en strafrechtspleging*, Gouda Quint, Arnhem, 1981, 133.

GEENENS, K., VANDERPLASSCHEN, W., BROEKAERT, E., DE RUYVER, B. en ALEXANDER, S., *Tussen droom en daad. Implementatie van case management door druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent, Academia Press, 2005, 298.

FITZHARRIS, T., *Probation in an Era of Diminishing Resources*, Foundation for Continuing education in corrections, Sacramento, 1979, 190.

GRUBBS, J., 'Handling probation and parole violators in Mississippi' in *Reclaiming offender accountability: Intermediate sanctions for probation and parole violators*, RHINE, E. (ed.), American Correctional Association, 1993, 38-45.

HARRIS, R., *Crime, criminal justice and the probation service*, London, Routledge, 1992, 205.

HENNAU, CH. en VERHAEGEN, J., *Droit pénal général*, Bruylant, 1995, 437.

KAMINSKI, D., 'Les directives de politique criminelle' in *Les enjeux normatifs des drogues*, KAMINSKI, D. (ed.), Bruxelles, De Boeck, 2003, 107-119.

KELLENS, G., *Précis de pénologie et de droit des sanctions pénales. La mesure de la peine*, collection scientifique de la Faculté de Droit e Liège, Bruylant, Bruxelles, 1991, 311.

LIPTON, D., *The effectiveness of treatment for drug abusers under criminal justice supervision*, Department of Justice, Washington, 1995, 268.

MARTINSON, R., 'What Works? Questions and Answers about Prison Reform', *Public Interest*, 1974, 22-54.

MCANY, P., Thomson, D. en FOGEL, D., *Probation and justice: reconsideration of Mission*, Gunn & Hain, Cambridge, 1984, 221.

MCDONALD, D. and CARLSON, K., *Sentencing in the federal courts: Does Race Matter?*, U.S. Department of Justice, Washington, 1993, 229.

MEARS, D.P, WINTERFIELD, L., HUNSAKER, J., MOORE, G.E. & WHITE, R.M., *Drug Treatment in the Criminal Justice System, The Current State of Knowledge*, Washington D.C., Urban institute Justice policy center, 2002, 104.

MEYVIS, W., MARTIN, D. en DESMET, S., *Alternatieve maatregelen en straffen. Penologisch Vademecum I*, Heule, UGA, 1997, 165.

PETERS, T. & VAN ACKER, J., *Van oriëntatienota naar penaal beleid*, Leuven, 1997, 139.

PETERSILIA, J. en TURNER, S., *Prison versus probation in California: Implications for crime and offender recidivism*, California, 1986, 135.

RAYNOR, P., 'What works: have we moved on?', in *Probation. Working for justice.*,
WARD, D., SCOTT, J. en LACEY, M., (eds.), Oxford, University Press, 2002, 166-184.

ROTHMAN, D., *Conscience and convenience: The Asylum and its Alternatives In
Progressive America*, Boston, 1980, 508.

SARTOR, F., VAN DER LINDEN, H., DE SMET, A., WALCKIERS, D., DE SAINT
HUBERT, B., LEURQUIN, P. en VAN OYEN, H., *Transformatie van het Belgisch Focal
Point voor Drugs en drugsverslaving in een Belgisch waarnemingscentrum voor drugs en
drugsverlaving. Haalbaarheidsstudie*, Brussel, IPH/EPI, 2000, 369.

SNACKEN, S. en BEYENS, K., 'Alternatieven voor de vrijheidsberoving: hoop voor de
toekomst?' in *Strafrechtelijk beleid in beweging*, SNACKEN, S.(red), VUBPress, 2002, 274.

TULKENS,F. en VAN DE KERCHOVE, M., Introduction au droit pénal; Aspects juridiques
et criminologiques, Bruxelles, Story Scientia, 1991, 792.

VAN CAMP, R., *Algemene richtlijnen van het College van de Procureurs-generaal onder het
voorzitterschap van de minister van Justitie over een gemeenschappelijk strafrechtelijk beleid
inzake verdovende middelen*, onuitgegeven, 1993, 19.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht*, Deel 1, Maklu,
Antwerpen, 1999, 1314.

VANHOUDT, C.J. & CALEWAERT, W., *Belgisch strafrecht, supplementdeel*, Story
Scientia, Gent, 1980, 617.

VAN OUTRIVE, L., *De gevangenis: een systeem op drift*, Leuven, 1978, 129.

VERVAECK, L., *L'Antropologie pénitentiaire*, L'Ecrou, 1922, 174.

VERVAELE, J., *Rechtsstaat en recht tot straffen*, Interuniversitaire reeks criminologie en
strafwetenschappen, nr 24, Kluwer, Antwerpen, 1991, 568.

WILSON, J., 'Crime and Public Policy' in *Crime*, WILSON, J. en PETERSILIA, J. (eds.), San Fransisco, Institute for contemporary studies, 1995, 332.

TIJDSCHRIFTEN

BOLLE, P.H., 'La philosophie de la justice criminelle et les théories contemporaines de correction', *Rev.int.dr.pén.*, 1982, 701-725.

BOTTOMS, A.E., 'The Suspended Sentence in England', *The British Journal of Criminology*, 1981, 1-26.

CASSELMAN, J., 'Zijn drughulpverlening en strafrechtsbedeling zoals water en vuur?', *De Orde van de dag*, 2004, 47-58.

CHARLES, R., 'Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie-Overzicht – Toepassingsmodaliteiten', *R.W.*, 1964-1956, 394-398.

CHARLES, R., 'Mise à l'épreuve – Probation, Circulaire 19 mei 1951 Arrondissement à Bruxelles, Parquet du procureur du roi', *J.T.*, 526-541.

DE RUYVER, B., 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?' in *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, Gent, Mys en Breesch, 1993, 95-106.

ELEY, S., MALLOCH, M., MCIVOR G., YATES, R. and BROWN, A., 'The Glasgow Drug Court in Action: The First Six Months', *Social Research*, 2003, 1-4.

EMMERIK, J.L., 'Behandeling als straf, of straf als behandeling?', *Justitiële Verkenningen*, 1983, 6-18.

JUNGER-TAS, J., 'Alternative Sanctions: Myth and Reality. Consistency in Sentencing.', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1994, 44-66.

KING, M., 'Geraldton Alternative Sentencing Regime: Applying Therapeutic and Holistic Jurisprudence in the Bush', *Criminal Law Journal*, 2002, 260-267.

LAUWERS, C., 'Une philosophie de la probation pour aujourd'hui', *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1996, 146-182.

MORGAN, T. & MARRIS, S., 'Washington's partnership between the police and community corrections: a program worth emulating', *Perspectives*, 1994, 23-30.

NIDORF, B., 'Surviving in a 'Lock Them Up' Era', *Federal Probation*, 1996, 4-10.

PARENT, D., 'Community Corrections Acts: A Recap.', *Overcrowded Times*, 1995, 9-21.

PETERS, T., Bemiddeling, herstel en strafrechtsbedeling, *Panopticon*, 1993, 105-119.

PEETERS, T., het ontstaan van probatie in België. Een poging tot historische reconstructie. *Panopticon*, 1982, 113-125.

PETERSILIA, J., 'Probation in the united States', *Crime and Justice: A review of research*, 1997, 164-178.

PETERSILIA, J., 'California's Prison Policy: Causes, Costs and Consequences', *Prison Journal*, 1992, 8-36.

PETERSILIA, J. & DESCHENES, E., 'Perceptions of punishment: inmates and staff rank the severity of prison versus intermediate sanctions', *Prison Journal*, 306-328.

PIPER, E., DESCHENES, S., TURNER, S. AND GREENWOOD, P., 'Drug court or probation?: an experimental evaluation of Maricopa County's drug court', *Justice System Journal*, 1995, 66-79.

PLOURDE, C. & BROCHU, S. 'Drugs in prison: a break in the pathway'. *Substance Use & Misuse*, 2002, 37, 47-63.

ROZIE, M., 'De laatste ontwikkelingen van de probatiewet', *CBR jaarboek 2001-2002*, 96-104.

SERLIPPENS A. en DANGREAU, J., 'Drugwetgeving', *NJW*, 2007, 482-489.

TODTS, S., 'De drugwet en de hulpverlening: lat-relatie of shotgun wedding?', *De orde van de dag*, 2004, 13-19.

VAN CAUWENBERGE, K., 'Het arbitragehof eist voor iedereen en ook voor de politie duidelijkheid omtrent cannabis', *Vigiles tijdschrift voor politierecht*, 2004, 5, 137-140.

VANDER LAENEN, F., 'De Belgische drugswetgeving, onderdeel van het drugsbeleid', *Antenne*, december 2008, 1-2.

VANDERLAENEN F. en DHONT, F., 'Zalven en slaan. Een eerste analyse van de nieuwe drugwetgeving.', *Tijdschrift voor strafrecht*, 2003, 227-245.

VANDERLAENEN, F. en DHONT, F., 'De vernietiging van artikel 16 van de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de drugwet van 24 februari 1921, Kroniek van en aangekondigde vernietiging', *Tijdschrift voor strafrecht*, 2005, 35-43.

VERHEYDEN, R., De probatie tussen toekomst en verleden, *R.W.*, 1975-1976, 514-517.

WENZEL, S.L, LONGSHORE, D.,TURNER, S. & RIDGELY, M.S. 'Drug courts - A bridge between criminal justice and health services', *Journal of criminal justice*, 2001, 241-253

X, 'Gedoogbeleid cannabis in drugwet te vaag', *De Juristenkrant*, 2004, 7-13.

ANDERE

BAKHT, N. (z.d.), Problem Solving Courts as Agents of Change [WWW]

Justice Paul Bentley of the Ontario Court of Justice on behalf of the National Judicial Institute:

<http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Problem%20Solving%20Courts%20Paper%20final%20ppr.pdf> (30/03/2010).

Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de Drugsproblematiek, 19 januari 2001, Brussel, 68.

Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de Drugsproblematiek, 19 januari 2001, Brussel, 8-9.

DE RUYVER, B., VANDERPLASSCHEN, W., VANDERLAENEN, F., COLMAN, C., GOOSSENS, K., TAVERNIER, L, BOONE, L. en BROEKAERT, E., *De Drugbehandelingskamer: tussentijdse evaluatie*, IRCP, 2009, 12-14.

DRIESSENS, K. (z.d) 'Parlementaire werkgroep' in lange weg tot legalisering [WWW]. <http://asp.gva.be/dossiers/-d/drugs/dossier.asp> [27/04/09].

FEDERALE REGERING, Beleidsnota van de Federale Regering in verband met de drugsproblematiek., Brussel, januari 2001, 8-13.

GEMEENSCHAPPELIJKE RICHTLIJN over het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen van 22 april 1998, B.S., 08/05/1998. (richtlijn)

GEMEENSCHAPPELIJKE RICHTLIJN van de Minister van Justitie en het College van Procureurs-Generaal omtrent de vaststelling, registratie en vervolging van inbreuken inzake het bezit van cannabis van 25 januari. 2005, B.S., 31/01/2005.

Parl. Besch. Kamer, 1947-48, nr. 469.

Parl. Besch. Kamer, 1952-53, nr. 11.

Kabinet van de eerste minister, *Actieplan toxicomanie-drugs*, Brussel, 2 februari 1995.

Koninklijk Besluit van 6 oktober 1994, B.S., 15 oktober 1994.

Koninklijk besluit van 7 april 1995 tot bepaling van het statuut en van het ambt van sommige ambtenaren verbonden aan de probatiecommissie, B.S., 23 mei 1995.

Koninklijk besluit van 29 februari 1996, *B.S.*, 26 maart 1996.

Ministerieel Besluit van 19 december 1994, *B.S.*, 10 februari 1995.

MINISTER VAN JUSTITIE, VZW POPOV GGZ, PROCUREUR DES KONINGS GENT, VOORZITTER RECHTBANK EERSTE AANLEG GENT, STAFHOUDER BALIE GENT, *Samenwerkingsprotocol pilootproject Drugbehandelingskamer*, 14.

Ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, Memorie van toelichting, *Parl. St. Senaat*, 1993, nr. 653/1, 7.

Omzendbrief 8 mei 1998 nr. col 5/98 van het College van Procureurs-Generaal bij de hoven van beroep. Verdovende middelen – vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen.

Persbericht ‘Problematisch gebruik van (illegale) drugs. Onderzoek naar de operationalisering van het concept in een wettelijke context’, Federaal Wetenschapsbeleid en drugonderzoek, congres 24 maart 2005, 1-7.

SERLIPPENS, A., *Beleid Parket Gent Inzake Drugdelicten en Druggerelateerde Feiten*, 4.

SERLIPPENS, A. en DANGREAU, J., *Pilootproject Drugs in 3D in de Gentse rechtbank van Eerste Aanleg: De Drugbehandelingskamer (DBK)*, 14.

SHERRY, L., ‘Some Canadian Problem Solving Court Processes’, *Canadian Association of Provincial Court Judges Pre-Institute Conference Held September 2003*, St. John’s, Newfoundland: National Judicial Institute, 2003, 4-16

Verslag namens de werkgroep belast met het bestuderen van de drugsproblematiek, *Parl.St. Kamer 1996-1997*, 1062/1 tot 1062/3.

Wet van 10 februari 1994, *B.S.*, 27 april 1994.

Wet van 11 juli 1994, *B.S.*, 21 juli 1994.

Wet van 28 maart 2000 tot invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning in strafzaken, *B.S.*, 1 april 2000.

Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en in politiezaken, *B.S.*, 7 mei 2002

Wet van 29 juni 1964 betreffende de Opschorting, het Uitstel en de Probatie, *B.S.*, 17 juli 1964.

Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *B.S.*, 02/06/2003.

X, (z.d.) 'Policies and procedures Manual, tribunal de traitement de la toxicomanie de Toronto' in Toronto Drug treatment Court [WWW]. CAMH:
<http://www.iadtc.law.ecu.edu.au/pdfs/Toronto%20DTC%20Policy%20and%20Procedures%20Manual.pdf> (18/02/2010).

X, *Glasgow Drug Court: reference manual*, second edition november 2003, glasgow sherrif court, 4.

Bijlage

Om een beeld te krijgen van hoe een problematische druggebruiker in de drugbehandelingskamer en/of de correctionele rechtbank (eventuele probatieopschorting of –uitstel) kan terecht komen, wordt in deze bijlage het beleid van het parket Gent uiteengezet.

Bezit verdovende middelen en psychotrope stoffen

Bezit en invoer van kleine hoeveelheden verdovende middelen of psychotrope stoffen en geringe teelt voor persoonlijk gebruik; geen aanwijzingen van problematisch gebruik:

→Cannabis: <25g: SEPOT

25-100g: Minnelijke schikking 250-500euro

meerdere feiten in de afgelopen 2jaar met telkens meer dan 5gram: Minnelijke schikking 250-500euro

→Heroïne en cocaïne: 1gram indien zeer occasioneel: SEPOT

→XTC: 5tabletten: SEPOT

→Speed: 3gram: SEPOT

→LSD: 5trips: SEPOT

Bij frequent of bij herhaald gebruik van andere dan cannabisproducten:

→Minnelijke schikking 250-500euro (wanneer betrokkene aangeeft gene probleem te hebben, normaal werkt/studeert, en er geen aanwijzingen zijn van problematisch gebruik)

→Proefzorg (kort of lang)

Bij problematisch gebruik van verdovende middelen of psychotrope stoffen:

→Lange Proefzorg

Bij verstoring van de openbare orde:

→Proefzorg (kort of lang)

In de drie bovenstaande gevallen, doch waar betrokkene een lopend gerechtelijk statuut heeft (probatie, VOV, VI, ...):

→ Eerste een verslag opvragen van de probatiecommissie/justitieassistent

→ Indien de eventuele drugbegeleiding goed verloopt: Lange Proefzorg

→ Indien de eventuele drugbegeleiding niet goed verloopt: DBK

Detailhandel verdovende middelen en psychotrope stoffen om persoonlijk gebruik te financieren:

Naargelang de ernst:

→ Lange Proefzorg

→ Drugbehandelingskamer (eventueel na voorleiding voor de onderzoeksrechter)

Verkoop uit louter winstbejag, zonder persoonlijke drugproblematiek:

→ Voorleiden en/of vervolgen voor een gewone correctionele kamer

Feiten ten aanzien van minderjarigen met onderliggende persoonlijke drugproblematiek:

→ Proefzorg (kort of lang, naargelang inschatting bij eerste gesprek door de Proefzorgmanager)

→ Drugbehandelingskamer (eventueel na voorleiding voor de onderzoeksrechter)

Feiten ten aanzien van minderjarigen zonder onderliggende persoonlijke drugproblematiek:

→ Voorleiden en/of vervolgen voor een gewone correctionele kamer

→ Minnelijke schikking: 200-250 euro

Mislukte Proefzorgdossiers:

→ Doorverwijzen naar de DBK

Mislukte druggerelateerde dossiers Bemiddeling In Strafzaken:

→ Doorverwijzen naar de DBK

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.